

XXX. évfolyam 6. szám

zenekar

nka
Nemzeti Kulturális Alap

WWW.ZENE-KAR.HU

„Mahler műveit
vezényelni a
legnagyobb
magasság és
mélység”

„Eljutottunk a kulturális életben
egy olyan pontra, amikor
valószínűleg meg kell szólalni”

„Szembe kell nézni vele, hogy
a bolognai rendszer ezen a
területen nem váltotta be a
hozzá fűzött reményeket.”

2023 / 06

Szeretne többet megtudni a szimfonikus zenekarokról?

Tisztelt Olvasónk!

Harminc éve jelenik meg folyamatosan szaklapunk, amely eljut a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez, könyvtárakhoz és azokhoz, akik érdeklődnek a zene iránt, de arra is kíváncsiak, hogy miként működik egy zenekar, milyen szakmapolitikai döntések befolyásolják azokat a teljesítményeket, amelyek révén egyre értékesebb és magasabb színvonalú hangversenyeken vehetnek Önök részt.

LEGYEN ÖN IS ELŐFIZETŐNK!

A

zeneKar

a Magyar Szimfonikus Zenekarok
Szövetségének, valamint
a Magyar Zeneművészek és
Táncművészek Szakszervezetének
közös szaklapja, amely a
Magyar Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával jelenik meg
évi 6 ALKALOMMAL

Éves előfizetőknek postaköltséggel együtt
2024-ben: **összesen 8 000 Ft/év**

Rovatainkban foglalkozunk a magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangversenykritikákkal, zenetörténeti írásokkal, szakszervezeti témákkal, jogvédelemmel, hangszer történettel, oktatással, a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint közöljük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége tagzenekarainak próbajáték felhívásait.

INNEN MEGTUDHATJA, MI TÖRTÉNIK A HANGVERSENY-PÓDIUMON ÉS MÖGÖTTE!

Megrendelhető e-mailben: info@zenekarujsg.hu

Megrendelési szándéka esetén kérjük, jelezze e-mailben csekk, vagy áfás számla igényét a pontos cím, illetve a számlázási cím feltüntetésével.

KALENDÁRIUM

4

ZENEI KÖZÉLET

SZÖVETSÉG

„Az átgondolatlan és szakmaiatlan állami finanszírozás óriási feszültséget generált az együttesek között”

6

Lendvai Györgyöt választotta elnöknek június 27-i tisztújító közgyűlésén a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége. A MÁV Szimfonikusok igazgatóját ezúttal a Szövetséggel kapcsolatos elképzeléseiről és a hazai zenekarok helyzetéről kérdeztük. „En egyformán ki fogok állni az ország összes szimfonikus zenekaráért, és hiszek abban, hogy a minőségi élethez ezek az együttesek szervesen hozzátartoznak” – nyilatkozta Lendvai György lapunknak.

■ Kiss Eszter Veronika

SZEGED

Új zenei lendület, régi értékek

8

Összművészeti előadások, repertoárfrissítés, rangos vendégművészek meghívása, a kapcsolattartás új fajtái a publikummal - Dubóczy Gergely temérdek tervvel látott munkához Szegeden. A zenekar frissen kinevezett művészeti vezetőjeként új zenei lendületet szeretne adni a társulatnak.

■ Réfi Zsuzsanna

DUNA SZIMFONIKUSOK

„Bebizonyosodott, van létjogosultsága az együttesünknek”

16

Szklénár Ferencsel a Festetics Palotában indított bérletsorozatról, a sokasodó felkérésekről, valamint arról is beszélgettünk, miként működik az életük az MZTSZ fenntartásában.

■ Réfi Zsuzsanna

ZENEI TANÁCS

Nemcsak a zenei szervezetek, de a döntéshozók érdeke is az, hogy nyílt, értelmes szakmai vita előzze meg a döntéseket

13

Több szakember érkezett Budapestre az Európai Zenei Tanács szakmai fórumára, mint a legutolsó 2019-es párizsi találkozóra, de sajnos a zenei élet hazai szereplői közül a vártnál kevesebben vettek részt az eseményen. Zsoldos Dávid, a Magyar Zenei Tanács Elnöke, az Európai Zenei Tanács elnökségi tagja és a Papageno igazgatója lapunknak adott interjújában arról is beszélt, mennyire fontosak azok a fórumok, amelyeken szakmai kérdésekről, szakmai alapon lehet beszélgetni, érvelni.

■ Kiss Eszter Veronika

HEGEDŰGÁLA

Hegedűgála - tizenegyedik alkalommal

15

Az I. Nemzetközi Fokolos Péter Hegedűgála ismételten nagy tetszést aratott október elején az Uránia Nemzeti Filmszínházban. A sorozat életre hívójával, a görög származású Fokolos Péterrel arról beszélgettünk, miként születtek ezek a rendhagyó hangversenyek, milyen tervei vannak a jövőt illetően és miért fontos, hogy a zenekari feladatok mellett időről-időre szólistaként is pódiumra lépjenek a muzsikuskok.

■ Réfi Zsuzsanna

FUVOLÁS TALÁLKOZÓ

Országos Fuvolás Találkozó, 2023

17

Több mint egy évtizedes kihagyás után, két vállalkozó szellemű fiatal művész, Bán Máté és Simon Dávid elhivatottságának köszönhetően, ismét megrendezésre került az Országos Fuvolás Találkozó, a két művész fémjelzte Flute Forum Hungary szervezésében.

Beszélgetés Paolo Taballione olasz fuvolaművésszel, a Bajor Állami Operaház szólofuvolásával és a Salzburgi Mozarteum tanárával budapesti fellépése és mesterkurzusa alkalmával.

■ Kaizinger Rita

WAGNER-NAPOK

„A hamis hang bocsánatos, az unalmas halálos bűn!”

20

A Budapesti Wagner-napok életre hívásáról, missziójáról, karmesteri kihívásairól rendeztek november 10-én este szalonbeszélgetést Fischer Ádámmal a BMC-ben, amelynek meghívottja Rockenbauer Zoltán művészettörténész, moderátora pedig Zoboki Gábor építész volt.

■ Réfi Zsuzsanna

MŰHELY

MARKETING?

Komolyzene márpedig van

22

A budapesti metró aluljáróiban megjelentek a Danubia Zenekar plakátjai, amiken ez a szlogen olvasható: Komolyzene nincs, csak zene van. A provokatív plakátkampány kapcsán a zenésztársadalom több tagja véleményt formált; Tihanyi László zeneszerző és karmester, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Erkel- és Bartók-Pásztory-díjas tanára pedig közzétett egy Facebook posztot, amelyben maga is nyilatkozott a kérdésről.

■ Mechler Anna

PORTRÉ

„Szeretném, ha Mahler zenéje az egész életemet végigkísérné”

26

Rendkívül szerteágazó Madaras Gergely karmesteri repertoárja, aki lapunknak elmondta: magyarként felelősségének és feladatának érzi, hogy ne csak Bartók, Kodály és Liszt, de Dohnányi, Ligeti, Eötvös, Kurtág és a fiatalabb magyar zeneszerzőgeneráció műveit is műsorra tűzze a világ minden pontján.

■ Kiss Eszter Veronika

MŰVÉSZETPEDAGÓGIA

Műhely a művészettel nevelésért

29

Október 16-án került sor az MMA szervezésében arra a művészetpedagógiai találkozóra, ami a résztvevők reményei szerint rövidesen egy országos platform megszületésével folytatódik majd. A jelenlévők a művészettel nevelés helyzetéről, lehetőségeiről, annak jövőjéről beszélgettek.

■ Mechler Anna

ZENETÖRTÉNET

Petőfi-szimfónia, a magyarok „Ezrek szimfóniája”

32

1923-ban emlékezett meg az ország Petőfi Sándor születésének 100. évfordulójáról, és az ünnepi események közül kiemelkedett Hubay Jenő nagyszabású Petőfi-szimfóniájának előadása. Most, a bicentenárium alkalmával ismét megszólalt a zenemű a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek köszönhetően, és oly sok év után végre megismerhettük a magyar zenetörténet eme különleges, elfeledett alkotását.

■ Gombos László

KRITIKA

HANGVERSENY

Koncertekről

38

Az Alba Regia Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Miskolci Szimfonikus Zenekar, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, a Szolnoki Szimfonikus Zenekar, a Budafoki Dohnányi Zenekar, a Szent István Filharmonikusok, a Concerto Budapest, a Szegedi Szimfonikus Zenekar, a Pannon Filharmonikusok és a MÁV Szimfonikus Zenekar hangversenyeiről.

■ Fittler Katalin, Kovács Ilona, Malina János

Címlapon: Madaras Gergely - fotó: Benjamin Ealovega

A MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR 2023. október 25-26-27-én Olaszország három városában vendégszerepelt, Elena Casella vezényletével, Kinga Augustyn hegedűművész közreműködésével. A turné állomásai Milánó, Teatro del Verme, Grand Hall, Castano Primo, Auditorium A. Paccagnini, Verbania, Il Maggiore, Sala Teatrale voltak.

HAT ÉV UTÁN ISMÉT MAGYAR HEGEDŰS, PUSKER JÚLIA hegedűművész is bekerült a Rising Stars nevű európai tehetségkutató legjobbjai közé. A legkiemelkedőbb előadó-művészeti intézményeket tömörítő Európai Hangversenytermek Szervezete (ECHO) kezdeményezésére idén is öt tehetséges zenész mutatkozik be november 10. és 12. között a Müpában. A Rising Stars sorozat 1995 óta Európa legígéretesebb fiatal zenészeit mutatja be a kontinens patinás koncerttermeiben, így minél szélesebb körben megismerheti őket a közönség. A szervezet nemcsak a jövő csillagainak felkutatásában vállal szerepet, de felfedezésük után se engedi el a művészek kezét: Európa több jelentős koncerttermét érintő turné keretében biztosítja azt, hogy minél szélesebb körben megismerhesse őket a közönség. Sőt, valamennyi muzsikuskoncertjén hallhatunk egy-egy, az ECHO felkérésére született vadonatúj kortárs kompozíciót is.

A BÉCSI MUSIKVEREINBEN adott koncertet a Pannon Filharmonikusok zenekar november 5-én. A Musik der Meister sorozatba illeszkedő előadáson Brahms Akadémiai ünnepi nyitánya, Bartók Béla II. hegedűversenye és Anton Bruckner IV. szimfóniája csendült fel. A zenekart Bogányi Tibor vezető karmester dirigálta, a szólista Baráti Kristóf hegedűművész volt. A Pannon Filharmonikusok 2019-ben kaptak három évre szóló meghívást a Musikverein Musik der Meister sorozatába. A meghívás a koronavírus-járvány miatt egy évvel kitolódott, a november 5-i program egyfajta záróakkordja a zenekar bécsi bemutatkozásának.

HALÁLÁNAK ÉVFORDULÓJÁN a karmester-zongoraművész-zeneszerző Kocsis Zoltánra emlékezett a Nemzeti Filharmonikus Zenekar Giuseppe Verdi Requiemjével november 6-án, a Müpában. Kocsis Zoltán a magyar zenei élet egyik legsokoldalúbb és legjelentősebb egyéniségeként, továbbá formabontó stílusgyakorlatok és mesterkurzusok atyjaként a kétszeres Kosuth-díjas, Prima Primissima-díjjal, a Francia Köztársaság l'Ordre des Arts et des Lettres kitüntetésével, valamint a Magyar Olimpiai Bizottság Fair Play Életműdíjával is elismert muzsikusként, fellépések ezrein, kontinenseken és nemzeteken átívelően ismertette és szerettette meg közönségével a klasszikus zene, és azon belül is a jelentősebb magyar zeneművek értékeit.

EREDMÉNYTELENNEK MINŐSÍTETTE a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektori pályázatát. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektori tisztségére a Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz beérkezett öt pályázat közül egyedül Keller Andrásé felelt meg a kiírásban foglaltaknak. „Keller András azonban 2023. október 11-én arról tájékoztatta a minisztériumot, hogy ugyan a Zeneakadémia jelenlegi rektora kérte fel arra, hogy induljon az intézmény vezetéséért, az egyetem szenátusa és vezetősége olyan méltatlan helyzetbe hozta őt, hogy mérlegelve a körülményeket visszavonja pályázatát” – írta a KIM a közleményében.

Csák János miniszter tudomásul vette Keller András döntését és indoklását. A jogszabályoknak megfelelően így az erre jogosult rektorhelyettes veszi át a felsőoktatási intézmény vezetését. A miniszter megbízta az egyetem kancellárját az átadás-átvételi folyamat lebonyolításával.

A 26 ÉVES BEREZC MIHÁLY végzett az első helyen a 2023-as kissingeni Zongora Olimpián. A zsűri tagjai, akiket Berecz Mihály technikai tudásával, szellemességével, valamint strukturált és tudatos interpretációival győzött meg, a fiatal művész magas fokú muzikalitását és stílusérzékét emelték ki az értékelésükben. A zsűri tagjai Thomas Ahnert zenekritikus, Manuel Brug, a Die Welt zenekritikusa, Ulrich Hauschild kulturális menedzser, Sonia Simmenauer, az Impresariat Simmenauer ügyvezetője és Alexander Steinbeis, a Kissinger Sommer művészeti vezetője voltak. Berecz Mihály 1997-ben született Budapesten, hétéves korától tanult zenét. Tanulmányainak egy részét Londonban a Royal Academy of Music zongoraművész szakán végezte kiemelkedő teljesítménnyel. Jelenleg a Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin hallgatója zongoraművész mester szakon. Tavaly január óta a Liszt Ferenc Zeneakadémia kamaratanszékének tanára.

A MAGYAR MŰVÉSZETI AKADEMIA (MMA) Zeneművészeti Tagozata zenepedagógiai munkássága elismeréséért oklevelet adományozott Csizmadia Angelika csembaloművésznek, Fejes Antal csellótanárnak, művészpedagógusnak, Kaczmarczyk Adrienne zenetörténésznek, Sapszon Borbála karnagynak és Vavrincez Veronika zenei könyvtárosnak.

KALMÁR ZOLTÁN HARSONAMŰVÉSZ a World Grand Prix Music online zenei versenyen szerezte meg az abszolút első helyezést kategóriájában. A mezőnyben 37 ország 313 versenyzője küldött be anyagokat. Kalmár Zoltán Hollós Máté: Trombondine és Trombonepistola, valamint Sári József Ananta című műveiből állította össze programját.

LANTOS ISTVÁN ZONGORAMŰVÉSZ, ORGONAMŰVÉSZ, SAJDIK FERENC GRAFIKUS, KARIKATURISTA ÉS SELMECZI GYÖRGY ZENESZERZŐ, ZONGORAMŰVÉSZ vehette át idén a legrangosabb magyarországi művészeti elismerésnek számító Nemzet Művésze díjat a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) székházában, a Pesti Vigadóban.

Lantos István zongora- és orgonaművészi, valamint zenepedagógiai tevékenysége elismeréseként vehette át a díjat.

Sajdik Ferencet grafikus és karikaturista életműve elismeréseként választotta a nemzet művésze a díj bizottsága. **Selmeczi György** kimagasló zeneszerzői, karmesteri és előadóművészi munkássága elismeréseként lett díjazott.

A Nemzet Művésze díjat az MMA kezdeményezésére alapította 2013-ban az Országgyűlés, a magyar művészeti élet kimagasló teljesítményt nyújtó, elismert képviselőinek személyes megbecsülése, méltó életkörülményeinek biztosítása céljából. A díj odaítéléséről a Nemzet Művésze díj Bizottság dönt, a testületet 11 Kossuth-díjas művész alkotja.

A Nemzet Művésze cím az előzőleg Kossuth-díjban részesített és 65. életévét - táncművész, valamint cirkuszművész esetében 50. életévét - betöltött művészeknek adható, a címet egyidejűleg legfeljebb 70 személy viselheti.

Az elismerést, amelyet először 2014-ben ítéltek oda, minden évben a Magyar Művészeti Akadémia köztestület létrejöttének november 5-i évfordulójához kapcsolódóan adják át.

SZEGEDEN ELKEZDŐDÖTT A LÁZÁR ERVIN PROGRAM KONCERTSOROZATA. Októberben három napon keresztül, napi három alkalommal láttak vendégül összesen 718 tinédzsert (hat-hetedik osztályos tanulókat) és 64 fő pedagógust.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium (korábban EMMI) által kezdeményezett és felügyelt, valamint a Tankerület által koordinált Lázár Ervin Program (LEP) keretében összesen 3250 szegedi kisdíáknak tartanak október-november folyamán interaktív gyerekelőadást. Egyszerre oktató és szórakoztató jellegű koncertek ezek, Erdei kocsikázás címmel, Mozart B-dúr Divertimentójának (KV. 137) megszólaltatásával. Magyarország egyik legfontosabb nemzetstratégiai célja a kulturális alapellátás kiszélesítése és ennek segítségével a nemzeti identitás megerősítése a tanulóknál. E célok megvalósítása érdekében indult útjára az európai viszonylatban is egyedülálló Lázár Ervin Program, mely részben a zenetanulás iránti igény felkeltését, részben a zenetanulással kapcsolatos motiváció fokozását célozta meg, ill. - a tapasztalatok szerint - eredményezi.

170 ÉVE, 1853. november 20-án zajlott Erkel Ferenc vezényletével a Magyar Nemzeti Múzeumban a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának, hazánk első hivatásos szimfonikus együttesének első koncertje. Ennek tiszteletére a 170. jubileumi ünnepi hangversenyüket a Müpa Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében november 23-án tartották Madaras Gergely és Marco Comin olasz dirigens vezényletével.

OKTÓBER 11-22. KÖZÖTT ZAJLOTT A LISZT ÜNNEP NEMZETKÖZI KULTURÁLIS FESZTIVÁL, Liszt Ferenc születésének 210. évfordulóján. A fesztivál a hazai és nemzetközi művészeti élet meghatározó szereplőit és legfrissebb alkotásait emelte programjába. Hangversenyek, klasszikus és kortárs zenei kamaraprodukciók mellett kóruskoncertek, könnyűzenei és jazzkoncertek, táncelőadások, irodalmi és képzőművészeti programok, valamint rendhagyó ingyenes események várták a közönséget Budapest legjelentősebb művészeti tereiben és a város számos pontján. A fesztivál egyik legjobban várt előadása a névadó befejezetlen operájának hazai premierje volt. A Byron tragédiája ihlette, töredékében fennmaradt Sardanapalo az angol zenetörténésznek, David Trippettnek és csapatának köszönhetően vált előadhatóvá, és Liszt egyik legjelentősebb zenekari kompozíciójával, a Dante-szimfóniával párba állítva, a Staatskapelle Weimar előadásában egy nagyszabású koncerten hangzott fel először magyar koncertteremben.

KILENCVEN ÉVES KORÁBAN MEGHALT

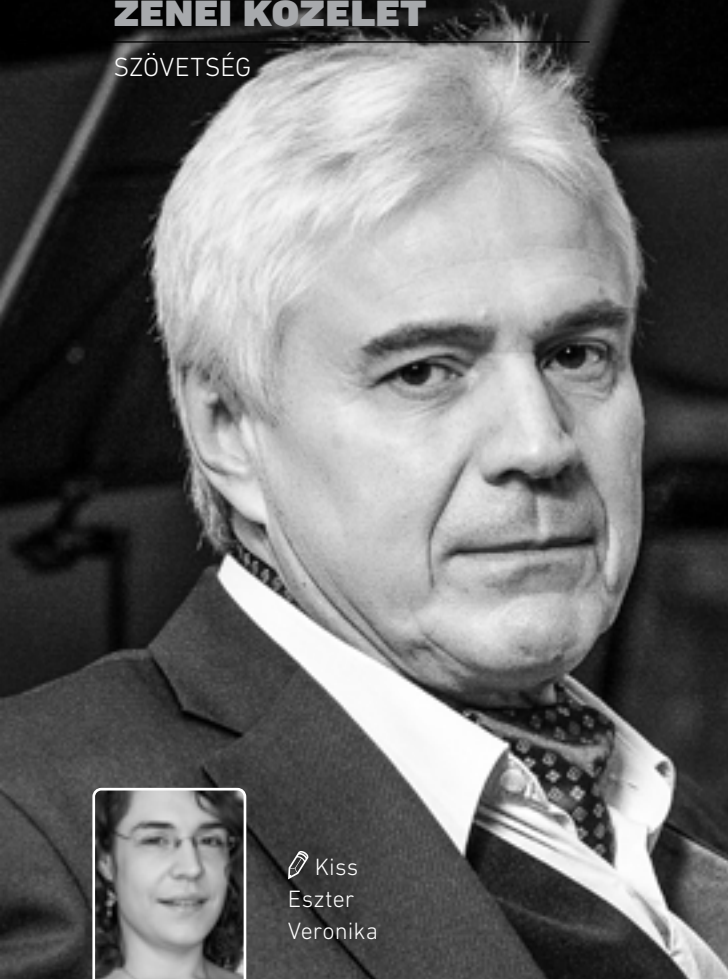
Láng István Erkel- és Bartók-Pásztory díjas zeneszerző, a Zeneakadémia egykori tanára. Láng tanulmányait 1950 és 1958 között végezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán, 1957-től 60-ig a Színház és Filmművészeti Főiskola zenei tanársegédje volt, majd 1966-84-ig zenei tanácsadóként dolgozott az Állami Bábszínháznál. 1973-tól adjunktus, majd egyetemi tanár a Zeneművészeti Főiskola Kamarazenei Tanszékén. Sokat tanított és dolgozott külföldön, főleg Latin-Amerikában, több nemzetközi zenei verseny zsűrijének tagja vagy elnöke volt.

RÁDIÓZENEKAR – AZ ÉVAD ZENEKARI MŰVÉSZE

Keveházi János kapta a 2022/2023-as Évad Zenekari Művésze kitüntető címet a zenekari tagok szavazatai alapján. A címmel együtt járó „Ligeti András” -díjat ünnepélyes keretek között nyújtotta át Devich Márton, az együttes igazgatója.

Keveházi János 1957. június 23-án született Budapesten, zenész családban. 1987 óta, 37 éve tagja a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának, ahol évtizedekig kürtölt bátyja, Keveházi János mellett. Nyolc évig a Honvéd Művészegyüttes szimfonikus zenekarának, négy évig a Fővárosi Operettszínház zenekarának első kürtöse volt. 15 évig a Hungarian Brass rézfúvósegyüttes kürtöse, 30 éven keresztül az osztrák-magyar Pro Brass rézfúvós együttes kürtöse volt, ahol többek között a bécsi és a berlini filharmonikusok első fúvósaival dolgozhatott együtt.

✎ Kiss
Eszter
Veronika

„Az átgondolatlan és szakmaiatlan állami finanszírozás óriási feszültséget generált az együttesek között”

Lendvai Györgyöt választotta elnöknek június 27-i tisztújító közgyűlésén a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége. A MÁV Szimfonikusok igazgatóját ezúttal a Szövetséggel kapcsolatos elképzeléseiről és a hazai zenekarok helyzetéről kérdeztük. „Én egyformán ki fogok állni az ország összes szimfonikus zenekaráért, és hiszek abban, hogy a minőségi élethez ezek az együttesek szervesen hozzátartoznak” – nyilatkozta Lendvai György lapunknak.

– *Nehéz helyzetben vetted át a Szövetség elnöki tisztségét. Mi motivált?*

– Először is, még mindig fantasztikus a budapesti zenekari élet. Itt nem az a kérdés, hogy van-e aznap valamilyen koncert, hanem az, hogy melyikre menjünk. De az első mondat igaz az egész országra is. Külföldi partnereink, muzsikusok és menedzserek egyaránt csodálattal adóznak annak a hangversenykínálatnak, amely a hazai koncerttermeket jellemzi. Mindegyik együttesnek megvan a maga közönsége, gyakorlatilag telt házak előtt játszanak. Az utóbbi időben megindult luxusszálloda építések, a minőségi turizmus fejlesztése, mind abba az irányba mutatnak, hogy szükség lesz a minőségi programokra is. Azaz hangversenyekre, operára. Ebben a pezsgő zenei életben betölteni egy ilyen funkciót igazi megtiszteltetés. Vidéki születésű vagyok, így tudom azt, milyen felnőni egy pár ezres faluban, és hogy mit jelentett nekünk az, hogy rendszeresen lejártak hozzánk, és hallhattuk az akkori vezető művészeket, és a közeli két város szimfonikus zenekarát. Egy vidéki városban egy zenekar nemcsak hangversenyeket jelent, hanem esetenként vagy rendszeresen operát, kamarazenei életet, minőségi zeneiskolát, szakközépiskolát, amatőr zenekarokat, kórusokat, azaz zenei életet, amely kisugárzik a vonzáskörzetére is. Nem tudom értelmezni a Budapest kontra vidék problematikát. Ez is egy olyan dolog, amit jelenleg az átgondolatlan állami finanszírozás élezett ki.

– *Milyen a mozgástere most a szövetségnek?*

– A legutóbbi Pearle konferencián Oslóban

a norvég kulturális miniszter büszkén mondta, hogy náluk nincsenek meglepetés törvények. Csak olyan jogszabály-tervezet kerül a döntéshozók elé, amely előtt a minisztérium, a munkavállalók és a munkáltatók képviselői egy háromoldalú tárgyaláson addig egyeztetnek, amíg a tervezetben mindhárman egyetértnek.

Szeretnénk itthon is valami hasonlót elérni.

– *Nagyon sok az érdeklentét a zenekarok között. Hogyan lehet ezeket közös nevezőre hozni? Egyáltalán, melyek azok a sarokpontok, amelyekben mindenképp szükséges a közös álláspont?*

– Én nem gondolom, hogy sok érdeklentét lenne a zenekarok között. A legfőbb kérdésekben egyetértünk: a közönségutánpótlás, a zenetanárképzés, zenei nevelés a közoktatásban, a zeneiskolák, a zeneművészeti szakközépiskolák, a zenei felsőoktatás, azaz a zenekari zenész utánpótlás, valamint a komolyzene társadalmi elfogadottságának és fontosságának a problémái, és a zenekari szektor társadalmi hasznosságának elismertetése mindannyiunkat

ugyanúgy érintenek. Az állami finanszírozás átláthatóságának és tervezhetőségének a kérdése szintén közös érdek. De említhetném az Európai Uniót manapság leginkább foglalkoztató két problémát: a fenntarthatóság és a gender egyenlőség kérdését. A fenntarthatóság érdekében az MCC Klímapolitikai Intézetével együttműködve lemérjük a zenekarok CO₂ lábnyomát, és ennek tükrében az Intézet javaslatokat fog kidolgozni az együtteseknek, hogy miképpen működhetnek zöldebben, energiatakarékosabban. A gender egyenlőség kérdése a szakma elnöiesedése miatt nálunk nem olyan markáns, mint a nyugat-európai országokban.

– *A sok érdekellentét egyik fő oka az utóbbi évek finanszírozási aránytalansága. Gondolok itt a vidéki és fővárosi zenekarok között feszülő óriási támogatásbeli különbségre, de a fővárosi zenekarok között is nagyon nagy aránytalanságok voltak. Lehetséges ez ügyben közös álláspont, vagy ez már nem is szempont?*

– A zenekarok támogatása két nagy alaptól történik. Az első, a felosztási szabályzat szerinti elosztás, ahol a döntések egyfelől a minősítés alapján elnyert nemzeti, vagy kiemelt besoroláson, másfelől az egyes szervezetek által szolgáltatott mutatószámokon alapulnak. Ez az elosztás tükrözi a kormányzati kultúrpolitikai szándékot. Az évek során kialakult egy többé-kevésbé elfogadott arány a zenekarok között. Nagyobb morgás csak akkor volt, amikor ebbe a rendszerbe kézi vezérléssel belenyúlt a döntéshozó. A másik nagy alap, az előadóművészeti többlettámogatás. Már az is abszurd, hogy egy pótlólagos támogatás többszöröse az alaptámogatásnak. Az elosztás elvei nem világosak, szakmai szempontokat nem tükröznek, a fent említett kormányzati szándékkal pedig egyenesen szembe mennek. Egyébként ebben a kérdésben is van közös álláspontunk. A finanszírozás legyen egysátozás, átlátható és kiszámítható. Ez lenne minden zenekar érdeke a nyugodt munkához és az évekre előre történő tervezéshez. Jelenleg nagyon messze vagyunk ettől. Persze, hogy zavar van a zenekarok között. Csak azt kell látni, hogy

a Szövetség nem azért nem egységes, mert a benne ülők nem kompromisszumkések és nem tudnak megegyezni alapkérdésekben, hanem azért, mert az átgondolatlan és szakmaiatlan állami finanszírozás óriási feszültséget generált az együttesek között.

Az elmúlt négy év támogatási anomáliái oda vezettek, hogy néhány zenekar működése az ellehetetlenülés közelébe került, miközben más együttesek többszörösét kapják a korábbi támogatásnak. Teljesen felborult a budapesti és a vidéki zenekarok támogatásának az aránya is. Ez érthetetlen és elfogadhatatlan. Ezek után cinikusnak érzem azt elvárni, hogy „először a szakma tegyen le egy egységes álláspontot a finanszírozásra vonatkozóan.”

A jelenlegi helyzetben hogy látod a jövőt? Marad ez a szövetségi forma, vagy átalakul kisebb érdekcsoportok összefogására?

Úgy gondolom és remélem, hogy megmarad ebben a formában, jóllehet a Szövetség sokszínű. Vannak csoportok, amelyek valamilyen módon hasonlóan működnek, és így közősek a problémáik és az érdekeik is. Támogatom azt, hogy ezen érdekcsoportok fogjanak össze, egyeztessenek, dolgozzanak ki javaslatokat. Adott esetben ezt szövetségi ajánlással, vagy akár a Szövetség javaslatként tudjuk előterjesztetni a döntéshozó felé.

– *Kicsit kitekintve a Szövetségen túlra: amikor megkongattatok a vészharangot, hogy a próbajátékok tapasztalatai alapján problémák merültek fel a képzéssel kapcsolatban, a Zeneakadémia tagadta a saját felelősségét, ugyanakkor számos alulról jövő kezdeményezés indult a megoldás keresésére. Gondolok itt például a Zenei Tanács kerekasztal beszélgetéseire alapfoktól felsőfokig, illetve egyre többször jelent meg a zenekari képzés fontossága a közbeszédben. Mit tehet a Szövetség az ügy érdekében? Van-e közös elképzelés arra nézve, hogyan lehetne segíteni a zenekari képzést, hogy a helyzet javuljon?*

– Az elnökséggel már foglalkoztunk ezzel a kérdéssel. Vannak ötleteink, amelyet meg szeretnénk vitatni a tagsággal a november végi közgyűlésen. Felvettem a kapcsolatot több vezető zeneakadémiai tanárral, akik nyitottak voltak az együtt gondolkodásra. Az, hogy a Zeneakadémián most egy átmeneti állapot van a rektorváltás miatt, nem könnyíti meg a helyzetet, de ennek ellenére lépünk kell ez ügyben.

– *Nemrég jöttél vissza a MÁV Szimfonikusok olaszországi turnéjáról. Hogy sikerült, milyen volt a visszajelzés?*

– A MÁV Szimfonikus Zenekar 2023. október 25. és 27-én Olaszországban vendégszerepelt Elena Casella vezényletével és Kinga Augustyn hegedűművész közreműködésével. Az első helyszínen Milánóban, a Teatro del Verme Grand Hallban, majd két nappal később egy festői helyen lévő észak-olaszországi városban, Verbaniában, a Lago Maggiore partján lévő Il Maggiore Sala Teatrale-ban játszott a zenekar. Ez a multifunkcionális épületkomplexum egy modern, lenyűgöző építészeti remekmű, amelyet egy nemzetközi csoport tervezett és 2016-ban nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt. Mindkét koncert telt ház előtt zajlott, és nagy sikert aratott. Milánóban és Verbaniában a múlt év nyarán is fellépett már a zenekar, az újbóli meghívás egyrészt megtisztelő volt számunkra, másrészt nagy öröm volt visszatérni ezekre a gyönyörű helyekre éppúgy, mint újra együtt dolgozni Elena Casella karmesterrel, aki Olaszországban nagy népszerűségnek örvend zenekari és operakarmesterként is, de vezényelt már a New York-i Carnegie Hall színpadán is. ■

Új zenei lendület, régi értékek

Dubóczy Gergely programszerkesztésről,
repertoárról, láthatóságról

Réfi
Zsuzsanna

Összművészeti előadások, repertoárfrissítés, rangos vendégművészek meghívása, a kapcsolattartás új fajtái a publikummal - Dubóczy Gergely témérdek tervvel látott munkához Szegeden. A zenekar frissen kinevezett művészeti vezetőjeként új zenei lendületet szeretne adni a társulatnak, s nagyon örül annak, hogy az összes elképzelését Gyüdi Sándor igazgató is támogatja. Úgy érzi, hogy az öt esztendőre szóló megbízatás elegendő időt jelent a hosszútávú építkezéshez, s kíváncsian várja, mire jutnak közösen az izgalmas egyéniségekből álló, rengeteget muzsikáló társulattal. A dirigenssel szegedi célokról, feladatokról, valamint karrierútról is beszélgettünk.

– Valóban egyetlen közös koncertjük volt a szegedi felkérés előtt?

– Igen, viszont abból a próbafolyamatból és koncertből rengeteg fontos dolog kiderült, hiszen egy magyar-francia műsort játszottunk, és modern magyar mű mellett szerepelt például Debussy La Mer-je is, ami az egyik csúcsa a zeneirodalomnak. Jó hangulatú volt a tavalyi közös munka, és nagyon szerettem, hogy a muzsikos kollégák milyen figyelemmel fordultak a darabok felé a próbán. Egy szeretetreméltó és elhivatott társulatot ismertem meg a szegedi zenekarban. A hangversenyt követően kezdtünk el beszélgetni arról, hogy mi volna, hogyha szorosabbra fűznénk az együttműködést... Nagyon megtetszett a város is, arról nem is beszélve, hogy már az első közös muzsikálás után azt éreztem, hogy témérdek lehetőség rejlik még az együttesben, annak ellenére, hogy a zenekar már így is hatalmas feladatot lát el.

– Olvastam már interjúkban a terveiről, amelyek között a repertoár bővítése, a közönséggel való kommunikáció megújítása és rangos vendégművészek meghívása is szerepel.

– A pályázatban is azt írtuk Gyüdi Sándorral, hogy a régi értékek mellett új szempontokra, irányokra is szükség van, a megőrzendő hagyományok mellett új zenei lendületre.

Többek között az is a feladatom, hogy új gondolatokat hozzak, hogy színesebb legyen a repertoár, erősebben nyissunk a kortárs művek felé, intenzívebben ápoljuk a külföldi kapcsolatokat. Fontos, hogy a városi partnerintézményekkel is minél több közös projekt szülessen, már csak azért is, mert számos összművészeti előadás köthető a nevemhez, és várják is tőlem, hogy ilyen jellegű programokat is műsorra tűzzünk a Szegedi Szimfonikusokkal. Művészeti vezetőként az őszi bemutató hangversenyen Mahler I. szimfóniáját vezényeltem, ami persze egy fantasztikus és grandiózus zene, a zenekar nagy sikert is aratott vele, de az is jellemző a város hangulatára, hogy másnap az egyik muzsikusra rádudáltak az utcán, gratulációkat kiabálva. Ez egy rendkívüli visszajelzés. Ilyen légkörben tiszta öröm a jövő megtervezése. Az idei szezont már amennyire lehetett, én terveztem, de egyrészt mindenről egyeztetünk Gyüdi Sándorral, másrészt azért ez egy átmeneti évad, hiszen tavasszal zajlott az igazgatóválasztás, így nem volt sok idő minderre. Majd a következő szezonoknál...

– *Az öt esztendő - amelyre a megbízása szól - már elég idő az építkezésre.*

– Így van, és természetesen vannak is hosszú távú terveim. az eddigi hagyományos repertoár folytatása mellett. Nyáron egy barokk műsor nagy tetszést aratott, és a közönség jelezte, hogy több ilyen koncertet is szívesen hallana, úgyhogy tervezzük egy barokk-klasszikus sorozat elindítását. Más alternatív helyszíneken szeretnék még speciális programokat, az ensemble illetve a kortárs repertoár felé is határozottan nyitni fogunk. Bár Magyarország harmadik legnépesebb városa, Szegeden sajnos egyelőre nincs koncertterem. Viszont most terveztetünk a színházba egy hangvetőt, hogy a terem hangzását optimalizáljuk. Olyan közösség és műhely építése a cél, ahol a koncertek országos eseményszámba mennek, amikért megéri elutazni Szegedre is. Persze az is fontos, hogy mindarról, ami az együttesnél zajlik, a közönség is tudomást szerezzen, így tervezzük a honlap megújítását, és a közösségi média használata is hangsúlyosabbá válik majd. Szeged egyetemi város, így lényeges, hogy célzott programokkal meg tudjuk szólítani a fiatal felnőtteket, akik közül egyébként sokan már a Mahler-koncertre is eljöttek. Fontos, hogy a zenekari művészeket is megmutassuk, hogy személyessé tegyük ezt a kapcsolatot, hiszen a társulat nem arctalan figurákból álló hanggyár, hanem művészek közössége, akik azért dolgoznak, próbálnak és muzsikálnak, hogy a közönségnek maradandót nyújtsanak.

– *Ahogy említette, a közönségnek éreznie kell, hogy megszólítja a zenekar.*

– Igen, és persze jó koncerteket kell adni. Ha a zenekar sugárzik, a színpadon történetek intenzitása és a zene biztosan magával ragadja a koncertlátogatót, aki alig várja majd, hogy visszatérhessen a következő hangversenyre. Természetesen olyan programtípusokat kell összeállítanunk, melyek alkalmazkodnak a helyi, illetve a 21. századi kultúrafogyasztási szokásokhoz, de ezt meg lehet oldani különösebb megalkuvás nélkül is, ráadásul egy vidéki zenekarnak megvan az az adottsága, hogy egyszerre sokféle igényt tud kiszolgálni, tehát ez a kozmopolita arculat a zenekart csak még flexibilisebbé és kreatívabbá teszi. Sok fronton kezdtünk el együtt gondolkodni, és fantasztikus, hogy Gyüdi Sándor mindenben partner, még nem volt eddig egyetlen olyan ötletem sem, amelyre nemet mondott volna. Olyan persze van, ami csúszik, de hát mindent a maga idejében.. Viszont már az idei évadban is a hazai zenei élet legnagyobb sztárjai jönnek hozzánk. Olyan vendégelőadókat hívunk, akik inspirálják a zenekart és a közönséget, és a műsorszerkesztésnél már most is figyeltünk arra, hogy minden műsorban legyen valami szokatlan, amit ritkábban hallhatnak a szegedi koncerthallgatók.

– *Viszont az anyagi helyzete az együttesnek nem túl rózsás...*

– A kiegészítő támogatások elosztásánál a zenekar méretéhez, regionális szerepének súlyához és az elvégzett munka mennyiségéhez képest is rettenetesen kevés támogatást kapott. Ezek egyenként is elég indokot jelentenek a magasabb összegre, de együtt nézve rémisztő igazán a kontraszt; a döntéshozók mintha nem lettek volna tudatában annak, hogy ez az együttes gyakorlatilag két zenekarnyi munkát lát el. Emiatt óhatatlanul feladatomnak érzem azt is, hogy gondolkodjak én is a zenekar finanszírozásán, találjak még forrásokat, további együttműködéseket, amik a zenekar helyzetét is valamelyest javítani tudják. Ahogy Gyüdi Sándor eddig is tette, továbbra is folyamatosan dolgozunk azon, hogy a zenekar anyagi hátterét biztosabbá tegyük.

– *Hogyan látja a saját dirigensi pályáját tekintve ezt a mostani felkérést?*

– Nagyon fontos munka, hiszen a Szegedi Szimfonikusok izgalmas helyzetben lévő együttes, ráadásul az egyik legnagyobb társulat itthon. Egy egyetemi városban működik, ahol az operajátszásnak és a zenés színháznak komoly hagyománya van, ott van a Szegedi Szabadtéri Játékok, a Kortárs Balett, a Kövér Béla Bábszínház, felsorolni is alig lehet azt a rengeteg kulturális műhelyt, ami működik a városban. Nagy várakozással tekintek az együttműködésünk elébe. Az eddigi pályám során több zenekarépítési, -nevelési feladaton vagyok túl, de az a fajta keretrendszer, amelyet Szeged biztosít, új a számomra, és nagy könnyebbség, hogy hosszabb távra lehet előre tervezni. Az eddigi, a hagyományos karmesteri pálya feladataival párhuzamosan haladók, és talán attól valamelyest eltérő szakmai tevékenységemet illetően izgalmas munka folyik a progresszív arculatú független együttesemnél, a Budapest Sound Collective-nél, az amatőr Medikus Zenekar pedig, ami a semmiből született, ma már elképesztő műsorokat játszik, játékonysági koncertjeik lassan társadalmi eseményszámba mennek. De említhetem a Bartók Konzi szimfonikus zenekarát is, ahol, amikor ott tanítottam, az iskolai keretek között persze, de szintén társulatot kellett építeni. A profi, az amatőr és a tanuló együttesrel is különböző módon kellett dolgozni, s mindegyiknél meg lehetett valami újat tanulni, valami olyat, amit máshol nem. Mindennek a tapasztalatát fogom most hasznosítani Szegeden, és ha mellé teszem, hogy a nagy mesterektől, köztük Fischer Ivántól mit lehetett ellesni a zenekarépítés terén, akkor igazán izgalmas kombinációja ez a különböző tapasztalatoknak, és nagyon bízom benne, legalábbis mindent megteszek azért, hogy a Szegedi Szimfonikus Zenekar ebből komolyan profitáljon. Emellett akadnak egyéb felkéréseim is, az utóbbi időben többször vezényelhettem a Concerto Budapestet, nemrég kaptam egy meghívást az Operától, visszajárok a Miskolci Szimfonikusokhoz, a Savaria Szimfonikus Zenekarral is lesz egy koncertünk. Okosan kell beosztani az időt, de a járványos időszak után jól is esik a sok munka, nem lehet panaszra okom. ■

 Réfi Zsuzsanna

“Bebizonyosodott, van létjogosultsága az együttesünknek”

Szklenár Ferenc Kincsem-turnéről, újívi koncertekről, bérletes előadásokról, Facebook oldalról

Minden jegy elkel azokra a különleges vetítésekre, amelyekkel az országot járja a Duna Szimfonikus Zenekar. A Kincsem-film vetítését élő zenei előadással teszik még izgalmasabbá, s a produkciójuk mindenütt hatalmas tetszést arat. Havonta három-négy hangversenyen lép a közönség elé a társulat, és számos újdonságot tartogat ez az évadjuk is. Szklenár Ferencel a Festetics Palotában indított bérletsorozatról, a sokasodó felkérésekről, valamint arról is beszélgettünk, miként működik az életük az MZTSZ fenntartásában.

– *Zenés mozi-előadások?!*

– Igen, Debrecenben indult a sorozat és hatalmas sikert aratott, már felléptünk vele Budapesten az Uránia Nemzeti Filmszínházban is. A „Cinema and Symphony” koncertek az Iventer szervezésében valósulnak meg, októberben Győrben, novemberben Szegeden és Veszprémben, decemberben pedig Pécsen vár ránk egy előadás. Az Iventer egy fiatalokból álló, rendkívül impulzív, lendületes és motivált csapat, és nem utolsósorban szívügyük a kultúra. A felkérést örömmel fogadtuk a mozi előadásokra, az izgalmas történethez igazán nagyszerű zenék születtek. A romantikus, érzelmes dallamok, a mulatós jókedvű hangulat, az akciójelenetek, a lóversenyek és a vágta sodról lendületes zenéje Hrutka Róbert zeneszerző munkáját dicsérik. Az, hogy a Kincsem-film zenéjét a vetítés alatt élőben játssza a zenekar, nagy hatást gyakorol a közönségre, és olyan népszerű az előadás, hogy előre elfogytak rá a jegyek mindenütt. Horváth Gábor karmester és a zenekar

hatalmas intenzitással és odaadással vetette bele magát a munkába, ez a produkció nagy figyelmet és koncentrációt követel. Örülünk ennek a rendhagyó zenei munkának, szeretik a muzsikások, ráadásul keretet ad az egész szezonunknak. Közben tárgyalunk a jövő évi folytatásról is. Akadnak még nagyszabású terveink.

– *Sok az újdonság az idei évadban, s közben a régi, belvárosi publikumukat is megszólítják a Festetics Palotában rendezett bérletsorozattal, amelyre szintén elfogytak a jegyek...*

– A sok éven keresztül hűséges törzsközönségünknek régóta szeretnénk volna bérletsorozatot kínálni, s megtaláltuk ehhez a Pollack Mihály téri remek helyszínt, ahol különlegesen szép koncerteket tarthatunk. Már az első est után is sokan jöttek oda hozzánk gratulálni, s örültek, hogy ismét hallhatják a játékunkat, mi pedig annak, hogy ismerős arcokat látunk, olyan hallgatóságot, amelynek tagjai sok-sok éven keresztül

váltottak jegyet az előadásainkra. Ebben a bérletben olyan izgalmas program összeállítás is szerepel decemberben, amelyben ősbemutatóként hangzik fel Kovács Zoltán Hegedűversenye Kádár István előadásában, s a programban helyet kapott Tóth Péter Hegedűversenye is, amelynek a szerző fia, Tóth Kristóf lesz a szólistája. A Festetics Palotában rendezett bérlet mindhárom estjén más és más arcát ismerhetik meg a zenekarunknak. Különlegesség lesz az a barokk program is novemberben, amely során a zenekar menedzsmentje is, mint régizenei muzikusok bemutatkoznak a mi közönségünknek is, hiszen Blaskovics László énekel, Molnár Andrea pedig egy Telemann-művet ad elő furulyán. S ez most csak az őszi-téli sorozat, újabb bérletsorozattal készülünk tavaszra az Uránia Nemzeti Filmszínházba. Ma már elmondhatom azt is, hogy havonta három-négy hangversenyt adunk, számos régi partnerünk mellett temérdek új felkérésünk is akad. A Gödöllői Királyi Kastélyban ugyancsak rendszeresen fellépünk, nyáron a Zenél a Kastély Fesztivál keretében több felkérésnek tettünk eleget ezen a gyönyörű helyszínen. Szép és izgalmas feladat volt október elején az Urániában megtartott, Foskolos Péter nevét viselő hegedűgála, amin 14 nagyszerű szólistát kísért a zenekar. Nagy öröm volt együtt dolgozni ennyi kiváló hegedűművésszel, remek muzsikussal egyéniség mindegyikük, szeretettel gondolunk rájuk. Állandó őszi programként még vár ránk a Törös Alapítvány által szervezett jótékonyági est, amin idén már 9. alkalommal veszünk részt, és ami mára egy rangos zenei eseményévé vált a II. kerület polgárainak.

– *Két újévi gálán is muzsikálnak.*

– Így van, mindkét koncertre felkérést kaptunk, a Marczibányi téri Művelődési Házban kezdjük, majd Szigetszentmiklóson a Sportcsarnokban is előadjuk a gálaműsorunkat. Ezt követően pedig folytatódik a Kincsem-sorozat. Annak is örülünk, hogy továbbra is megmaradt az együttműködés a Belügyminisztériummal, számos ünnepi eseményükön játszik a zenekarunk, s nemcsak a teljes társulat, hanem a kamaraformációink is szerephez jutnak.

– *Mennyire rendezkedtek be Kőbányán? Szó volt arról is, hogy esetleg az új otthonukban is tartanak majd hangversenyeket...*

– Nagyon megszerettük az új épületünket, mert mindennek megvan a maga helye. A próbatermünk csak és kizárólag a miénk, úgy rendelkezünk vele, úgy tudjuk a zenekari próbákat beosztani, ahogy a feladatok diktálják. Az emeleten pedig elfér a kottatárunk, vannak gyakorló- és pihenőszobák, jut hely az irodáknak. Épp most érkezik majd egy szakember, aki megvizsgálja a tetőt, s ha kell, elvégzi a javítását. Szóval folyamatosan épül-szépül a helyszín. Arról nem is beszélve, hogy

Kőbánya tényleg a város mértani központja, könnyű megközelíteni mindenhol. Az épületünk előtt vannak parkolóhelyek, végre a turnébusz is kényelmesen elfér, egyszerű ki-bepakolni. Koncerteket is tarthatnánk ebben az új épületben, volna is rá érdeklődés, sokan kíváncsiak az együttesnél folyó műhelymunkára, de azért nem kezdtünk még neki, mert annyi a feladat, hogy nem jut rá idő. A X. kerületi Önkormányzattal szintén jó a kapcsolatunk, él a közszolgáltatási szerződésünk. Számos eseményükön muzsikálhatunk, négy nagyzenekari és négy kamarazenekari koncerten találkozhatnak velünk az itt lakók. Szeretnek minket a Kőrösi Csoma Művelődési Házban is, ahol rendszeresen fellépünk. Remek helyszín a Kőbányai Szent László Templom, amely az egyházi, liturgikus programjainknak ad helyet. A kerületben nagyon megszerették a nyári koncertjeinket is, amelyeknek a Helytörténeti Múzeum udvara ad otthont. Igyekszünk a különböző pályázatokban is részt venni, így a Lázár Ervin-program sorozatában is több száz gyerek hallgatta meg az ifjúsági műsorunkat.

– *Úgy látom, haladnak a korral, hiszen megújult az arculatuk, s a Facebookon is rendszeresen jelentkeznek új tartalmakkal, rengeteg fotóval.*

– Megújulásunk egyik első lépéseként tavaly lecseréltük a logónkat, és igyekszünk jelen lenni és gondozni közösségi oldalainkat, de sajnos a menedzsmentünk még mindig kis létszámmal működik. Fontos a közönséggel való kapcsolattartás, jelenleg a Facebook oldalunkon vagyunk a legaktívabbak, itt keltjük hírét egy-egy hangversenyünknek. Itt számolunk be sikereinkről, itt osztjuk meg a próbákról, koncertekről készült hangulatos fotóinkat és klassz szóróanyagainkat. Közösségi oldalainkkal kapcsolatosan vannak elmaradásaink, például szeretnénk a fiatalok által kedveltebb Instagram oldalunkat aktivizálni, valamint koncertfelvételeink YouTube csatornákon való megosztása is tervben van. Számos hangversenyünk rögzítésre kerül, jó lenne ezeket és a korábbiakat is feltölteni, így még többekhez eljuthat egy-egy produkciónk.

– *2021-től működnek a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a fenntartásában, s úgy látom, sikerült felépíteniük egy teljesen új struktúrát, a felkérések sora pedig azt igazolja, kell egy ilyen zenekar.*

– Bebizonyosodott, hogy van létjogosultsága egy ilyen együttesnek, mint a Duna Szimfonikusok. A szervezőknek könnyebb a dolga egy ekkora létszámú társulattal, amely mögött hatalmas repertoár áll, sok műfajban járatos. Lényeges is, hogy

mindezt a tudást átörökítsük a fiataloknak. Persze a jegyár-bevételből nem tudjuk megtermelni a béreket, de a működésünkhöz jelentősen hozzájárulunk a bevételeinkkel. Sokasodnak a meghívások, s örömmel veszünk részt olyan különleges produkciókban is, mint amit például a Fény utcai piacon tartottunk. A polgármester ötlete alapján rendeztünk egy spontán zenélést, különböző pontokon kezdtek el a kis kamaragyütteseink játszani, aztán egyszer csak az egész zenekar muzsikált már az alsó szinten, és az előadás nagyon tetszett a jelenlévőknek. Sokak dolgoznak velünk, hosszú távra tervezve.

– *S hogy érzik magukat a zenészek?*

– Nagyon örül mindenki, hogy továbbra is főállású muzsikusként keresheti a kenyerét, hogy szép koncerteken léphet pódiumra. A zenekar öt tagból álló művészeti tanácsával rendszeresen beszélünk arról, miként tudunk a korlátozott lehetőségek ellenére - hiszen nagyon meg kell néznünk, milyen

Magna-ja. Sajnos a muzsikusainknak fizetett besorolási bér is nagyon alacsony, nem méltó a diplomájukhoz, a tudásukhoz, megélni sem egyszerű belőle. Kénytelen mindenki szétaprózni magát, ami a próbaszervezést, egyeztetést teszi nehezzé. Viszont ennek ellenére még megvan az összetartás, mindenkit éltet, hogy a zenekar túlélte a 2021-es válságát, és dr. Gyimesi Lászlónak köszönhetően új fenntartóra találtunk az MZTSZ-ben, és nem ért véget a több mint hat évtizedes történetünk. Mindnyájan bíznak abban, azért vállalják a mostohább feltételeket, hogy egyszer sikerül majd realisabb és a művészethez illőbb támogatást szereznünk. Hiszen egy ekkora társulatnál kisebb összegből is nagy előrelépés érhető el, s talán arra is sor kerülhet, hogy bővítsük az együttest, hiszen a korábbi szőlőmaránytalanságokat még mindig magunkkal cipeljük. Közben pedig sok fiatal érdeklődik nálunk, akik örömmel jönnének hozzánk muzsikálni.

– *Hogyan tekint a jövőbe? Bíz abban, hogy lesz hetvenedik születésnap 2031-ben?*

helyszíneket bérelhetünk ki, melyik vendégművésznek tudjuk kifizetni a gázsiját - változatos, sokszínű koncerteket tartani. Mindenben igyekszünk spórolni. A könyvelést, a bérszámfejtést az MZTSZ munkatársai látják el, de az összes többi, zenekarral kapcsolatos teendőre négyen vagyunk az irodában. Mindezek ellenére színes és sokrétű a műsorunk, s igazán kiváló helyszínekre találtunk, ahol a közönség is jól érzi magát, a muzsikusaink pedig ugyancsak szívesen játszanak. Ilyen a Festetics Palota mellett az MTA Díszterme, a Természettudományi Múzeum vagy az ELTE Aula

– Ha nem lennék optimista, elmennék nyugdíjba. Hosszú távra tervezünk. Hiszen nem létezik, hogy mindannak a szépségnek, amit az együttesünk hív életre, ne legyen súlya. De mindez nemcsak ránk, hanem az egész zenei életre vonatkozik. Minden műhely olyan gazdag és értékes programokat kínál, hogy vétek volna azt lerombolni. Mindez olyan nemzeti kincs, amihez nem szabad hozzányúlni, s lehetőség szerint nemcsak szinten tartani, hanem fejleszteni kellene. Optimistán nézünk hát a következő szezonra, s az utána következő esztendőkre. ■

 Kiss Eszter Veronika

„Nemcsak a zenei szervezetek, de a döntéshozók érdeke is az, hogy nyílt, értelmes szakmai vita előzze meg a döntéseket “

Több szakember érkezett Budapestre az Európai Zenei Tanács szakmai fórumára, mint a legutolsó 2019-es párizsi találkozóra, de sajnos a zenei élet hazai szereplői közül a vártnál kevesebben vettek részt az eseményen. Zsoldos Dávid, a Magyar Zenei Tanács Elnöke, a Európai Zenei Tanács elnökségi tagja és a Papageno igazgatója lapunknak adott interjújában arról is beszélt, mennyire fontosak azok a fórumok, amelyeken szakmai kérdésekről, szakmai alapon lehet beszélgetni, érvelni.

– 50 éves az Európai Zenei Tanács, amelynek a szakmai fóruma Budapesten volt. Milyen volt a visszhangja az eseménynek? Mik voltak a tapasztalatok, fontosabb témák?

– Nagy öröm és megtiszteltetés volt elnyerni az európai zeneipar legjelentősebb találkozójának rendezési jogát – és még nagyobb öröm volt látni a rendezvény sikerét. Azóta is kapjuk a pozitív visszajelzéseket, mindenféle csatornán, bőven többet annál, mint amit az udvariasság diktálna. Az egyetlen bánatom, hogy a zenei élet hazai szereplőit a vártnál kevésbé lelkesítette a lehetőség, hogy Budapesten találkozhatnak Európa legfontosabb zenei szakembereivel, a nemzetközi kulturális szervezetek vezetőivel. Ez van, lassan kezdem megszokni, hogy senki sem lehet próféta a saját hazájában. De egy ilyen rendezvényt elsősorban a nemzetközi porondon mérnek meg, ott pedig fényes sikert arattunk: senki se merte remélni, hogy több szakember érkezik majd Budapestre, mint a legutolsó 2019-es párizsi találkozóra, amely annak idején nemcsak európai, hanem globális találkozó volt, és egyben a Nemzetközi Zenei Tanács megalapításának 70. évfordulója. Emellett úgy tűnik, a siker feladatát is hozott: jó esély van rá, hogy 2024-ben és 2025-ben is mi fogunk rendezni Magyarországon egy-egy jelentős nemzetközi szakmai eseményt.

– A Magyar Zenei Tanács 9 új taggal bővült. Számos területet lefed, és igyekszik válaszokat találni a zenei élet aktuális kérdéseire. A Zenei Tanács felvethet fontos témákat,

szervezhet kerekasztal-beszélgetéseket, elindíthatja a társadalmi vitákat, eszmecseréket, de a megoldást maguknak a szereplőknek kell megtalálni. Hogyan tudtok ebben segíteni?

– Szerintem ezek a beszélgetések nagyon fontosak, még akkor is, ha néha evidenciákat fogalmaznak meg a szereplők, vagy épp nem találnak konszenzusra.

A hazai kulturális élet egyik legnagyobb problémája, hogy megszűntek azok a fórumok, amelyen szakmai kérdésekről, szakmai alapon lehet beszélgetni, érvelni – szemtől szemben.

Sajtóban üzengetni, nagyokat mondani, PR-mázzal tényeket leönteni csak addig lehet, ameddig nincs ott egy ellenérv, egy másik nézőpont, egy eltérő adat. Persze értem, hogy ma idehaza minden szakmai kérdésből két perc alatt politikai kérdést lehet kreálni – ahogy azt is, hogy aki szakmai beszélgetésre jön, az nem politikai diskurzusban akar részt venni. Épp ezért nagyra értékelem, hogy Káel Csaba elvállalta a részvételt a következő ilyen fórumon november 27-én a BMC-ben, ahol a zenei fesztiválokról fogunk beszélgetni – rögtön utána pedig a hazai jazzéletéről. A Magyar Zenei Tanács nem csupán új tagokkal bővült, de ezek a tagok a zenei szektor olyan meghatározó súlyú szereplői,

mint a Filharmónia, a Hagyományok Háza, a Müpa, vagy az Operaház. És elárulom: azóta is érkeztek jelentkezések. Idén nyári újráválasztásomkor már a harmadik ciklusomat kezdtem el az Európai Zenei Tanács elnökségében, így pontosan látom, hogy miben tud segíteni egy ernyőszervezet: az adatok és vélemények katalizálásában. Nemcsak a zenei szervezetek, de a döntéshozók érdeke is az, hogy nyílt, értelmes szakmai vita előzze meg a döntéseket - nem láttam még olyan minisztert, aki arra vágyna, hogy néhány ember tanácsára hallgatva rossz döntéseket hozzon. A mi feladatunk nem több, mint hogy teret adjunk a szakmai szereplőktől érkező különböző véleményeknek, és - ha van konszenzus, ha nincs - a döntéshozók és közvélemény elé tárjuk az adott kérdésben releváns pro és kontra érveket. A Magyar Zenei Tanács harmadik szerepe pedig a nemzetközi kapcsolatok ápolása, és a hazai szereplők nemzetközi beágyazódásának segítése. Minden zenész tudja, hogy ez a piac nem ér véget az országhatárnál - sőt, leginkább csak ott kezdődik. A Kreatív Európa-pályázatok és egyéb iniciatívák nemcsak forrást, de tudást és értékes partnerkapcsolatokat is jelentenek a résztvevőknek, ehhez képest nagyon kevésbé élünk ezekkel a lehetőségekkel.

– *Egyre nehezebb helyzetben vannak a hazai zenekarok, és ennek nem feltétlenül a kultúrára költött összköltség az oka, sokkal inkább az elosztás aránytalansága, például a főváros és a vidék relációjában. Mi a meglátásod, tud ez a kérdés rendeződni, vagy jelen pillanatban inkább csak szélesedni fog az olló?*

– Hadd legyek rövid és optimista: abban bízom, hogy lesz megoldás, mert senkinek sem érdeke, hogy minden évben orosz rulettként pörögjön az együttesek feje felett, hogy mely zenekarok kerülnek krízishelyzetbe. És nemcsak bízunk, hanem dolgozunk is rajta.

Ami a vidék-főváros ellentétet illeti: ez a szembeállítás teljesen mondvacsinált, semmi értelme. Egy kétmillió metropolisz kulturális és turisztikai piaca és szerepe teljesen más, mint bármelyik vidéki zenei központé – másképp kell mérni, mást kell produkálnia.

Az ugyanakkor igaz, hogy a vidéki központokat a jelenlegi káros alulsúlyozás helyett érdemes lenne akár felülsúlyozni is: ma már a nemzetközi porondon nagyjából evidencia, hogy egy sikeres kulturális stratégia alapvetően decentrizált. Verseny nélkül nincs minőség, csak elkényelmesezés. Azon is segíteni kellene, hogy a jelenlegi szabályozási környezetben egy zenekar gyakorlatilag nem tud érdemben forrásokat bevonni a forprofit szektorból. Az állam bátran csökkenthetné a közvetlen kulturális támogatásokat, ha egyben megteremtene a kiszámítható, piacvezérelt környezetet és az incentivákat a kulturális és a forprofit szektor

együttműködéseire. Nem a TAO-t kell visszahozni - sok jó nemzetközi példa van, ami szerintem idehaza némi módosítással kiválóan működne.

– *A zeneoktatás is egyre nehezebb helyzetben van, aminek szintén nem az alacsony bérezés a legnagyobb problémája, hanem a kulturális élet fókuszának az átrendeződése. A jövő zenei élete a ma oktatásában dől el, az is, milyen irányba indul, az is, mennyire maradhat meghatározó tényező ennyire kivéreztetve a világ zenei élvonalában, a korábban világszínvonalú magyar zeneoktatás.*

– Ha a zeneoktatásról beszélünk, a teljes rendszer egészét kell nézni.

Bárki lehet és bármit tehet a Zeneakadémia rektora, ha az alsó- és középfokú zenetanári bérek nem rendeződnek, vagy ha Miskolcon és Debrecenben tartósan és jelentősen kevesebbet keres egy muzsikus, mint Temesvárott vagy Marosvásárhelyen – mert jelenleg ez a helyzet.

Az alapok még állnak, a felépítmény viszont már nincs túl jó állapotban: nem érdemes azzal áztatnunk magunkat, hogy nem fogunk megszervenvedni később minden egyes elvesztegetett évet. Nagyon meg kellene becsülnünk az olyan kivételes intézményeket, mint például a Kodály Zoltán Kórusiskola, ahol nemcsak a jövő zenészeit, de a jövő zeneértőit és zenerajongóit is nevelik. Rossz érzéssel olvastam nemrég, hogy két éve hiába örültek annyira a rég várt felújításról szóló döntésnek, most végül mégsem jut rá forrás. Tudom, most rengeteg beruházás kukába kerül, de néha nehéz megérteni a prioritásokat.

– *És hogyan látod a Papagano vezetőjeként a 2023-as évet?*

– A Papagenóval idén üzletileg nehéz, de szakmailag ki-magaslóan sikeres évet zárunk - egyre fontosabbak a nemzetközi együttműködéseink, és a továbbiakban egyre inkább szeretnénk erre építeni. A korábbi projektek, valamint az ICMA (International Classical Music Awards) és IMZ-tagságunk révén mára olyan kapcsolatrendszerünk épült ki, amely idehaza versenytárs nélküli, és egyre hasznosabb lesz a hazai partnereink számára. Tele vagyunk tervekkel, félig kész fejlesztésekkel - a kérdés mindig az, hova helyezzük a prioritásokat, mire van még energiánk, erőforrásunk, és mi az, amit ezen a hazai piacon még érdemes megvalósítani. Bár a 2024-es év borítékolhatóan még nehezebb lesz a kulturális szektor számára, mint az idei volt, bennem van egy óvatos optimizmus: a válságok mindig a legjobbat hozzák ki az emberekből, és bízom abban, hogy a Papageno kiváló, összeszokott csapatára ez fokozottan érvényes. ■

 Réfi Zsuzsanna

Hegedűgála – tizenegyedik alkalommal

Foskolos Péter szeretne a fiatal tehetségeknek is lehetőséget adni

Sarasate, Kreisler, Piazzolla, Paganini, Wieniawski, Sibelius – közkedvelt, virtuóz darabok, tizennégy hegedűművész, táblás ház és hatalmas siker. Az I. Nemzetközi Foskolos Péter Hegedűgála ismételten nagy tetszést aratott október elején az Uránia Nemzeti Filmszínházban. A sorozat életre hívójával, a görög származású Foskolos Péterrel arról beszélgettünk, miként születtek ezek a rendhagyó hangversenyek, milyen tervei vannak a jövőt illetően és miért fontos, hogy a zenekari feladatok mellett időről-időre szólistaként is pódiumra lépjenek a muzsikuskok.

– Nagy érdeklődés kíséri kezdettől fogva ezeket a gálákat, s a mostani végén sokáig ünnepelt a publikum. Minek köszönhető a siker?

– Úgy vélem, rendhagyó a program, ahogy az is, hogy például ezen a legutóbbi gálán 14 hegedűművész állt a pódiumon. Ha a közönség ezeknek az előadóknak a játékát külön-külön szeretné meghallgatni, akkor tizennégy koncertre kellene jegyet váltania... Biztosan érzi a publikum is azt a különleges hangulatot, ami ezeket az esteket jellemzi. Már a próbák is nagyon jó hangulatban telnek, itt mindenki drukkol a másik sikeréért, együtt örül vele, és amikor együtt vagyunk a pódiumon – most is akadt két darab, amikor mind a tizennégyen hegedültünk –, akkor mindenki hatalmas mosollyal játszik, láthatóan élvezve a közös produkciót, a többiek előadását.

– Az első gálára 2008-ban került sor. Mi volt a sorozat előzménye, hegedűművészként miért tartotta fontosnak az elindítását?

– A Zeneakadémián 1998-ban végeztem, az utolsó évet Szenthelyi Miklós tanítványaként, ezt

megelőzően pedig Kóté László volt a mesterem. S bár már 16 évesen felléptem a Liszt Ferenc téri épületben, Sibelius hegedűversenyét adtam elő és a szakmai berkekben is ismertek, a diplomázást követően kevés lehetőségem akadt a koncertezésre. 2001-től már a Magyar Állami Operaház zenekarának lettem a tagja, de minden érkező hangversenyfelkérést elvállaltam. A VII. kerületi közösségi ház igazgatónője hívott meg 2006-ban koncertezni, s a második estre már elhívtam néhány hegedűskollégámat, hogy játszunk együtt. Ennek a közös fellépésnek nagy sikere lett, lelkesen jött mindenki muzsikálni, nagyszerű ötletnek tartották, s az igazgatóasszony is azt mondta, nagyon szeretné, ha a közeljövőben ismét szerveznék egy ilyen hangversenyt. Kértem némi gondolkozási időt, hiszen nem könnyű jó programot összeállítani, a megfelelő muzsikuskokat hívni, de aztán igen volt a válaszom azzal, hogy legyen akkor Foskolos Péter Hegedűgála. Erre aztán 2008 januárjában sor is került, táblás házak előtt. A kezdettől jellemző sajnos, hogy mindig nagyon szűkös a büdzsé, a fellépők jelképes összeget kapnak, de így is jön mindenki, hiszen örülnek a felkérésnek, annak, hogy játszhatnak. A mostani már a tizenegyedik seregszemle volt.

– *Ön hány évesen választotta a hegedűt?*

– Hat évesen kezdtem el rajta tanulni, édesapám kérdezte meg, milyen hangszerhez volna kedvem, és akkor döntöttem mellette. A zene szeretetét az édesanyám családjától örököltem, a zeneiskola után pedig következett a Bartók Konzervatórium, majd a Zeneakadémia...

– *Ma is, több mint két évtizede, a dalszínházi zenekar tagja. Hogyan tud a napi próbák, előadások mellett a szólista feladatokra is időt szakítani?*

– Nagyon nehéz. Rengetegen kérdezik, hogyan van energiám két szolgálat között felkészülni ezekre a koncertekre. Hatalmas fáradságot vállal az ember, nagy akarat, eltökéltség kell hozzá. Sajnos ilyenkor az embert nélkülözi a családja, de miután gyerekkorom óta szólista pályára készültem, így minden hangverseny ünnepnapnak számít. Nem csupán a felkészülés, hanem magának a koncertnek a megszervezése is temérdek teendővel jár. Ki kell találni a műsort, amit mindig úgy tervezek meg, mintha a saját koncertem programját állítanám össze. Fontos, hogy változatos művek hangozzanak fel, s minden meghívott meg tudja mutatni azt, amiben a legkiválóbb. Igyekszem a felkért kollégáknak személyre szabott darabokat kínálni, két-három olyan művet, amelyből kiválaszthatják a számukra legkedvesebbet. Arra mindig figyelek, hogy akinek a technika az erőssége, az virtuóz művet, akinek pedig a szép hang a jellegzetessége, ahhoz illő darabot kapjon. Ahogy persze az is lényeges, hogy legyenek közös produkciók, amikor együtt muzsikálunk a kollégákkal. Több darabot ezért áthangszereltem - persze a saját költségemen. Olyan zenésztársak lépnek velem együtt koncertpódiumra, akik ugyancsak szólistának készültek, így számukra is öröm és kihívás, ha van alkalmuk bemutatni a tudásukat. Hiszen hiába ülnek zenekarokban, közülük néhányan ugyanazt a szólista színvonalat képviselik, mint azok, akiket rendszeresen a pódiumon látni, csak nem jutottak annyi lehetőséghez... De legalább ezeken a hangversenyeken megmutathatják a tudásukat. Az utóbbi két hegedűgálát a Duna Szimfonikus Zenekar kísérte, a tizedik jubileumi estnek Kovács János volt a karmestere, aki az első kérésre szívesen vállalta a feladatot, az első nemzetközi gálát pedig Horváth Gábor vezényelte. A Duna együttese nagyon lelkes, remek kis társulat, s a muzsikások is nagyszerűnek tartották a sorozat ötletét. Azért lett most nemzetközi a gála, mert

a kezdetektől mondogatta mindenki, érdemes volna egy ilyen programot összeállítani, hiszen Magyarországon kiváló hegedűsök vannak, hangversenyeinken az élvonal muzsikál, hívjunk hozzájuk egy-egy kimagasló vendéget. Most három operaházi kollégámat kértem fel a játékra: Kanon Aokiót, Nagao Harukát és Alexandre Dimcevskit, s olyan művészek léptek még többek között pódiumra, mint Oláh Vilmos, Kállai Ernő, Zalai Antal vagy Bodor János.

– *S mi a helyzet a folytatással? Lesz II. Nemzetközi Fokoslos Péter Hegedűgála?*

– Tervbe van véve, de sajnos még nem látom az anyagi hátterét... Jó volna találni egy menedzsert vagy szponzort, az is megoldaná a helyzetet, ha lenne egy nagyzenekar, amely a gálát beillesztené a műsortervébe. A koncertekre egyébként egy-két évenként kerül sor, s a kezdetektől folytonosan emelkedik a színvonal, ezt a mostani est is mutatta, amelyen Junior Prima-, Liszt-, Emmy-díjas hegedűművészek léptek fel. A jövőben egyébként szeretném, ha a nemzetközi mellett ismét lenne olyan gála is, amelyen csak magyar hegedűsök muzsikálnak, s ezen a fiatal tehetségek is lehetőséget kapnának. Hiszen szükség van rendszeres koncertfellépésekre ahhoz, hogy zeneileg ki-nyíljanak... A legutóbbi gálán már bemutatkozhatott a diploma előtt álló, ifjú hegedűművész, Szathatosz Sebestyén is. Jó volna, ha mindez folytatódna és még nagyobb nyilvánosságot kapna, hiszen egy ilyen típusú hegedűs seregszemle külföldön is ritkaság... Csak a forrásokat kellene hozzá megtalálni...

– *Ön milyen programmal lép ilyenkor a közönség elé?*

– A saját műsoraimnál mindig a romantikát állítom előtérbe, nagyon szeretem a mély, érzeleműs darabokat, az operai munkám során is Puccini a kedvencem, persze azért virtuóz művek is akadnak az előadásomban. Romantikus művek sorjáznak zömmel az új, második CD-men is, ami most novemberben jelenik meg a Tom-Tom Stúdió kiadásában. Már dolgozunk a zongorakísérőmmel, Homor Zsuzsannával a következőn is, amely dupla album lesz, s operaátiratok is helyet kapnak rajta. Fontosak számomra a szólista fellépések, csak sajnos sok meghívást vagyok kénytelen visszautasítani, hiszen mindent a dalszínházi feladatok köré kell szervezni. Így nagyon meg kell gondolnom, mit vállalhatok el. Pedig egy-egy szólófellépés nemcsak szakmailag hasznos, hanem fontos visszaigazolása is annak, hogy amit gyerekkorom óta tanulok, művelek, annak van értelme, kíváncsi rá a közönség... Azáltal, hogy a szólista fellépések miatt egy muzsikos karbantartja a technikai tudását, annak bizony a zenekari játékban is nagy hasznát látja. Egyébként a gálák fontos támogatói a görög önkormányzatok és a Görög Intézet, melynek van egy elképesztő terve, ami nagyon boldoggá tenné, ha megvalósulna. Szeretnének ugyanis egy olyan koncertet, amelyen Leonidas Kavakossal együtt hegedülnénk... ■

Országos Fuvolás Találkozó 2023

 Kaisinger
Rita

A hazai fuvolás közösség a kezdetektől élen járt a hangszer módszertani fejlődésének előmozdításában, az arról való közös gondolkodásban. Jeney Zoltán, id. Kovács Imre és Bántai Vilmos iskolái, és módszertani útmutatásai, Szebenyi János kottaközreadásai jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy viszonylag rövid idő alatt sikerült betölteni azt az űrt, amit a II. világháború, valamint az 1956-os forradalmat követő emigráció miatt bekövetkezett emberi és művészi veszteség a magyar zenekari életben okozott. Az általuk megkezdett munkát folytatta a következő nemzedék, mindekelőtt Barth István, id. Csetényi Gyula, Gyöngyössi Zoltán, Tösér Dániel, akik számos tanár kollégájukkal együtt, néhány elkötelezett hangszerkészítő támogatásával, a fővárosban és vidéken egyaránt sokat tettek azért, hogy napjainkra beérjen az az immár középgeneráció, amely már nemzetközi szinten is műveli a hangszer metodikájának folyamatos tökéletesítését.

Épp ezért nagyon örömteli, hogy több mint egy évtizedes kihagyás után, két vállalkozó szellemű fiatal művész, Bán Máté és Simon Dávid elhivatottságának köszönhetően, ismét megrendezésre került az Országos Fuvolás Találkozó, a két művész fémjelezte Flute Forum Hungary szervezésében, október 14-15. hétvégéjén az Óbudai Társaskörben.

Bán Máté és Simon Dávid, nyilvánvalóan személyes kapcsolataikat is bevetve, parádés programot állított össze erre az október közepi hétvégére. A bevezetőben már említett magyar középgeneráció tagjai

közül kurzusra és koncertre kapott meghívást Lipcséből Garzuly-Wahlgren Anna, és Kramarics Katalin, továbbá Molnár Tünde, akik a Gewandhaus Zenekaráról érkeztek, míg a hazai mezőnyt Tösér Dániel és Romos Zsolt elődása, Götzné Vass Mária és Kiss Bea mesterkurzusa, valamint Czeloth-Csetényi Gyulának a magyar fuvolázás elmúlt két évszázadáról és annak európai beágyazódásáról szóló könyvbemutatója képviselte a programon.

A tartalmas és fantáziadús összeállítás kiemelkedő erénye volt, hogy a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően tematikus kurzusokat is kínált, amelyen kizárólag zenekari részletekkel (Kramarics Katalin), vagy a piccolo játék (Molnár Tünde) rejtelseivel ismerkedhettek az érdeklődők.

A sűrű programon a kurzusok mellett szerepelt egy Telemann 12 fantáziáját bemutató zenekari fuvolás, valamint versenygyőztes fiatalok által adott koncert, továbbá Bertin D'Hollander készülő lemezének bemutató hangversenye is. Az Országos Fuvolás Találkozó fő vendége az olasz Paolo Taballione, a Bajor Állami Operaház szólófuvolása, a salzburgi Mozarteum professzora, valamint az amerikai Powell cég művésze volt, aki október 14-én este szólókoncerttel, másnap délelőtt pedig egy rövid, ám annál tanulságosabb mesterkurzussal örvendeztette meg az érdeklődő hallgatóságot, amely nemcsak Taballione egyszerre oldott és koncentrált tanítási stílusát, hanem a közreműködő, többnyire teenageer korú fuvolásoknak a vendégprofesszort is szemmel lát-

Csak a tehetség számít

Beszélgetés **Paolo Taballione** olasz fuvolaművésszel, a Bajor Állami Operaház szólófuvolásával és a Salzburgi Mozarteum tanárával budapesti fellépése és mesterkurzusa alkalmával.

hatóan meglepő magas színvonalú játékát is maradéktalanul élvezte.

– *Először tart mesterkurzust Magyarországon, vagy már korábban is ismerte a magyarországi fuvolás szcénát?*

– Nem, korábban még nem tartottam kurzust Magyarországon. A közösségi média, a Facebook, az Instagram és a hasonló oldalakon keresztül természetesen sok mindenkit ismer az ember, de ennek megvan az a veszélye, hogy oda is elfogad meghívást, ahol esetleg nem garantált a megfelelő színvonal. Bán Mátéval nem találkoztam korábban, de Simon Dávidot még Münchenből ismerem, abból az időből, amikor az ottani Zeneművészeti Akadémián tanult. Ezért örömmel tettem eleget a Budapestre szóló felkérésnek, mert biztos voltam benne, hogy a résztvevők nem fognak csalódást okozni. Zenekari muzsikusként már ezelőtt is jártam a fővárosban, korábbi és jelenlegi zenekaraimmal, többek között a Santa Cecilia Accademia Zenekarával, az Olasz Ifjúsági Zenekarral, illetve a Bajor Állami Operaház együttesével. Szólistaként azonban első ízben léptem fel itt.

– *Ön Rómában született, tanulmányainak nagyobb részét is ott végezte, továbbá professzionális karrierje*

is szülőhazájában kezdődött. Jelenleg azonban az egyik legpatinásabb német együttes, a Bajor Állami Operaház Zenekarának szólófuvolása. A múlt század első felében még léteztek nemzeti iskolák a fuvolajáték tekintetében. Véleménye szerint nem jelent bizonyos elszegényedést a fuvolajáték sztenderdesedése?

– Nem hiszem, hogy elszegényedésről kellene beszélni. Való igaz, hogy egészen a múlt század derekáig markánsan meg lehetett különböztetni nemzeti iskolákat, mindenekelőtt a németet és a franciát. A század második felétől azonban, elsősorban Jean-Pierre Rampal, Severino Gazzelloni és Aurele Nicolet feltűnésével, a nemzeti iskolák közötti különbség fokozatosan elmosódott, és helyét inkább az egyes irányzatok vették át. Tehát azt mondanám, hogy iskolák helyett most inkább zenei irányzatokról beszélhetünk, amelyek közül mindenki kiválaszthatja a muzsikushajlamaihoz, művészi alkatához leginkább testhezállót.

– *A Salzburgi Mozarteum tanáráként mi a tapasztalata? Nem gondolja, hogy csökkent a fiatalabb generációk érdeklődése a klasszikus zene iránt?*

– Nem, nem gondolom. A kultúra művelése jelentős mértékben függ az anyagiaktól. Felívelő ciklusokban a kultúra iránt is nagyobb a kereslet, míg válságosabb időkben a kínálat is kevesebb. Most éppen egy nehezebb időszakot

élünk, és ilyenkor mindig a kultúra az első, aminek a támogatása csökken. De ettől függetlenül a közönség részéről továbbra is fennáll az érdeklődés a komolyzene iránt, az olyan kedvelt hangszerek, mint a fuvola pedig mindig megőrzi vonzerejét a fiatalok körében.

– *A legjelentősebb európai zenekarok vezető művészei rendszeresen tartanak mesterkurzusokat Ázsiában, illetve amennyiben tanítanak, fogadnak ázsiai növendékeket neves európai főiskolákon. Nem tart attól, hogy az európai muzikusok ezáltal éppen a saját konkurenciájukat nevelik ki?*

– Nem, egyáltalán nem tartok ettől. Soha nem nézem azt, hogy a tanítványaim milyen nemzetiségűek, vagy melyik kontinensről érkeznek. Ami számít, az kizárólag a tehetség. Ázsiában hatalmas az érdeklődés az európai kultúra, kiváltképpen a klasszikus zene iránt. Ez a jelenség húsz-huszonöt évvel ezelőtt Japánnal kezdődött, ahol a fuvola amúgy is tradicionális hangszer. Az elmúlt évtizedekben azután Japán mellé felzárkóztak más távol-keleti országok is, mindenekelőtt Dél-Korea, Kína, Hongkong. Ma már, az internet korában egy távol-keleti növendéknek, aki Európában szeretne tanulni, és az anyagi lehetősége is megvan rá, semmiből nem áll letölteni németül egy jelentkezési formanyomtatványt, és online elküldeni.

– *Ön nagyon sikeres pályakezdet és karriert tudhat eddig maga mögött. Megítélése szerint mennyire nehéz ma*

egy fiatal muzikusnak Olaszországból hasonlóan sikeres nemzetközi karriert csinálni?

– Nagyon nehéz és egyre nehezebb lesz, mivel nagyon sok a zseni. Alapvetően három dolog szükséges hozzá, és még akkor sem garantált a siker. Az első és legfontosabb dolog természetesen a tehetség, ami alapfeltétel. Ha ez nincs, akkor hiába van meg a másik kettő, nem lesz tartós a sikeres pálya. A második a céltudatosság, de nevezhetjük kitartásnak és szorgalomnak is. Folyamatosan tanulni és gyakorolni kell, egy percre sem lehet lazítani vagy megállni, mert a felkészülés éveiben egy-egy kihagyás később nem hozható be. A harmadik dolog a pénz. Hiszen a fuvola is költséges hangszer, azon kívül drágák a kották, az utazások, a mesterkurzusok és minden, ami nélkülözhetetlen ahhoz, hogy egy mai pályakezdő megállja a helyét a rendkívül kiélezett nemzetközi versenyben. Továbbá annak a feltétele, hogy egy növendéknek minden a megfelelő pillanatban álljon a rendelkezésére, ami az ő adott szintjén a fejlődését elősegíti. Megfelelő anyagi feltételek híján ugyanis nem lehet eljutni nemzetközi versenyekre, mesterkurzusokra vagy olyan zenei központokba, ahol magas színvonalon művelik a hangszert. Végül pedig nem szabad elfelejteni, hogy a szerencsének is meghatározó szerepe van. Vagyis annak, hogy valaki a megfelelő időben a megfelelő döntést hozza, és a számára megfelelő időben legyen jó helyen. Például sikeresen választhasson olyan tanárt, aki őt zenei habitusának, művészi alkátának leginkább megfelelő irányba képes terelni. ■

Paolo Taballione

Rómában született. Kitüntetéses diplomáját 2001-ben szülővárosában nyerte el a Santa Cecilia Akadémián Ezt követően a Genfi Konzervatóriumban tökéletesítette tudását, ahol 2007-ben egyhangú szavazattal szólísta minősítést szerzett. Intenzív fuvolatanulmányai mellett 1998-tól zongorát és zeneszerzést tanult, ugyancsak a Santa Cecilia Akadémián, ahol 2008-ban kitüntetéssel diplomázott. Fuvolásként számos nemzeti és nemzetközi versenyen ért el értékes helyezést, többek között 2004-ben megnyerte a XX. és XXI. századi piccolo és fuvolarepertoárra rendezett „Valentino Bucchi” Nemzetközi Versenyt, a rákövetkező évben pedig a Maxence Larrieu elnökölte zsűri egyhangú döntése alapján szintén első helyezett lett a „Domenico Cimarosa” Nemzetközi Versenyen.

2004-ben Riccardo Muti a „Luigi Cherubini” Ifjúsági Szimfonikus Zenekar szólófuvolásának hívta meg, 2005-ben pedig ugyancsak Riccardo Muti vezényletével szólókarrierje is elindult, amit a kritika egyhangú elismerése fogadott.

2006 és 2008 között a Zubin Mehta által irányított Maggio Musicale Fiorentino zenekarának szólófuvolása volt. 2008-tól a müncheni Bajor Állami Operaház szólófuvolása, emellett rendszeresen közreműködik olyan rangos európai zenekarok szólófuvolásaként, mint a Milanói Scala, a római Santa Cecilia Accademia, a Müncheni Filharmonikus Zenekar, a Mahler Kamarazenekar, a hamburgi Északnémet Rádió Szimfonikus Zenekara, a Zürichi Operaház és a Drezdai Filharmonikus Zenekar.

Élénk szólísta és kamaraművészi tevékenysége mellett a Salzburgi Mozarteum fuvolaprofesszora.

“A hamis hang bocsánatos, az unalmas halálos bűn!”

Fischer Ádám szeretné továbbadni tapasztalatait a fiatalabb generációnak

 Réfi Zsuzsanna

A Budapesti Wagner-napok életre hívásáról, missziójáról, karmesteri kihívásairól rendeztek november 10-én este szalonbeszélgetést Fischer Ádámmal a BMC-ben, amelynek meghívottja Rockenbauer Zoltán művészettörténész, moderátora pedig Zoboki Gábor építész volt. Az eszmecsere során szó esett az operák karmesteri kihívásairól, a Müpa különleges hangversenyteréről, a Rádiózenekar szerepéről, valamint arról is, hogy Wagner zenei világa egy egész életen keresztül kínál újabb és újabb felfedeznivalót.

Kezdsnek Zoboki Gábor azt a bayreuthi eszmecserét idézte vissza, amely során először beszélgettek hármasban arról, hogy többet kellene Wagner darabjait Budapesten is előadni, majd arról a napról mesélt, amikor Fischer Ádám beleszeretett a születő hangversenyterembe, s három erkélyét meglátva azonnal arra gondolt, hogy ezen a helyszínen a Parsifalt kell játszani...Rockenbauer Zoltánnal emellett beszéltek számos Wagner-élményükről, a Müpa zenekari árkának a születéséről, valamint arról is, milyen rendhagyó rendezések születtek a Duna-parti hangversenyteremben.

A Budapesti Wagner-napok kapcsán Fischer Ádám több karmesteri műhelytitkát is megosztotta a hallgatósággal.

“Mindenhol másként kell vezényelni, mert mindenütt az adott helyszín adottságait kell kihasználni, azt aláhúzni, ami ott jól szól. A Müpa hangversenytermétől azt a lehetőséget kapjuk meg, hogy úgy adjuk elő a Parsifalt, úgy szólaljon meg, ahogy sehol máshol, hiszen egyetlen operában sincs meg a három egymás fölötti erkély a kórus számára.

Bayreuthban más a feladatom, mint Budapesten, mert a Festspielhausban nagyon nehéz egyben tartani az

egész apparátust. A Müpában az előadók sokkal jobban érzik magukat, s karmesterként nekem is sokkal több a lehetőségem.

A Wagner-előadásoknál a legfontosabb a deklamáció, ehhez arra van szükség, hogy dirigensként képes legyek apró együtt lélegzésekre az énekesekkel, ettől válik jobbá a zenei kifejezésük. Látnom kell előre azt is, hogyan gazdálkodnak a levegőjükkel. A Müpában az előadók sokkal jobban érzik magukat, hiszen a hegedűsök hallják az énekest. Ha pedig a muzsikuskok és az énekesek hallják egymást, akkor ezt a dirigensnek nem szabad megzavarnia. ...

Úgy vélem, a karmesternek a-tól z-ig van lehetősége arra, hogy befolyásolja az együtt játékot. Tönkreteszti azt, ami a színpadon történik, de persze segítheti is. A deklamációban sokkal könnyebben tudom segíteni az énekeseket a Müpában, ahol meg tudjuk valósítani azt a finom kamarazenélést, amire Wagnernél ugyanúgy szükség van, mint egy Schubert-vonósnégyesnél.

Arról nem is beszélve, hogy az operában akkor szokott baj lenni, ha az énekszólamot hangszernek tekinti a karmester. Én ezt épp ellenkezőleg gondolom, a hangszereket is

énekeseknek tekintem, hiszen egy oboista ugyanúgy lélegzik, mint egy énekes, csak képes a gyorsabb reagálásra. Ezeket a képességeket nekem karmesterként használni kell, de nem kihasználni.“

Fischer Ádám a Wagner-napok kapcsán elmesélte azt is, hogy amikor a sorozat indult, azt tartotta jó koncepciónak, hogy minimális rendezéssel állítsák színre a zenedrámákat, olyan színpadképek szülessenek, amelyek segítik a zene megértését, de nem válnak a szövegkönyv új interpretációivá, hiszen ez egy koncertterem és nem operaház.

“Meg voltam győződve arról, hogyha jól játszunk, akkor rendhagyó rendezés nélkül sem lesz unalmas az előadás. Az alapideológiám az volt, hogy a pódiumon megjelenő képi világ csak segítse a zene megértését, de a hangsúly továbbra is a zenedrámán legyen. Ilyen minimalista előadás persze csak nagyszerű énekesekkel, valódi személyiségekkel képzelhető el. Ilyen volt például a Parsifalban Matti Salminen, s szerencsére az évek során valóban kiváló művészek érkeztek és érkeznek a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterembe. Épp ezért ilyen jellegű Wagner-fesztivál, mint a Müpáé, nem nagyon létezik a világban...”

A Budapesti Wagner-napok állandó kísérő együttese, a Rádiózenekar kapcsán pedig elmesélte, az, hogy a Ringet csak vele játsszák, elképesztő építkezést jelent, hiszen mindig elővehetik a tavalyi vagy a megelőző évek tapasztalatait, s pontosan emlékeznek arra, hogy az adott résznél hol volt lassítás, gyorsítás, épp ezért a játékuk nem összehasonlítható más operaházak előadásával. Hozzátette azt is, fontos, hogy a zenei tradíciókat az együttesen belül átadják egymásnak a muzsikuskok, ezért jó, ha egy zöldfülűre jut egy vén róka is, hiszen az újonc hozza a lelkesedését, a veterán pedig a tapasztalatát adja a közös játékhoz.

Amit gondnak érez - de az egész előadó-művészet kapcsán gondolja így -, hogy a zenekarok mindenütt elkezdtek tartani a mikrofontól.

“A régi előadásokban akadt temérdek hiba, de nagyon élő produkciók voltak. Most, hogy mindent rögzítenek, a zenekarok félnekké váltak, tartanak attól, hogy a felvételeken megmaradnak a hibáik, s így óvatoskodva muzsikálnak, biztonsági játékot játszanak, ez pedig nem jó. Mindig mondogatom, hogy a hamis hang bocsánatos, míg az unalmas hang halálos bűn...”

S persze arról is mesélt, hogyan indult a kapcsolata a német zeneköltő műveivel. *“Botcsinálta Wagner-karmester vagyok - idézte vissza a kezdeteket, amikor váratlanul, Giuseppe Sinopoli halálát követően kérték fel a Ring vezénylésére a Bayreuthi Ünnepi Játékokon. A Mannheimi Operaház főzeneigazgatója volt ebben az időben, s a sikeres Kupfer-féle Trisztán és Izolda vezénylése után érkezett a Festspielhaus meghívása.*

Azóta gyakorta dirigálja a zenedrámákat, de hozzátette, minden alkalommal talál újabb és újabb felfedeznivalót a zenedrámákban, s úgy véli, hogy egy emberélet kevés ahhoz, hogy megunja a Ringet.

Várja már ő is a jubileumi esztendő, hiszen 2026-ban a Ring 150. évfordulója mellett a Müpa Wagner-sorozatának a huszadik évfordulóját ünnepelhetik.

Elmesélte azt is, hogy minden előadást igyekszik úgy vezényelni, hogy meggyőzze az embereket ennek a zenének az igazáról, de sokat kell tenni még az újabb generációk megnyeréséért, azért, hogy legyen folytatás.

“Évek óta foglalkoztatja a Wagner-napok alkotóit és stábját, hogy milyen módon lehetne a fiatalabb közönséget megszólítani és egy következő Wagner-rajongó generációt nevelni - meséli Fischer Ádám a Zenekar lap kérdésére. Kellemes meglepetés volt számunkra, hogy a tavalyi Wagner - napokon rendezett plusz „Best of Wagner”, koncerteknek nagy sikere volt, és több fiatal is ott ült a közönség soraiban. Ezen felbuzdulva szeretnénk tovább szélesíteni a közönségünket, és a következő évben is több „Best of Wagner” koncertet rendezni.

A hangversenyek sikere is kötelez minket erre, és személyesen is fellelkesültem, hogy Wagner varázslatos világát a következő években minél több eseményen átadhassuk, mind a fiatal zenészgeneráció, mind a fiatal közönség számára.

Ebből a célból indult tavalý a Müpa és az ELTE koprodukciójában zajló mesterkurzus, amely nagy sikert aratott, így folytatódni fog, és ahol 2024 májusában két előadást tartok, amelyben a Ring karmesteri kihívásairól is részletesen fogok beszélni.

Emellett keressük a további lehetőségeket arra, hogy milyen formában tudom a tapasztalataimat átadni a fiatal zenész és karmester generáció számára.

Annak mindig különösen örülök, hogyha az ifjú muzsikuskok és akár a fiatalabb publikum oldaláról is érkeznek ötletek, visszajelzések.

Eddig az volt a meggyőződésem - és ez ezek után is érvényes -, hogy nem lehet egy az egyben továbbadni a ‘biztos’ receptet és tudásomat a következő nemzedékeknek úgy, hogy az érvényes legyen a következő évtizedekben is. De az utóbbi időben egyre többen érdeklődnek a szakmai tapasztalataim iránt, ezért is szeretnék ilyen céllal egy sorozatot indítani, amelyben megosztom ezeket, azt remélve, hogy a következő zenész és karmester nemzedék mindebből ki tudja hámozni azt, ami a számára hasznos lehet.” ■

Komolyzene márpedig van

Mechler Anna

A budapesti metró aluljáróiban megjelentek a Danubia Zenekar plakátjai, amiken ez a szlogen olvasható: Komolyzene nincs, csak zene van. A provokatív plakátkampány kapcsán a zenésztársadalom több tagja véleményt formált; Tihanyi László zeneszerző és karmester, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Erkel- és Bartók-Pásztory-díjas tanára pedig közzétett egy Facebook posztot, amelyben maga is nyilatkozott a kérdésről.

– *El sem lehet kerülni a metróban azokat a plakátokat, amiken a sok vitát kavart szlogen olvasható: Komolyzene nincs, csak zene van. Ön ennek kapcsán írt egy bejegyzést a Facebookon, amiben kikérte erről a zenésztársadalom véleményét. Hogy érzi: sikerült megszólítani azokat az embereket, akik érintettek ebben a kérdésben?*

– Azt hiszem, elég sokakhoz jutott el a poszt a kérdéssel, amin nem is csodálkozom, hiszen a zenész kollégák közül jó páran itt követik a zenei közélet történéseit. A legtöbbjüknek meg is van a saját markáns véleménye a dolgokról, csak többnyire nem mondják ki, inkább magukban tartják. Én is hosszan gondolkodtam, hogy ebbe az egészbe egyáltalán belevágjak-e, hogy érdemes-e megírnom a bejegyzést. Egy ilyen plakátsorozat kapcsán az embernek az az általános reakciója: ez egy butaság, amivel én nem értek egyet, az egészszel nem érdemes foglalkozni. Legyintek egyet és elmegyek. De úgy éreztem, ezt most nem lehet ennyivel elintézni. Ugyanis, ha összefüggésrendszerbe helyezzük a plakátkampány üzenetét, amit a kulturálisan mindenevő embereknek nyújt – azoknak, akik válogatás nélkül különböző műfajokat hallgatnak –, én kifejezetten kártékony és veszélyes dolognak tartom.

Eljutottunk a kulturális életben egy olyan pontra, amikor valószínűleg meg kell szólalni.

– Azt kérdeztem meg ebben a posztban: kinek mi erről a véleménye. Én egy pillanatig sem akartam és most sem akarom a saját véleményemet előtérbe tolni, elsősorban kíváncsi voltam, reagálnak-e a kollégák. Viszonylag sokan

írtak, talán kicsit félre is ment a téma, mert a legtöbben automatikusan a komolyzene-könnyűzene relációra szűkítették le ezt a dolgot, holott én sokkal tágabb értelemben gondoltam felvetni.

– *Erről a kommentekben írt is, a parasztzene-népzene-cigányzene kontextusát idézte. Ám mielőtt a részletekről beszélénk: Ön szerint miért vált éppen most ennyire fontossá ez a kérdés?*

– Valószínűleg azért, mert nagyon kevés olyan mechanizmus működik már a magyar kulturális életben, ami öntisztító, önmeghatározó célzatú. Elég nehéz helyzetbe került a kultúra az egész világon, hiszen van egy teljesen új közvetítő közeg – ma az internet segítségével mindenki elérhet szinte bármilyen zenét, amire kíváncsi, tehát a potenciális zenehallgatók száma soha nem látott mértékben megnőtt. Ugyanakkor a kínálatnak csak egy szelete a komolyzene, ami semelyik korban sem volt a tömegek zenéje. A komolyzene mindig is azoké volt, akik általában véve a művészetek iránt érdeklődnek. Ők pedig mindig kevesebben voltak, mint akik inkább csak a szórakoztatás iránt érdeklődnek.

A szórakoztatást én fontos dolognak tartom. Nem nézem le, értem az erre irányuló igényt, és az a benyomásom, hogy a legmagasabb színvonalon kell szórakoztatni az embereket. Sokan erőn felül dolgoznak, joggal várják hát el, hogy amikor ki akarnak kapcsolódni, akkor ne kelljen szellemi erőfeszítést tenniük. Más kérdés, hogy ez az igény sok helyen rémületet okozott a komolyzenei menedzserek, előadók, együttesek világában, mert ők csak azt látták, hogy pillanatok alatt el lehet érni az embertömegeket

nagyon különböző zenékkal – és nem csak a popzenével –, ehhez képest az a réteg számszerűleg lényegesen kisebb, amelyik a művészi zene iránt érdeklődik.

– *Miért tartja a Danubia Zenekar kezdeményezését veszélyesnek?*

– A plakáton annyi szerepel: komolyzene nincs, csak zene van. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy van egy nagy gyűjtőfogalom, amin belül nincs jogosultságunk megkülönböztetni az ide sorolható dolgokat. Ezek szerint minden, ami zene – a népzene, a magyar nóta, a cigányzene, gyerekzene, jazz, pop, világzene, operett, musical, az elektronikus vagy a mesterséges intelligencia által komponált zenék is – egy óriási gyűjtőedénybe kerül, és nem lehet őket egymástól megkülönböztetni sem.

Ez azt jelenti, hogy a „csak zene van” bugyron belül bármi bármivel helyettesíthető. Sem értékbeli, sem minőségi, sem tulajdonságbeli különbségek nincsenek.

Fontos leszögezni: nem arról beszélek, hogy van zene, ami automatikusan magasabb, vagy alacsonyabb minőség, mert ez a másik félreértés. Én el tudom azt fogadni, hogy vannak szenzációs popzenék, és hallgathatatlan, borzalmas komolyzenék. Ezt mindannyian tudjuk, de ettől még az egyik popzene, a másik komolyzene. Ha már egyszer állandóan Bartókra és Kodályra hivatkozunk, akkor gondoljunk arra is, hogy az egész életüket abban a küzdelemben töltötték, hogy igenis meg kell különböztetni az autentikus magyar népzene a magyar nótától és a cigányzenétől. Már csak azért is, mert a fél világ abban a tudatban élt, hogy ez utóbbi kettő azonos a magyar népzenevel. Ha akkor azt mondták volna, hogy népzene kategória nincs, csak magyar zene van, és ebbe minden belefér – az eredeti népzene, a nóta, a cigányzene, a népies műzene is – nem hiszem, hogy akár Bartók, akár Kodály ezzel az elvvel egy pillanatig is egyetértett volna.

– *Sokak szerint a plakát nem egyéb, csak egy marketingfogás, ami a koncertre nem járó rétegeket igyekszik megszólítani, lebontva azt a falat, ami közéjük és a komolyzene közé épült. Nem lehet, hogy mindössze így kellene tekinteni rá?*

– Biztos vagyok benne, hogy ebben a konkrét esetben, ha csak a plakátot nézzük, ez valóban egy marketingfogás.

Ugyanakkor nagyon szomorúan veszem tudomásul, hogy ehhez kollégáink a nevüket és az arcukat adták. Ez egy olyan

marketingfogás, ami nincs átgondolva, a lehetséges és valós következményekkel a megalkotói nem törődnek.

Lehet, hogy egy bizonyos ügynek a javát szolgálja, mondjuk százal több ember vesz jegyet a Danubia Zenekar következő koncertjére, de a hosszútávú hatása, amit a társadalom egészére gyakorol, nem ennyire pozitív. A társadalom bizonyos rétegei a mai napig nincsenek megfelelően tájékoztatva arról, hogy igazából mit jelentenek azok a kulturális különbségek, amik az egyes zenetípusok között vannak. Különbségekről beszélek, amik nem garantálnak magasabb minőséget pusztán azért, mert egyes zenék egyik vagy másik csoportba tartoznak. Arról van szó, hogy megkülönböztetés híján az emberek akár azt is mondhatják: „miért ugrálnak nekem a Beethoven V. szimfóniával, ha az semmivel sem ér többet, mint az a popszám, amit tegnap meghallgattam? Én ugyanolyan kultúrafogyasztó vagyok, mint aki elmegy egy klasszikus vagy egy kortárszenei hangversenyre!” És ez az, ami ellen fel kell emelni a szavunkat, mert mindent a maga helyén kell értékelni, és meg kell találni az egyes zenetípusokban azokat a pozitívumokat, amikre az embereknek szükségük van.

– *Ön szerint milyen különbségekre kellene felhívni az átlagemberek figyelmét?*

– Sokféle különbség van, ebbe most nem is mennek bele, de pár dolgot említenem kell. Én az Artisjus vezetőségében popzenészekkel és jazz-zenészekkel dolgozom együtt. Mára elég jól ismerjük már egymás gondolkodásmódját, stílusát. Ott, ha a könnyűzenéről esik szó, folyamatosan a „zeneipar” szót használjuk. Az ugye alapvető dolog, hogy a képzőművészet mellett beszélünk iparművészetről. Itt teljesen világos a megkülönböztetés. Senki sem gondolja, hogy egy csodálatosan kivitelezett bútordarab, amit valaki megvesz a saját lakásába, pontosan ugyanazt a funkciót tölti be, mint mondjuk egy absztrakt festmény, amit felakasztanak a falra egy kiállításon. Lehet, hogy emezt senki sem fogja megvenni. De a kettő nem kompatibilis egymással! Az egyik ide tartozik, a másik oda. Másik példa: fantasztikus újságírók vannak, akik figyelemre méltó cikkeket írnak. Én egy jó írás kapcsán gyakran elcsodálkozom rajta, milyen tehetséggel írta meg a szerzője a cikket, mennyire informatív, mennyire jó a stílusa, mennyire jól tájékoztat engem arról a témáról, amit körbejárt. De ez egy újságcikk, ami nem csereszabatos mondjuk Kertész Imre Sorstalanság című művével, azaz egy regénnyel. Sosem merült fel senkiben, hogy az újságcikk és a regény ugyanaz. Mi lenne, ha azt mondanánk: nincs olyan, hogy szépirodalom vagy újságírás, csak írott művek vannak, amiket betűkből alkottak? Egyedül a zenében nincs tisztázva ez a fajta besorolás.

– *Ennek mi lehet az oka?*

– Történetileg alakult így. Talán eleinte nem is volt még szükség rá. Azon a ponton, amikor a két dolog szétvált, valószínűleg nem definiálták eléggé. Később meg már úgyis tudta mindenki, mi alatt mit értünk, ezért hagyták úgy, ahogy volt. Theodore Adorno zeneesztéta azt írja,

Mozart Varázsfuvolája az utolsó olyan mű, amelyikben a magas kultúra és a szórakoztató kultúra együtt van jelen. Ezt követően a kettő különválnak. Az egyik oldalon olyan művek vannak, mint Richard Wagner Trisztán és Izoldája, a másikon Johann Strauss keringői.

Ezek már nem férnek meg egyazon műben, ez már két teljesen különböző világ, a zeneművek két teljesen különböző társadalmi réteget céloznak meg. A későbbi korokban még markánsabbak lettek a különbségek, de az a kifejezés, hogy „zenei iparművészet”, valahogy sosem merült fel. A különbséget leírni próbáló szavak a magyar nyelvben egyébként elég szörnyűek, az Artisjusban sokat hecceljük is egymást: a könnyűzenészeket mi komolytalan zenészeknek hívjuk, ők pedig azt mondják ránk, hogy szomorú zenészek vagyunk. A komolyzene is egy rossz kifejezés, én egyáltalán nem szeretem használni. Ugyanúgy nem szeretem a könnyűzenét sem. Ez nem komolyság vagy könnyűség kérdése. Én általában a művészi zene és a szórakoztató zene kifejezéseket alkalmazom, mert sokkal konkrétabbnak találom, és sokkal méltóbbnak mindkét műfajhoz.

– *Véleménye szerint a plakátkampánynak milyen hatása várható a zenei közéletre? Most csak azért foglalkozunk többet ezekkel a kérdésekkel, mert a plakátok felkavarták a közvéleményt, vagy időszerű tisztázni a fogalmak jelentését?*

– Nem tudom, de az tény, hogy a plakátok olyan helyeken vannak, ahol hatalmas tömegek láthatják azokat. Az is tény – és ez késztetett engem arra, hogy megszólaljak –, hogy rendkívüli veszélyét látom annak általában véve is, amikor egymástól különböző dolgokat összemosnak, és egymástól különböző értékeket relativizálnak.

Úgy vettem észre, hogy a történelemnek azokon a pontjain, amikor egy kultúrharc kitört egy társadalmon belül valamilyen aktuális probléma miatt, majdnem mindig ez volt az első lépés: relativizálni, összemosni.

Akkor a műfajok között nincs különbség, se a zenetípusok között. Ezzel megint ott tartunk, hogy egy újságíró azonos egy színműíróval, egy autentikus népzenező azonos egy cigányprímással, egy művészi értékű borospohárkészlet azonos Rodin Gondolkodójával vagy egy mesterien faragott széklábbal. Innentől a dolgok relatívvá válnak, és amikor ez a tömegek tudatában már valóságként realizálódik, akkor jöhet a következő lépés: ami nekünk nem tetszik, azt félre is tolhatjuk, mert úgyis marad a helyére a gyűjtődényünkben sok más dolog. A kérdéses művekre nincs is többé szükség abban a bugyorban, ahova úgyis annyi mindent belegyömöszöltünk már, mint „egyformákat”. Ezt találok igazán veszélyesnek.

– *Értsük ezt úgy, hogy egy jó szándékkal indított, de rosszul elsült kampány akár a komolyzene további háttérbe szorulását is okozhatja?*

– Abszolút! Sőt, nem is csak a komolyzene, hanem mindenfajta művészi közlési mód háttérbe szorulását. Nagyon jól látjuk, mi történik a színházakkal, az építészetben, a képzőművészetben. Remélem, hogy egy ilyen kampány kevés ahhoz, hogy elérje a zeneművészetet, de én most egy olyan riasztó jelet láttam, amire talán még akkor is fontos felhívni a figyelmet, hogyha tévedek és az egésznek valóban a szimpla marketingfogáson kívül semmi más értelme és jelentősége nincs.

– *Jelen helyzetben milyen cselekvési lehetőséget lát a kategóriákat feltűző zenészek számára?*

– Önmagában mindenki nagyon keveset tehet.

A legnagyobb probléma, hogy a popzene vagy mindaz, amit zeneiparnak nevezünk, ipari terméket hoz létre. Egy ipari terméket az minősít, hogy hányan használják, hányan fogyasztják. Egy művészi termékre ez nem áll.

Millió példa van erre a zenetörténetből: olyan darabok, amiket ma minden koncertteremben sűrűn játszanak, a maguk idejében megbuktak, nem voltak sikeresek. Ha úgy tekintjük, hogy egy-egy ilyen darab az akkori zeneipar terméke volt, akkor megtartva ezt a kategorizálást ezek ipariilag selejtes termékek. Ilyen értelemben Bizet Carmen című operájára kapásból fel lehet ragasztani ezt a címkét, mert megbukott a bemutatón. Ha akkor azt a következtetést vonták volna le, hogy félre kell tenni, soha többé nem kell játszani, akkor ma nem is ismernénk. Helyette azokat a darabokat kellene játszani, amiket ronggyá hallgatott az akkori közönség. Szerencsére ez nem így van. A művészetben nem arra az egy-két emberöltőre terveznek az alkotók, amit a kortársak révén személyesen ismernek, hanem abban reménykednek, hogy időtálló alkotásokat tudnak létrehozni, amik meg fogják találni a helyüket a későbbi korokban is.

Ha nem is rögtön, de talán egy kis idő után. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy bizonyos művek azonnal megtalálják a helyüket, mert azért erre is van számos példa.

Egyértelmű, hogy ha a művészetet iparként tekintjük, akkor azt is kimondhatjuk: nem piacképes. Semelyik része sem piacképes.

– Nyilván vannak ügyes marketinges szakemberek, akiket hiba lenne megbántani azzal, hogy felesleges erőfeszítéseket tesznek, mert tényleg nagyon hasznos munkát végeznek, és sok komolyzenei műalkotást tudnak a társadalom számára nagyon jól prezentálni. Erre is sok példa van, de az nyilvánvaló és statisztikai adatokkal alátámasztható, hogy a társadalomnak nagyobb százaléka az, amely csak a szórakoztató műfajokat keresi. Kevesebben vannak azok, akik nyitottak és fogékonyak arra a kultúrára, amire mi azt mondjuk: komolyzene, vagy szépirodalom, művészfilm, színdarab, satöbbi. A kettőnek az aránya változó az egyes korokban a társadalmon belül, de hogy melyik van többségben, az soha nem volt kérdés. És hogy erre mit lehet mondani?

Menjünk vissza száz évet, és kérem, sorolják fel nekem az 1923-as év könnyűzenei slágereit, amiket ma is játszanak! Azt, hogy az akkor keletkezett komolyzenéből mit játszanak ma is, bizony hosszan tudnám sorolni.

Ennek fényében döntsük el, hogy most kell-e valamilyenbe investálni, vagy el kell-e hagyni az iparilag selejtes termékeket! Régebben ez a döntés a társadalom vezetőinek a felelőssége volt. Hogy ma mit tekint egy társadalom az emberek által megválasztott vezetők felelősségének, ez egy nagyon nehéz kérdés mindenütt a világon, amivel előbb-utóbb szembe kell nézni.

– Ön szerint nem okozhatja ezt az értékválságot, hogy olyan emberek döntenek, akik nincsenek a megfelelő háttérismeretek birtokában?

– Ez a probléma most valószínűleg világszerte jelentkezik. Nem gondolom, hogy olyan embereknek kellene vezetői pozícióban lenniük, akiknek széles rálátása van egészen speciális területekre.

Azoknak az embereknek a felelősségéről beszélünk, akik a döntéshozók tanácsadói, akikről az információkat kapják, akiknek a helyes, megalapozott döntésekhez kell elvezetniük a döntéshozókat.

– Természetesen feltéve azt, hogy meghallgatják az ő véleményüket.

– Vannak még olyan országok, ahol ez működik, de sok helyen már nem. Rajtunk áll, melyik példát követjük. ■

a A MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA próbajátékot hirdet

KONCERTMESTER MUNKAKÖRRE határozott idejű munkaszerződéssel

I. FORDULÓ - PARAVÁN MÖGÖTT

SZABADON VÁLASZTOTT MOZART	(K 216., 218., 219.) versenymű első és második tételle kadenciával
J.S. BACH	g-moll szonáta - Siciliano BWV 1001

ZENEKARI ÁLLÁSOK

SCHUMANN	II. szimfónia – II. tétel elejétől az első trióig
MOZART	Esz-dúr szimfónia K 543. – II. tétel 1-39. ütem (ismétlés nélkül)
MENDELSSOHN	Szentivánéji álom - Scherzo 17-98. ütem
BRAHMS	IV. szimfónia – IV. tétel 33-80. ütem
R. STRAUSS	Don Juan - elejétől D -ig
PROKOFJEV	Klasszikus szimfónia I. tétel elejétől 8. után 5. ütemig

II. FORDULÓ – RÖGTÖN AZ ELSŐ FORDULÓ UTÁN

EGY HEGEDÜVERSENY ELSŐ TÉTELE AZ ALÁBBIK KÖZÜL
Beethoven, Mendelssohn, Brahms, Csajkovszkij, Sibelius

SZÓLÓ ÁLLÁSOK

RIMSZKIJ- KORSZAKOV	Seherezádé
J. S. BACH	Máté-passió – Erbarme dich
RICHARD STRAUSS	Bürger als Edelmann
RICHARD STRAUSS	Ein Heldenleben
BRAHMS	I. szimfónia - 2. tétel
BEETHOVEN	Missa solennis

Várjuk mindazon művészek jelentkezését, akik: szakirányú felsőfokú végzettséggel (minimum szakirányú BA diploma) rendelkeznek. A szimfonikus zenekarban szerzett koncertmesteri tapasztalat előnyt jelent.

Jelentkezéshez szükséges dokumentumok:

- szakmai önéletrajz elérhetőség megadásával (tel.szám és e-mail cím)
- szakirányú végzettséget igazoló dokumentumok

A jelentkezéseket **2023. december 12-ig** kérjük megküldeni a **hegi@mtva.hu** e-mail címre.

A fent megjelölt pozíciót a próbajáték nyertese számára a zsűri szakmai döntése alapján ajánljuk fel.

A próbajátékokra csak a jelentkezésük alapján kiválasztottak kapnak meghívást!

A próbajáték időpontja:

2024. január 12. 10:00 óra, Magyar Rádió, 6-os stúdió (1088 Budapest, Bródy Sándor u. 5-7.)

A zenekari állások kottáit azon jelentkezők részére, akik jelentkezésüket a fent megadott e-mail címre már megküldték, kérésre elektronikus úton továbbítjuk. A zenekari állások kottáira vonatkozó kérést a **kottatar@mtva.hu** email címre kérjük elküldeni.

A zsűri fenntartja magának a jogot, hogy a szakmai kritériumoknak nem megfelelő jelentkezőket a próbajátékból kizárja.

Zongorakísérőt a zenekar nem biztosít.

„Szeretném, ha Mahler zenéje az egész életemet végigkísérné”

 Kiss Eszter Veronika

Rendkívül szerteágazó Madaras Gergely karmesteri repertoárja, aki lapunknak elmondta: magyarként felelősségének és feladatának érzi, hogy ne csak Bartók, Kodály és Liszt, de Dohnányi, Ligeti, Eötvös, Kurtág és a fiatalabb magyar zeneszerzőgeneráció műveit is műsorra tűzze a világ minden pontján. A magyar szerzők mellett a közép-európai régió, Mahler, Brahms, Haydn, Schumann, Mozart, Schubert, Mendelssohn, Dvořák és Beethoven zenéjét érzi az anyanyelvének, akik közül kiemelkedik Mahler, akinek műveit vezényelni a legnagyobb magasság és mélység- vallja.

– *Egészen merész adatok találhatók a honlapodon: 21 országban összesen 65 zenekart vezényeltél. A repertoárod is nagyon szerteágazó. Nyilván vannak a szívedhez közelebb álló szerzők, művek, műfajok. Melyek ezek?*

– Szerénytelenül pontosítanék: ez a szám ma már 120 felett van – azóta frissítettük a honlapom. Bár a számok nem fontosak, mégis érdekes ilyen listákat vezetni, mert ezek is mutatják, mennyire extrém körülmények között kell egy nemzetközi pályán mozgó művésznak megfelelni, alkalmazkodni, flexibilisnek, befogadónak és nyitottnak lenni a kollégák és közönség iránt, akik annyi különféle kultúrából jönnek, annyi különböző vérmérsékletet és karaktert képviselnek, annyi nyelvet beszélnek. Viszont ezeknek a társulatoknak egy jó részével nem csak egyszer találkoztam, a viszontlátás pedig lehetővé teszi, hogy magasabb szintről, már egyfajta cinkossággal kezdjük a munkát már az első próbán. A repertoáromról: kezdő karmesterként mindenevő akartam lenni. Ma már belátom, hogy három élet is kevés lenne ahhoz, hogy minden zenekari művet megtanuljak és hitelesen elvezényeljek legalább egyszer, az operákról nem is beszélve. Ráadásul nagyon élvezek bizonyos műveket újra meg újra elővenni, és így elmélyíteni a kapcsolatomat velük, hasonlóan az egyes

zenekarokkal való viszontlátáshoz. Tehát az életutam különböző periódusaiban igyekszem a repertoár egyes területeire kiemelten fókuszálni.

– *Bár természetes, hogy egy fiatal karmester mindent meg akar ismerni, az utóbbi időben azért úgy tűnik, hangsúlyosabbá vált számodra a magyar zene, illetve talán a Liège-i Királyi Filharmonikus Zenekar mellett a belga-francia zene.*

– A magyar zene mindig is fontos és természetes volt számomra. Népzenevel kezdtem zenei tanulmányaimat annak ellenére, hogy tősgyökeres budapesti vagyok. Ez megalapozta az otthonosságomat ebben a repertoárban, és talán hitelesebbé tett a nagy magyar szerzők műveinek tolmácsolásában külföldön is. Magyarként felelősségemnek és feladatomnak érzem, hogy ne csak Bartók, Kodály és Liszt, de Dohnányi, Ligeti, Eötvös, Kurtág és a fiatalabb magyar zeneszerzőgeneráció műveit is olyan gyakran tűzzem műsorra a világ legkülönbözőbb pontjain, amennyire csak tőlem telik. Liège-ben természetesen fontos a frankofón repertoárt ápolnunk, nem utolsósorban azért, mert ebből a városból származik César Franck, akinek majdnem minden nagyzenekari, illetve oratorikus művét és operáját lemezre vettük a szerző születésének tavalyi bicentenáriuma okán. De

ahogyan a világon mindenhol rendszeresen vezénylek Ravelt, Debussyt, Faurét és Franckot, Liège-ben is igyekszem „meghonosítani” a magyar repertoárt: épp Dohnányi összes zenekari művét vesszük lemezre, a 4 CD-ből álló sorozat a párizsi Alpha kiadó gondozásában fog megjelenni. A BIS lemezkiadóval pedig ezzel párhuzamosan Liszt nagyzenekari darabjait, például a Faust- és a Dante-Szimfóniát rögzítjük. Moszkvai nagymamám révén közel érzem a szívemhez az orosz és szláv repertoárt, amit szintén rendszeresen vezénylek, a negyedik fontos fókusz pedig a közép-európai, ahova valószínűleg vallom magam: budapesti vagyok, Bécsben tanultam, az angol és francia mellett régóta beszélek németül is. Nagy kedvenceim Mahler, Brahms, Haydn, Schumann, Mozart, Schubert, Mendelssohn, Dvořák és Beethoven, akik zenéje igazán meghatározza ennek a régióknak az identitását. Amikor ezeknek a szerzőknek a műveit vezényelhetem, mindig úgy érzem, hogy az anyanyelvemet beszélem.

– *Most is egy turné közepén beszélgetünk: Svájc, Magyarország, Anglia, Belgium, Japán öt nap alatt. Miket vezényeltél ezeken a koncerteken?*

– Múlt héten a Musikkollegium Winterthurnál vezényeltem Kodályt és Schubertet, előtte Brazíliában, Sao Paulóban az ottani zenekarnál Ravelt és Beethoven, illetve a kölni WDR Szimfonikusoknál Eötvös Péter műveit. Ezen a héten Tokióban leszek az NHK Szimfonikusokkal, ahol Bartókot, Lisztet és Kodályt játszunk. Aztán jövő hét Liège: Sosztakovics és Prokofjev. Több mint tíz éve élünk Londonban fuvolaművész feleségemmel, Györi Noémivel és most már két fantasztikus lányunkkal, így ez a bázis. Volt két szabadnapom Svájc és Japán között, így utánuk repültem Budapestre, ahol épp Noémivel voltak, aki kurzust tartott, és hazavittem őket Londonba, majd visszaugrottam Belgiumba, ahonnan a japán gépem indult.

– *Nem fáraszt a sok utazás, a többletkiság, a belgiumi Liège-i Királyi Filharmonikus Zenekar, a londoni családi élet, a számos vendégkarmesteri felkérés és a rengeteg turné közötti ingázás? Mivel igyekszel kipihenni a munkát?*

– A családom adja számomra az igazi feltöltődést, ők a horgonyaim a rengeteg utazás és soklakiság mellett. Szerencsére mindkét lányunk szuper értelmes, nyitott, érdeklődő és alkalmazkodó, így gyakran utazunk együtt is, ha épp iskolaszünet van. Mindeközben nagyon erős személyiségek is, így szóba se jön, hogy utánfutóként tekintünk rájuk: megvan a kialakult életük, rutinjuk, különóráik, baráti körük, amiket mi is tiszteletben tartunk, támogatunk, ők pedig nagyon komolyan vesznek. Persze ennek a levelezésléséből rengeteg járul Noémire, aki még számomra is felfoghatatlan virtuozitással

zsonglörködik az idejével: a szólókoncertjei, CD-felvételei, mesterkurzusai és manchesteri tanítása mellett hihetetlen odafigyeléssel és melegséggel neveli a lányokat, hozza-viszi őket balettről lovaglásra, hegedűről gimnasztikára és gyakorol, tanul velük otthon minden nap. Ha én nem vezénylek, minden időm velük töltöm: ha otthon vagyok, száz százalékban rájuk figyelek, és vetem bele magam az életükbe. Tanulni, készülni szinte kizárólag vonaton, repülőn, hotelekben szoktam, nem otthon. Így pótlom velük a távol töltött időt, és a menyiség helyett a minőségre helyezzük a hangsúlyt.

– *Nemrég egy interjúban arról beszéltél, hogy az utóbbi időben a kislányod és Solti György unokáinak barátságán keresztül kerültél közelebb a Solti családhoz. Solti György egyik koncertje indította el a klasszikus zene irányába, most pedig a kapcsolat révén arra is lehetőséget kaptál, hogy a kottáit és a benne található jegyzeteit, instrukcióit is tanulmányozhasd. Mahler I. szimfóniája kapcsán éltél is a lehetőséggel. Mennyiben változott az elképzelésed a mű előadásáról Solti jegyzeteit látva?*

– Egész más fényben láttam hirtelen az interpretációját, mint amikor egy szűz kottával követtem a felvételeit. Egy partitúra, amibe egy olyan karmester-óriás, mint Solti, évtizedeken keresztül jegyzetelt, rengeteg titokra derít fényt, és választ tud adni azokra a kérdésekre, amibe egy preparálatlan partitúra láttán elsőre belebotlunk. Mivel beleírta részletesen az évszámokat és zenekarokat, amikkel a művet előadta, be tudtam azonosítani, hogy mely beírások a korábbiak, és melyek a későbbi, kiforrottabb megfigyelései, már a sokadik interpretáció után. Érdekes volt a beírásokból azt is kikövetkeztetni, hogy melyik helyeket érezte magától értetődőnek, és melyek felett görnyedt ő is, hogy megoldást találjon rájuk mind zeneileg, mind technikailag. Ez mindig megerősítő, egyrészt látni, hogy még egy ekkora zseni, mint Solti is belebotlott kibogozandó kihívásokba, másrészt ellesni, hogy azok a megoldások, amiket végül választott és amiket a felvételein hallunk, milyen munkafázisokon mentek keresztül, és milyen lépcsőkön át jutott el a konklúzióhoz, amit ma már talán evidenciának tekintünk egy-egy Mahler-mű előadásakor.

– *Ha már Mahlernél tartunk, mit jelent Mahler zenéje a számodra és milyen szerepet játszik a pályafutásodban?*

– Mahler muzsikája számomra csakúgy, mint Bartóknál, talán a legtisztább és legnemesebb zenei kifejezése az emberi lélek rezdüléseinek. Aktuálisnak érzem, otthonosnak, megindítóknak, inspirálóknak és elgondolkodtatóknak. Tűpontosan érezte az időket, emiatt zenéjére minden pillanatban oda kell figyelünk: nem vagyok képes háttérzeneként hallgatni, mert nem lehet

vele nem együtt rezdülni. Az emberi karaktereket és érzéseket különleges empátiával rajzolja meg, valószínűleg azért is, mert neki is bőven kijutott boldogságból és tragédiából egyaránt. Zenéje megtestesíti, ami közép-európaiként az egyik legfontosabb értékünk: a különböző itt élő népek zenéjének és kultúrájának egyénisége, keveredése, egymásra hatása és egymásra támaszkodása – ebben is rokonlelkek Bartókkal! Szédületes otthonossággal tud ugrálni az osztrák, bohém, zsidó, cigány, magyaros vagy szláv motívumok és hangulatok között, és sosem veszíti el hitelességét; értelmes és érzelmes, de mégsem érzélgős. Nem is beszélve a zseniális hangszereléséről, ami forradalmasította korának kompozíciós technikáit. Karmesterként Mahlert vezényelni számomra a legnagyobb magasság és mélység: szeretném, ha Mahler zenéje egész életemet végigkísérné, és szeretnék a műveihez még közelebb kerülni. Minden évadban elvezényelem két vagy három szimfóniáját: idén először vezényeltem a nyolcadikat és többször elővettem az elsőt, tavaly a negyediket, ötödiket és a tizediket – Deryck Cooke kiegészítésében –, jövőre a másodikat tűztem műsorra.

Mahler partitúra, Solti dolgozószobájából

– Solti Györgyön kívül kik voltak még rád hatással a nagy karmesterek közül, és mi volt az, ami megfogott bennük?

– Mesterkurzusokon dolgozhattam Mariss Jansonssal, aki hihetetlenül fegyelmezett, erős és lényegre törő volt, Herbert Blomstedttel, aki melegszívű volt és kizárólag a zenére fókuszált, James Levine-nal, akitől azt tanultam, hogy egy előadáson ne arra koncentráljunk, hogy minden elég jól sikerüljön, hanem hogy legyen egy-két olyan emlékezetes pillanat, ami miatt nem felejtjük el a koncertet, és ami miatt érdemes volt a közönségnek eljönnie. Többször voltam Pierre Boulez asszisztense, aki a kritikus hallás fontosságára tanított, és sokat kaptam Mark Eldertől, aki mindig arra ösztökölt, hogy járjak utána pontosan a művek keletkezésének, a szerzők aktuális lélekállapotának és a kor szellemének, amikor az általam előadandó művek születtek.

A magyar karmesterek közül fontos mentorom Eötvös Péter, aki mindig nagyon praktikus tanácsokkal lát el és közben erős kritikákat fogalmaz meg: manapság például azért piszkál, hogy amikor vezénylek, fejezzem be, kerekítsem le a zenei mondandómat, mielőtt belekezdjek-belecsapok a következőbe, kezeljem jobban az időket és szüneteket, ne üzzem a zenészeket. Ezen még van mit tökéletesítenem. És ugyan tanítványi-asszisztensi kapcsolat nem fűz hozzá, különösen felnézek Fischer Ivánra. Csodálom azt a hihetetlen sokoldalúságát, amivel mindig megújítja magát és a zenekarát, a kreatív ötleteit, amivel feltűzeli a közönséget Budapeستől New Yorkig, a szellemiségét, ami motiválja és lelkesíti a muzsikussait, és persze a zenei ízlését, különösen a három nagy kedvenc zeneszerzőm esetén: Mahler- Brahms- és Bartók-felvételeit.

– A szimfonikus repertoár mellett az operák is fontos részei az életednek. Az eddig vezényelted listája itt is szerteágazó. Mit emelnél ki ezek közül?

– Egészen más a két műfaj, más a próbafolyamat, más a ráfordított idő az egyes művekre, éppen ezért sok kollégám leteszi a voksát csak az egyik vagy másik mellett. Sőt, maguk a zenészek vagy énekesek is sokszor meglepően tudatlanok (vagy érdektelenek): sok nagyra becsült énekes barátomnak fogalma sincs híres hangszeres szólistákról vagy nagy szimfonikus művekről, egy hangversenyzenekarban játszó zenekari művész pedig gyakran meglepődik, ha kiderül számára az operában dolgozó kollégáinak az időbeosztása. Mégis, minden nagy példaképem otthon volt az opera-árokból csakúgy, mint a koncertpódiumon, és én is szeretnék erre törekedni, ami persze már csak az időbeosztás

miatt se könnyű. Nagy élmény a tradicionális repertoárt vezényelni, mert rengeteget tanulok az énekesektől, akik zsigeri módon tudnak azonosulni egy-egy szereppel, amit sokszor évtizedekig énekelnek. Mégis, talán azokat a produciókat élvezem a leginkább, amikor egy kevésbé játszott operát kell újra felfedezni, aminek még nem ül a vállán évszázados előadói hagyomány, és senki nem mondja egy próbafolyamat során, hogy ennek így vagy úgy kell lennie, mert „így szoktuk”. Idén tavasszal vezényeltem a brüsszeli La Monnaie operaházban például Sosztakovics Orr című operáját, ami monstre feladat volt mindenkinek, hiszen nagyon komplex a zenei anyag és bizarr a cselekmény, mégis az egyik legnagyobb operaélményem volt az elmúlt években ez a produció. Vagy César Franck háromórás, szinte sosem játszott, mégis fantasztikus „franko-wagneri” operájának, a Huldának az újrafelfedezése és lemezre játsszása is mindenképp mérföldkő volt az eddigi pályafutásomban.

– *Népzenevel indultál, utána kezdtél klasszikus zenei tanulmányokba, az esetek többségében inkább fordítva szokott lenni. Mit ad a zenei látásmódohoz az autentikus népzene ennyire alapos ismerete? Itt nemcsak a dallamokra gondolok, hanem elsősorban az improvizációra, a variálás, a díszítés sajátosságaira, a hallás utáni tanulásra, amelyek egészen más hagyományokon alapulnak, mint a kottaalapú klasszikus oktatás.*

– Így van, és bár az imitálás alapú zenetanulás nagyon erősen dominált a korai éveimben – az Óbudai Népzenei Iskolában Havasréti Pál és Csoóri Sándor voltak a tanáraink, majd Kalotaszegen tanultam Fodor Neti Sándortól –, már rögtön az elején, hatéves koromtól a népi bőgővel, majd hegedűvel párhuzamosan szolfézst és klasszikus fuvalát is tanultam magánúton Horgas Eszternél, sőt, később szolfézsából országos versenyek döntőse is voltam. Úgyhogy én abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a legelejétől kezdve mindkét típusú oktatásból részesültem, ami azt hiszem, nagyon kiélezte a hallásomat és a zenei memóriámat. Ezen kívül rengeteg segítséget ad az autentikus népzene ismerete abban, ha például Liszt- vagy Kodály-műveket vezénylek. Ezek a szerzők – Bartóktól eltérően – sokkal nagyvonalúbban, szabadabban, talán leegyszerűsítve kezelték a népzenei – Liszt esetében cigányzenei – gesztusok, ritmusok, artikulációk pontos lejegyzését. Néha azt érzem, túlságosan is az előadóra bízták egy-egy dallam vagy zenei anyag lejtését, hangsúlyozását, szövegszerűségét, így lehet az, hogy néha még magyar zenészek vagy karmesterek sem törődnek eléggé azzal, hogy egy ritmus vagy dallamív autentikusnak, nyelvhűnek hasson, hát még egy külföldi zenekar, ahol nem beszélnek a muzsikások magyarul vagy nem feltétlenül ismerik az adott dallam eredetijét vagy szövegét. Gondoljunk csak Kodály Háry-szvitjének a Tiszán innen, Dunán túl

alapján írt lassú rubato tételére, Liszt Magyar Fantáziájának nyitómotívumára, vagy Kodály Magyar Rondójára. Ha pontosan úgy játsszuk a dallamokat, ahogy le vannak kottázva, olyan, mintha kivásalnánk őket, vagy akcentussal beszélénk-énekelnénk magyarul! Talán a népzenei múltam miatt is, de érzékenyebb vagyok ezeknek a részleteknek az alaposabb kidolgozására egy próbafolyamat során.

– *Milyen koncertek, munkák határozzák meg a következő időszakot?*

– Decemberben viszontlátom a Londoni Filharmonikusokat: Angela Gheorghiuval közösen a Royal Festival Hallban lépünk fel, itt főleg Csajkovszkij lesz műsoron, majd jövőre Budapestre, ahol a karácsonyi és újévi Bohéméleteket vezénylem az Operában. Január első napjaiban Ifj. Sárközy Lajossal és Liszt Jenővel megyünk Liège-be, hogy egy kis Brahms-sal és Liszt-tel, meg persze virtuóz cigányzenével dúsított zenekari koncerttel adjunk pozitív lökést az új évnek, majd az Orchestre Philharmonique de Radio France-szal

látjuk viszont egymást, ahol Eötvös Péter Oratorium Balbulumjának a francia bemutatóját, illetve Péter új hárfaversenyének az ősbemutatóját vezénylem. Párizs után pedig Mumbaiban lépek fel a Symphony Orchestra of India élén.

– *Az Operán kívül mikor hallhatunk legközelebb Magyarországon vezényelni?*

– Január végén lesz közös koncertünk a Zeneakadémián a Liszt Ferenc Kamarazenekarral, majd az évad végén, nyár elején nyitjuk a Margitszigeti Szabadtéri Színpadot a Nemzeti Filharmonikusokkal közösen. ■

Műhely a művészettel nevelésért

 Mechler Anna

„Szembe kell nézni vele, hogy a bolognai rendszer ezen a területen nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.”

OKTÓBER 16-ÁN KERÜLT SOR AZ MMA SZERVEZÉSÉBEN ARRA A MŰVÉSZETPEDAGÓGIAI TALÁLKOZÓRA, AMI A RÉSZTVEVŐK REMÉNYEI SZERINT RÖVIDESEN EGY ORSZÁGOS PLATFORM MEGSZÜLETÉSÉVEL FOLYTATÓDIK MAJD. A JELENLÉVŐK A MŰVÉSZETTEL NEVELÉS HELYZETÉRŐL, LEHETŐSÉGEIRŐL, ANNAK JÖVŐJÉRŐL BESZÉLGETTEK.

Vashegyi György, az MMA elnöke köszöntőjében üdvözölte azt a szándékot, aminek a nevében a meghívottak összegyűltek; véleménye szerint nagyon fontos a tapasztalatcsere és az összefogás, mert minden művész közös érdeke, hogy a köznevelésben a művészet jelentős szerephez jusson.

Richly Gábor, a szervezet főtákará rámutatott, hogy az MMA törvénybe és alapszabályba foglalt kötelessége a művészeti képzés támogatása és a tendenciák nyomon követése. Az MMA kutatásokat finanszíroz, ösztöndíjat és az oktatással foglalkozó munkacsoportot hozott létre; emellett már többször rendez konferenciát ebben a témában. Mégis elengedhetetlen, hogy a szervezet jelenléte a művészetoktatás területén még intenzívebb legyen, mert ha az oktatás átalakításától váránk a megoldást, akkor generációk nőnének úgy fel, hogy a közoktatásban nem kaptak megfelelő művészeti élményt. Véleménye szerint három módon kellene tevélegesen fellépnie a Művészeti Akadémiának: a hét regionális központ mindegyikében fontos megalakítani az oktatással foglalkozó műhelyeket, célzott pályázatokat kell létrehozni a művészettel nevelés segítésére, valamint működtetni kell egy olyan adatbázist, ami összegyűjti az egyéni törekvéseket, tapasztalatokat és fogódzót nyújt azoknak, akik szeretnék művészi élményhez vagy alkotói tapasztalathoz juttatni a rájuk bízott diákokat.

Landgráf Katalin és Kósa Klára a találkozó és egyúttal a műhely szimbólumának választott életfa jelentésrétegeiről beszélt. Landgráf Katalin kijelölte azt a három szintet, ahol a képzésnek meg kell valósulnia: az alapfokon a művészettel nevelést kell elérni, középfokon már célirányos művészeti nevelést tart kívánatosnak, míg a felsőfok alkalmas a művésszé nevelésre. Mindezt szimbolikájával magába sűríti az életfa, ami gyökerével a földbe kapaszkodik, míg a lombja az égbe tör. Kósa Klára elmondta, hogy az ágyterítőről származó motívum ennél sokkal többet jelent: a felső ág az isteni ihletet, a virágok a teljességet, az öt kör a sarkalatos erényeket, a kunkorodó szár a tudás

örzőit jeleníti meg. A népi vallásosság a tárgyak díszítő elemeiben gyakran tetten érhető.

A bevezetők után elsőként **Farkas Ádám**, az MMA Oktatási, Képzési és Tudományos Bizottságának elnöke beszélt. „Mi a művészet?” című előadásában rámutatott, hogy bár a Nemzeti Alaptanterv tartalmazza a mindennapos művészettel nevelés elvét, a gyakorlatban ezt igen kevesen alkalmazzák. Az MMA oklevelek átadásával is igyekszik felhívni a figyelmet azoknak a személyeknek a munkásságára, akik ezt megteszik. Véleménye szerint a NAT-ban megfogalmazott lehetőséget mozgalmomra kellene tenni, hiszen maga a tanítás is jó esetben művészet: akkor működik igazán, ha elvárásos. Ez a varázslatos kommunikáció egyfajta szellemi élénkségen alapul, ami titokzatos kötelékkel köti a létező entitásokat a megismerhetetlenhez. Megfigyelései szerint a művészet mindenhol körülvesz bennünket, a mágikus kommunikáció a természetben is érvényesül illatok, hangok, színek, mozgások által. Végezetül rámutatott, hogy a művészetben mindig döntéseket kell hozni, és az alkotóművész egyik legfőbb jellemzője, hogy képes az adott pillanatban önálló, egyedi nézőpontból fakadó döntés mentén dolgozni.

Solymosi-Tari Emőke „Módszer vagy koncepció?” című előadását szintén az alapszabály idézésével kezdte; az MMA alapvető feladatai között szerepel, hogy felügyelje a művészettel nevelés megvalósulását. A művészetelmélet tagozatnak az ezen a területen végzett munkáért már 41 díjazottja van. Ez a tény alátámasztja, hogy a szervezet a küldetésének eleget tesz, ám maga az ügy a természeténél fogva nem merül ki abban, hogy értékelik a kiemelkedő egyéni munkásságot. Az ókortól kezdve rengeteg nagy gondolkodó fogalmazta meg, miért és mennyire fontos a „műzsai művészetek” ismerete és gyakorlása – a katarzis gyógyító energiája, a szociokulturális hátrányok leküzdése, az integrált személyiség kialakulása csak egy-egy példa erre. Ám az teljességgel érthetetlen, hogy a tanulmányok során miért csak az egyik agyféltekéhez köthető tevékenységeket fejleszti a pedagógia, amikor

a kutatások bebizonyították, hogy tizennyolc éves korig a művészetoktatásnak kellene dominálnia a képzésben. A Művészetelméleti Tagozat vezetője szerint az volna ideális, ha az oktatásnak lenne egy központilag meghatározott és elfogadott vezérgondolata, a közoktatás tartalmát és szerkezetét mindig a kutatási eredmények határoznák meg, és valóban megkapná a művészet azt a domináns szerepet, amit a kutatók tizennyolc éves korig optimálisnak tartanak. Igazán fontos volna, hogy a művészeti tevékenységek beépüljenek a közismereti oktatásba, amihez új szemléletű szakemberképzésre van szükség; ehhez meg kell újítani a tanárképzést. Merő félreértés, amikor Kodály munkásságát és üzeneteit a módszer felől közelítik meg: az ő számára a módszer csak egy eszköz volt a cél eléréséhez, miszerint az a fontos, hogy a zene mindenkié legyen. Ma már működik a Psalmus Humanus Művészetpedagógiai Egyesület is, az ő célkitűzésük ennek a mondatnak a továbbgondolása, amely szintén Kodálytól származik: „A zene mindenkié. De hogyan tehetjük azzá?” Solymosi-Tari Emőke a gondolatmenetét azzal zárta: egy intenzív élmény egy életre megnyithatja a fiatalok lelkét a zenének – ezt az élményt pedig az iskolák kötelessége megteremtteni és elérhetővé tenni a gyerekek számára.

Tóth Péter a zeneművészeti felsőoktatás helyzetéről adott elő. A Zeneművészeti Tagozat vezetője szerint elkerülhetetlenné vált a magyar zeneoktatási rendszer áttekintése. Az alapfokú zeneoktatás hálózata a mai napig nagyon jól működik, ez tulajdonképpen meg is kérdőjelezi a tehetségkutató műsorok létjogosultságát, hiszen az alapfokú művészeti iskolák a tehetséget időben felismerik, gondozzák, a gyermekek megfelelő képzésben részesülnek. A középfokú oktatásnál érezhető az a tendencia, ami a felsőfokú képzés problémáit generálja: itt már nem arányosak a keretszámok. Bizonyos területeken állandó a létszámhiány, másutt túlképzés folyik. Zongora- és gitártanárból, zenekari művészből sosincs elegendő, míg szólistaként többen diplomáznak, mint ahány előadóművészt elbír a zenei közélet. Tóth Péter szerint megnehezíti a vidéki zenei felsőoktatás helyzetét, hogy a rendszerváltás idején az egykor zeneakadémiai fennhatóság alatt működő főiskolák beolvadtak a tudományegyetemekbe, mint művészeti karok. A mai napig nem könnyű elfogadtatni az intézmények vezetésével, hogy a művészeti karok teljesítményét nem olyan markerekkel lehet mérni, mint a tudományos karokét; ráadásul a művészeti képzés a legkevésbé adódóan nagyon drága. Több év küszködés után mára annyit sikerült elérni, hogy legalább ne legyen a képzés deficitese – ami nagyon megterhelő volt, hiszen az nem lehet intézményi érdek, hogy ne vegyenek fel hallgatókat –, ám a zenei felsőoktatás átalakítása így is elkerülhetetlen.

Szembe kell nézni vele, hogy a bolognai rendszer ezen a területen nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Egy BA diplomával nem lehet munkát találni, a kreditértékek pedig sokszor egyáltalán nem hordoznak valós

információkat. Egy új szak indításánál sosem az a szempont, hogy „mennyit ér” egy tantárgy, hanem hogy az adott tantervi hálóba milyen értékkel, hogyan lehet beszámítani. Így ugyanaz a kurzus különböző kreditértéket jelenthet egy másik szakon vagy másik intézményben. A hangszeres szakokon pedig életszerűtlen a váltás: bár a törvény megengedi, senki sem választ fuvola MA képzést, ha a BA-t nagybőgőn végezte el. A szakindítások is visszaszerezhetik az idézhetnek elő: nem lehet egy képzést úgy elindítani – aminek igénye a közelmúltban merült fel a könnyűzene területén –, hogy a leendő oktatók 90%-a nem diplomás. Tóth Péter véleménye szerint ez csak annyit jelez, hogy bizonyos területeken nincsen szükség egyetemi végzettségre az érvényesüléshez.

A negyedik előadást **Csáji László Koppány**, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének igazgatója tartotta. Ő arra hívta fel a figyelmet: a művészet kommunikáció, aminek mindkét oldala fontos, az alkotó, küldő funkció is, a közönség befogadó aspektusa is. Egy gyermeknek szüksége van arra, hogy mindkettőt megélje: az alkotás, létrehozás öröme éppen úgy, mint a zenehallgatást vagy egy kiállítás megtekintését. A Landgráf Katalin által említett három szintet Csáji László Koppány azzal bővítette, hogy alapfokon készségeket kell tanítani, a látást, hallást, érzékelést; a középfokú művészettel nevelés célja az élményadás, az empátia és érzékenység kialakítása, valamint a művészet megélése, mint varázslat. A felsőfokú képzés már a professzionalitás szintje.

Mi sem mutatja jobban a téma fontosságát, mint hogy az MMKI Szervezeti és Működési Szabályzatát is megváltoztatták 2022. december 5-én; az új szabályzat tartalmazza a Kutatóintézet feladatai között a művészeti és művészettel nevelés támogatását, a terület kutatását, a vizsgálati eredmények publikálását, illetve egy hálózat kiépítését és működtetését, amely a művészettel nevelés területén eredményes emberek által létrehozott tudásbázist rendszerezi és hozzáférhetővé teszi az érdeklődők számára. Eddig négy irányból keresték fel a szakembereket: a konferencia meghívottjai közt szerepeltek az ilyen tevékenységet is folytató akademikusok, az MMA ösztöndíjasai közül az adott területen munkálkodók, a tevékenységükért elismerő oklevelet kapott oktató szakemberek, valamint az MMA és az MMKI kutatói. Az intézet 174 felkérő levelet küldött el az adatbázisban és a műhelyben való részvételről, idáig 103 választ kaptak. Az információk alapján elkezdtek az adatbázis szerkesztését, és céljuk egy olyan szövetség létrehozása és működtetése, ami akár a döntéshozók irányában is tudja képviselni a szervezet véleményét, remélhetőleg lényegesen hatásosabban, mint a művészek egyénileg. Az adatbázist a későbbiekben tudatosan és folyamatosan bővítik majd, de mindenképpen szeretnék felügyelni ennek folyamatát, hogy valóban értékes és követendő példák kerüljenek a honlapra. ■

Petőfi-szimfónia, a magyarok „Ezrek szimfóniája”

Gombos
László

1923-ban emlékezett meg az ország Petőfi Sándor születésének 100. évfordulójáról, és az ünnepi események közül kiemelkedett Hubay Jenő nagyszabású *Petőfi-szimfóniájának* előadása. Most, a bicentenárium alkalmával ismét megszólalt a zenemű a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek köszönhetően, és oly sok év után végre megismerhettük a magyar zenetörténet eme különleges, elfeledett alkotását.

AZ ŐSBEMUTATÓ MŰSORFÜZETE

Annak idején a költő centenáriusmát lázas készülődés előzte meg az egész országban. Az 1922 őszen kezdődő ünnepségsorozatban kapcsolatban számos terv látott napvilágot: ezek között volt az aszódi gimnázium Petőfi-kollégiummá történő bővítése, a költő emlékezteték törvénybe iktatása, újabb életrajzának kiadása és mellszobrának elkészíttetése, valamint a művek összkiadásának megjelentetése. A Kisfaludy Társaság már az év tavaszán elindította rendszeres Petőfi-matinéit, az események szervezésben azonban a Petőfi Társaság járt az élen. Utóbbi elnöke, Pekár Gyula 1922. március 4-én felkérte Hubay Jenőt egy nagyformátumú, reprezentatív zenemű megkomponálására, hogy a Nemzeti Színházban december 31-ére tervezett díszelőadáson ezzel állítsanak emléket a költőnek. A bemutatóra többszöri halasztást követően végül 1923. február 26-án került sor a Városi Színházban (ma Erkel Színház).

Miért Hubay?

Nem véletlenül esett a választás Hubayra, a világhírű magyar hegedűiskola megteremtőjére. A század elején ő számított hazánk legismertebb élő muzikusanak, aki nemcsak hegedűművészként

és hegedűdarabok szerzőjeként szerzett hírnevet magának, hanem nagyformátumú alkotásokkal is bizonyította rátermettségét. Az operák mellett szimfóniákat is komponált, amelyek közül a második, a nagyzenekari c-moll darab (op. 93) 1915-ben „*Háborús szimfónia*”-ként aratott nagy sikert, míg a kórust és énekes szolistákat is foglalkoztató *Dante-szimfónia* (op. 118) a költő halálának 600. évfordulóján szólalt meg 1921-ben. A megrendelő ezek ismeretében joggal bízhatott abban, hogy a komponista teljesíteni fogja az elvárásokat: a mű befogadható lesz a nagyközönség számára, és élményteli, ünnepélyes zenei keretet biztosít az eseménynek.

Az is Hubay mellett szólt, hogy már régóta szoros kapcsolatot ápol a Petőfi Társasággal, amely 1909 decemberi közgyűlésén tiszteletbeli tagjának választotta. 1922-ben a muzikus aktív résztvevője volt a Petőfi-centenárius előkészítésének, és számos Petőfi-matinén lépett fel az év során (több alkalommal nem hegedűsként, hanem zongorakísérőként szerepelt), illetve saját otthonában is szervezett zenés irodalmi műsorokat. Neve azonban már ifjúkorától összeforrt a költő nevével: második opusza, a *18 Petőfi-dal* nagy feltűnést keltett az 1880-as kiadás alkalmával, mivel a kottában minden egyes dal mellett egy-egy kiváló képzőművész rajza szerepelt. Az „illusztrátorok” között volt Aggházy Gyula, Ébner Lajos, Fesztay Árpád, Greguss Imre, Jankó János, Lotz Károly és Munkácsy Mihály, illetve az utolsó pillanatban Zichy Mihály, a „cár festője” egyszerre három rajzot küldött a kiadványhoz. Hubay ezt követően további dalokat és kórusműveket írt Petőfi verseire, közöttük a *Nemzeti dal* megzenésítése számtalan iskolai és egyesületi ünnepélyen szólalt meg a századfordulón (szólóének és kórusletét, mindkettő zongora vagy zenekar kíséretével).

A szimfónia keletkezése

Hubay ezúttal is oratorikus szimfónia mellett döntött, mivel az énekszólamok révén lehetősége nyílt arra, hogy a zenekar játéka mellett a rajongva tisztelt költő verseit is megszólaltassa. 1922 nyarát a komponálással töltötte. Felvidéki birtokán, Mosócon végigírta a mű fogalmazványát, és augusztusban már így számolhatott be Pekár Gyulának a munka előrehaladásáról: „Tisztelettel jelentem, hogy a *Petőfi-szimfónia* kompozíciója majdnem elkészült s hogy nemsokára a hangszereléshez láthatok.” Miután útjára indította a Zeneakadémia újabb tanévét, októberben szabadságot vett ki, és mosóci magányában folytatta a négyteteles mű hangszerelését. Az 1. tételt október 11-én, a negyediket november 6-án, a másodikat 18-án fejezte be. Az autográf partitúra 3. tételének végén olvasható 1923. január 5-i budapesti datálás talán már az utolsó simításokra vonatkozik.

Mint oly gyakran, a zeneszerzőt valószínűleg nem közvetlenül a felkérés inspirálta a mű megírására. Az csupán kapóra jött a számára, mivel lehetőséget adott saját, már meglévő tervei megvalósításához. Erre enged következtetni Hubayné Cebrian Róza grófnénak fiához, Tiborhoz írott levele, amelyben 1920. január 31-én az édesapa munkájáról is beszámolt: „*Új szinfóniába kezdett, melynek címe: „Hazám” lesz. Bizonyára oly megrázó lesz, mint a háborús!*” Nem tudjuk, hány Hubay akkor mennyire haladt előre a komponálással, az azonban nyilvánvaló, hogy több mint két évvel az említett felkérést megelőzően olyan zenekari művet tervezett, amelynek témája közel állt a *Petőfi-szimfóniában* végül megvalósított elképzeléshez.

Az előadók

A mű egyik különlegessége a szokatlanul nagy apparátus, amelyről mindig előszeretettel írt a sajtó. A 46 soros partitúra vagy a több száz előadó említése önmagában is elegendő arra, hogy Hubay darabját ebben a tekintetben a kései Wagner-operákkal vagy a Mahler-szimfóniákkal (különösképp az „*Ezrek szimfóniájával*”) vessék össze. A négyzeres fafúvók (köztük piccolo és angolkürt) és rezek (a négy-négy kürt, trombita, harsona és egy basszustuba mellett négy ritka saxkürt) arányosan megnövelt vonóskart követelnek meg, emellett nagyszámú ütősgárda (többek között harangokkal, cintányérok, triangulummal, kis-, nagy- és csörgődobbal, valamint nyolc timpanival), hárfák, cseleszta, két zongora és harmonium egészíti ki az együttest. A „magyaros” szint a cimbalom, a tárogató és a furulya képviseli. A két szoprán, a tenor és a basszus szólista mellett kettős vegyeskar, valamint férfikar és gyermekkar szerepel a partitúrában.

Az 1923-as ősbemutatón a Filharmóniai Társaság Zenekarát a Zeneakadémia növendékei és további helyi zenészek egészítették ki, illetve Székelyhidy Ferenc (Petőfi), Medek Anna (Júlia), Tihanyi Vilma (Génusz) és Venczell Béla (Hálál) mellett közreműködött az Operaház énekkara, a Palestrina Kórus, a Budai Dalárda és egy több iskolai kórusból összeállított gyermekkar. Amennyiben hinni lehet a különféle sajtóhíradásoknak, nagyjából 150 hangszeres, 250 felnőtt és 150 gyermek énekes, összesen mintegy 550 előadó vett részt a bemutatón. 1930-ban Debrecenben, amikor ezzel a darabbal ünnepelték meg a Déri Múzeum avatását, a szólistákkal együtt 292-en adták elő,¹ ahogy valószínűleg 1926. április 29-én Helsinkiben a finn nyelvű előadáson és 1928. május 26-án a Vigadóban a Budapesti Ének- és Zeneegyesület jubileumi hangversenyén is.²

Legutóbb, 2023. augusztus 27-én a Budapesti Kongresszusi Központban szintén mintegy 300-an szerepeltek, amikor Petőfi bicentenáriumán sor került a szimfónia centenáriumi előadására. A művészek kiváló produkciót hoztak létre. Dicsérettel és hálálal tartozunk a karmester Káli Gábornak, az énekművész László Boldizsárnak (tenor), Ádám Zsuzsannának (szoprán), Csővári Csillának (szoprán) és Kovács Istvánnak (basszus), a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának, Énekkarának (karigazgató: Pad Zoltán) és Gyermekkórusának (vezető karnagy: Dinyés Soma), valamint a Honvéd Férfikarnak (karigazgató: Riederauer Richárd). Külön említést érdemelnek a jelentős szólószerepekben remekelő zenekari tagok: a feladatát kiválóan ellátó Pintér Dávid koncertmester, a több tucatnyi szép fuvolaszólabban feltűnő Varga Fruzsina, valamint Szepesi János, akinek csodálatos klarinétjátéka felejthetetlen pillanatokat szerzett a közönségnek. Hasonló élményt jelentettek a vegyeskar színesen és tisztán megszólaló számai, és maig a fülünkben cseng a Honvéd Férfikar többszöri markáns belépése „Talpra magyar” szöveggel. Sokaknak szerzett örömet, hogy a 2. tételben a cimbalom is megszólalt Szalai Andrásnak köszönhetően. A 2023-as előadást minden esetlegessége és apró hibái ellenére, hatását tekintve joggal nevezhetjük világszínvonalúnak.

Hangzás és akusztika

A több száz előadó szerepeltetése természetesen számos technikai problémát vet fel, így történt 100 éve és legutóbb is. Első alkalommal azért választották a Városi

- 1 Debreceni Ujság 1930. május 27. Az *ln* rövidítéssel jelzett újságíró a karmesteren kívül 291 személyt említett.
- 2 1930 májusában Londonban, illetve 1935 márciusára és 1936 őszére Budapestén is terveztek előadást (mindkétszer a Városi Színházban), ezek megvalósulásáról azonban nincs adatunk.

Színházat, mert itt láttak lehetőséget a nagy apparátus elhelyezésére, amelyet az Operaház műszaki és színpadi felügyelője, Christofáni József oldott meg többkevesebb sikerrel. Haraszi Emil érzékletesen írta le a helyzetet a *Budapesti Hírlap*ban:

„Ez az óriás tömeg nem vált előnyére sem a műnek, sem az előadásnak. Hubay eddig egyetlen darabjában sem vett igénybe ekkora apparátust, most próbálkozott meg vele először és az az érzésünk, hogy a kísérletnek több volt a veszedelme, mint a szerencséje.

De meglehet, hogy ennek nem a mű az oka, hanem az előadás, illetve a fölállítás. A bedeszkázott orkesztrum fölött, valamint a rivaldán fogalt helyet a zenekar, mögötte a kórus és fönt a magasban a gyermekkar. Az elől levő, túlerős orkeszter miatt alig hallottunk valamit a kórus énekéből, melyet elnyelt a zsinórpaddás. Általában akusztika szempontjából a hely a lehető legszerencsétlenebbül volt megválasztva. [...] Az előadás optikailag volt kielégítő, mert az elhelyezkedés valóban festői látványt nyújtott [...]. Zavartalanul csak a szólisták énekét [...] élvezhettük.”³

2023-ban több tekintetben hasonló volt a helyzet, bár más hangsúlyokkal. A látvány ezúttal is impozáns volt, a Kongresszusi Központ alig közepes akusztikája azonban komoly feladat elé állította a karmestert és a nagy szakértelemmel dolgozó karigazgatókat. Nem szerencsés, ha a művészek nem hallják egymást tökéletesen (ezen a problémán az ősbemutatón segédkarmesterek révén lettek úrrá, ahogy egykor az operaházakban is tették), az viszont az egész produkció sikerét veszélyezteti, ha a közönség sem hallja egyformán az előadókat. Amíg a középen elhelyezett fúvósok és ütőhangszerek kitűnően érvényesültek, addig a színpad előtt, az első széksorok helyén játszó vonósok hangjának egy része eltűnt a nagy térben, és a távoli vegyeskar hangzása sem lehetett elég intenzív (a Honvéd Férfikart mindez kevésbé fenyegette a nekik szánt zenei anyag jellege miatt, illetve mert szükség esetén katonásabb üzemmódba kapcsolhattak volna). Szerencsére segített a modern technika: a Magyar Rádió által élőben közvetített zene egy részét ügyesen visszakeverték a koncertterembe. A többszörösen osztott vegyeskar és a gyermekkar mellett a szólisták (elsősorban a teljes operányi főszerepet végigéneklő László Boldizsár) voltak az igazi nyertesek, mivel így a hangerő helyett a differenciált zenei előadásra koncentrálhattak.

A rádióadást néhány hétig vissza lehetett hallgatni az internetről, így számomra is kiderültek a közvetítés hiányosságai (például a tutti gyakran egyetlen tompa masszává olvadt össze, amíg másutt a hangszerszólókat szépen kiemelte a hangmérnöki technika). Két hónappal később, az M5 Televízió közvetítésének idejére viszont már olyan

tökéletes arányokkal szólalt meg a zene, ahogyan azt az alkotók eredetileg tervezték. Ez a változat megérdemelné, hogy állandóan, bárki számára elérhető legyen az interneten. A mi pénzünkből készült, ismerjük meg minél többen, és hadd legyünk rá büszkéek mások előtt is!

Eszmék és hangtömegek

A kétkedők és kritikusok legelső kérdése mindig is az lehetett és nyilván ma is az a *Petőfi-szimfóniá*val kapcsolatban, hogy miért van szükség ilyen hatalmas előadógárdára. Ami a (külföldi) nagymesterek számára természetes lehet, az különös vagy éppen megengedhetetlen egy (hazai) kismester esetében (*quod licet Jovi...*). A Hubay által megálmodott apparátus azonban távolról sem az öncélú magamutogatást szolgálja, ráadásul az együttes egyáltalán nem harsogja végig a darabot. A mű hangszerelése igen kifinomult és sokrétű, a sok hangszer elsősorban a színek változatosságát és egyediségét szolgálja, a darab mintegy felében ugyanis néhány szólista játszik vagy énekel önmagában vagy kamaraszerű kísérettel. A „tömeg” közel fele csupán a zárótételben lép színpadra: a férfikar itt hosszú időre felváltja a vegyeskart (csatajelenet), a gyermekkar pedig csak az utolsó szakaszban (a költő apoteózisa) énekel, ahol először és utoljára valóban megszólal a közel teljes apparátus.

Az előadói gárda méretében fontos szerepet játszott az is, hogy a bemutató kivételes társadalmi esemény volt. Egyfajta demonstrációnak számított a világháborút követően éppen hogy talpra álló országban, amely meg kívánta mutatni a külföld előtt, hogy ha katonailag nem is, de a kultúra terén továbbra is nagyhatalomnak számít. A társadalmi szervezetek, a kormány és az éppen 50. jubileumára készülő főváros együttműködése révén megvalósult eseménynek tagadhatatlanul volt némi aktuálpolitikai jellege, de amíg hadosztályok helyett zenekarokkal és énekkarokkal mutatkozunk be a nagyvilág előtt, addig mégsem olyan rossz a helyzet. Petőfi szabadságvágya is csupán általánosságban jelenik meg a versekben, és nem irányul konkrét ellenfél ellen. A közönség a magyar zenei élet ritka összefogását tapasztalhatta meg, amikor a legkülönbébb együttesekben játszó vagy éneklő művészek álltak közösen a dobogóra.

A hangverseny fényét emelte, hogy megjelent a fővédnökséget vállaló Horthy Miklós kormányzó, József királyi főherceg és Csernoch János hercegprímás, valamint Bethlen István miniszterelnök, Klebelsberg Kunó kultuszminiszter és Sipőcz Jenő polgármester. A bemutatót részt vett továbbá az ország számos politikai és egyházi vezetője, miniszterek, államtitkárok és cégvezetők, a magyar kulturális élet kiválóságai (színészek, zeneművészek, írók, költők) és az arisztokrácia tagjai.

3 Budapesti Hírlap 1923. február 27.

Az esemény valóban nemzetközi lett, mivel az éppen idelátogató hírességek mellett szinte valamennyi budapesti nagykövetség és konzulátus képviseltette magát. Ezért ötnyelvű, magyar, angol, francia, német és olasz műsorfüzetet nyomtattak a műben megszólaló Petőfi-versek teljes szövegével.

A szimfóniát egy rövid közös éneklés és Pekár Gyula bevezetője előzte meg, illetve a *Szeptember végén* című költeményt Jászai Mari angolul, Huszka Nelli franciául, Grill Lola németül és Paulay Erzsébet olaszul szavalta el. Ezután Jászai magyarul is elmondta a verset, amit a közönség tomboló lelkesedéssel fogadott. 2023-ban más, szintén hatásos és örömteli megoldást választottak: a tételek előtt az azokban felhasznált összes Petőfi-költemény elhangzott, a hangosítás miatt mindenki számára jól érthetően.

A műfaj, a szöveg és a prozódia kérdései

A korabeli kritikákban és elemzésekben állandó problémaként jelentkezett a műfaj meghatározása. A művet ritkábban írták le valamilyen szimfóniaként, mint oratóriumként, kantátaként, szimfonikus költeményként vagy azok különféle kombinációjaként. Pedig a *Kilencediket*, Liszt *Faust-* és *Dante-szimfóniáját* vagy Mahler grandiózus alkotásait követően nyilvánvaló volt, hogy a 19. századtól oratorikus szimfóniák is léteznek, amelyekben kórus és/vagy énekes szólisták szerepelnek, formailag pedig a saroktételnek sem kell már követniük a 18. századi szonáta-elv hagyományát. Hubay mindenütt a szimfónia terminust használta, és interjúiban is egyértelműen emeltet foglalt állást. A *Világnak* nyilatkozta: „*Szimfóniának nevezem a szokás jogi [szokásjog] alapján ezt a Petőfiről készült zeneművet, amelyben pedig én is, mint már előttem mások is, erősen áttöröm az eredetileg szonáta formában tartott szimfónia kereteit.*”⁴

A négy tétel formai felépítését a szöveg határozza meg a komponista által elképzelt költői programnak megfelelően. A versekről több alkalommal is úgy nyilatkozott, hogy ő maga válogatta ki azokat,⁵ de nyilvánvalóan kikérte sógora, Ferenczi Zoltán tanácsait, aki nemcsak a Petőfi Társaság alelnöke volt, hanem az első jelentős Petőfi-monográfia (1896) írója és az 1901-es és 1922-es összkiadás közreadója is (különös ellentmondás, hogy a Hubay-interjúkkal ellentétben az 1923-as műsorfüzet Ferenczit nevezte meg a szövegkönyv összeállítójaként). A 12 kiválasztott versből Hubay hatot zenésített meg teljes egészében, másokból kihagyott egy keveset (pl. *Szeretlek, kedvesem*), vagy alig a felét használta fel (pl. *Búcsú; Kérdezd, szeretlek-e*). A *Nemzeti dal*ból viszont csak az első sorokra volt szüksége.

A mű talán legjelentősebb problémáját a prozódiai megoldások jelentik. Hubay kifejezetten magyar művet akart komponálni, így szemmel láthatóan megpróbálta elkerülni az olasz és német megzenésítések felütéses hangsúlyozását, és arra törekedett, hogy amennyire csak lehetséges, a zenei súlyok a szavak első szótagjára essenek. Ez többnyire kedvező és jól énekelhető megoldást hozott, sok esetben viszont úgy érezzük, hogy az alapvetően kozmopolita dallamok és a magyar versek nem teljesen illenek össze. A 20. századi zenéhez szokott fül persze mindezt alig veszi észre, hiszen már hozzászokott a teljesen zeneietlen és a szöveggel mit sem törődő megzenésítésekhez. Hubay hová is fordulhatott volna segítségért? A magyar népzeneben számtalan példát találhatott a tökéletes prozódia, ő azonban több népies műdalt ismerhetett, mint valódi népdalt, romantikus melódiákat pedig nem könnyen formálhatta át a magyar lüktetés szerint. Valószínűleg nem hallotta (egynél többször biztosan nem) a néhány éve bemutatott *Kékszakállú herceg várát*, és hol voltak még ekkor Kodály csodálatosan megformált énekkari szólamai!

Gyakran az az érzésünk, hogy Hubay helyenként túl kevés időt hagyott a szótagok eléneklésére, az énekesek így kénytelenek gyorsan ledarálni a szöveget. Nem tudhatjuk, hogy a szerző milyen tempókat vett az előadások alkalmával, Káli Gábor interpretációjában pedig sehol sem találunk kivetni valót, tempói és karakterei mindvégig meggyőzőek. De mégis: felmerült a gyanúnk, hogy helyenként lassabb lehetett az az előadás, amelyet a komponista elképzelt, és a koncertek alkalmával megvalósított (valamennyi esetben ő vezényelt, a beszámolók szerint „lendületesen”, „energikusan”, „frissen” vagy „temperamentumosan” – de mai mértékkel talán jóval kiértebben, több időt szánva a hangok megformálására).

A 2023-as előadás tisztán zenei időtartama netto 15+23+24+26, azaz összesen 88 perc volt, a száz évvel korábbi kritikák viszont „*két óránál tovább tartó alkotás*”-ról, „*majd két órát igénybe vevő mű*”-ről, „*közel kétórás*” kompozícióról és a szerző „*két és félórás dirigálásáról*” írtak.⁶ Maga Hubay is így nyilatkozott: „*Készülő művem négy részből áll és körülbelül két és fél órát tart.*”⁷ Amint a rádióműsorokban látjuk, az 1928. május 26-i rádióközvetítésre Voinovich Géza prologusával együtt 135 percet, az 1930. május 25-i adásra szünettel együtt 150 percet számoltak. Az esetleges túlzások és a közvetítések ráhangyásai sem magyarázzák, hogy sehol sem találtunk másfél órát megközelítő említéseket. Amennyiben a szerző helyenként valamivel nyugodtabb tempókat vett, mint a 2023-as előadás, lényegesen több lehetőség adódott a prozódiai hiányosságok korrekciójára.

⁴ *Világ* 1923. február 11.

⁵ „A szöveghez magam válogattam ki Petőfi legszebb verseit.” *Pesti Napló* 1922. okt. 27., *Ellenzék* 1922. okt. 29., *Brassói Lapok* 1922. nov. 26.

⁶ *Budapesti Hírlap, Nemzeti Újság és Az Újság* 1923. febr. 27., *Debreczeni Újság* 1930. máj. 27.

⁷ *Világ* 1922. okt. 27.

I. Születés. Nemzet öröme. Honszerelem

Az I. tétel zenekari bevezetője a romantikus operanyitányokhoz hasonlóan előrevetíti az egész mű főbb témáit és karaktereit. Háromszor négy súlyos C-harangütéssel indul, amelyek a költő Szilveszter éjféli születését jelképezik (ezzel összefüggésben tervezték az ősbemutatót 1922. december 31-ére). A harangütés-csoportokat egy néhány hangból álló motívum szakítja meg: ebből csirázik ki fokozatosan a szimfónia Petőfit jelképező témája. Először egyetlen ütem ismétlődik szekvenciálisan egy kistercet oda-vissza kitöltő motívummal, majd egypercnyi vajúdás során megszületik a négyütemes, diadalmas főtéma H-dúrban (*Moderato*

sostenuto; nem tudom nem belehallani a *Himnusz* és a *Szózat* egy-egy motívumát is). Ugyanez később 3/4-ben, táncosabb karakterben is megjelenik, majd a bekövetkező sorscsapásokat vetíti előre transzformált alakjában, kromatikusan emelkedő rézfúvós menetekkel váltakozva (*Lento tragico*). Tehát már itt jelen vannak azok a tematikus alkotóelemek, amelyekből a monumentális szimfónia felépül.

A mű mottóját vagy alapgondolatát a Génusz éneklő szoprán hangon: „Szabadság, szerelem! E kettő kell nekem. Szerelmemért fölálodom Az életet, Szabadságért fölálodom Szerelmemet.” Ezt a mindössze egyetlen percre megjelenő szereplőt Hubay akár Sors-nak is nevezhetné volna: a főhős küldetését jelöli ki, és szavait a kettős vegyeskar ismétli meg.

Petőfi (tenor) igazi operai szituációban jelenik meg, és a *Hazáról* című csodaszép verset éneklő végig valamennyi versszakával (*Lement a nap. De csillagok Nem jöttek. Sötét az ég...*). A színpadi művekből jól ismert, útját kereső hős kel ismét életre, és kétségeiről énekel a kórus kétszeri kommentárjával megszakítva (hívhatnák akár Sigmundnak, Parsifalnak vagy Bánk bánnak is). László Boldizsár legutóbb zseniálisan formálta meg Petőfi alakját: tiszta, fényes hangon, drámai erővel jelenítette meg a költőt, oly hitelesen, hogy egy pillanat alatt kitörölte fejünkől korábbi elképzeléseinket. Elhitette velünk, hogy a főhős nem is lehet más, mint ő, sőt nem csupán hasonlít rá, hanem ő maga Petőfi Sándor személyesen.

II. Szülőföld

A II. tétel két nagy jelenetből áll. Az első az alföldi táj nappali képét, a forróságot mutatja be a *Kiskunság* részleteivel. A terjedelmes zenekari bevezető igazi természet-idill, amelyben a fuvola, a klarinét és az oboa mellett a piccolo, a fagott, a hegedű és az angolkürt kap szólószerepet. Különös szint képvisel a tehénkolompot megjelenítő ütős hangszer is. A távolból többször táncmuzsika szűrődik be, illetve egy-egy pillanatra előtérbe is kerül. A tenorista énekét hosszabb zenekari közjáték szakítja meg a délibáb látomás-szerű ábrázolásával.

A kórus a főszereplő az egyetlen témából fejlesztett második jelenetben, amely az esti csendet és a paraszti mulatságot jeleníti meg az *Est* című köl-

ménnyel (*A nap lement. Eljött a csend*). A fülemile dalolását említő verssorokat Hubay szólóként zenésítette meg, és „Egy szoprán hang”-ot írt elő. A technikailag nagyigényű szakaszt 100 éve vagy egy kivételes képességű kórustag, vagy a Génusz megszemélyesítője énekelte (sehol sem említették ötödik szólistát). 2023-ban utóbbi megoldást választották.

A záró táncjelenetet (*Ökre, Iova Jár tétova*) megelőzően Hubay fantáziaszerű szakaszt komponált fuvolára és cimbalomra a vonósok áttetsző kíséretével. A vers utolsó sorai (*Mulassatok, Ti boldogok!... Mért köztetek Nem lehetek?*) ismét színpadi jelenetre adtak lehetőséget. Hubay e szavakat Petőfi megszemélyesítőjére bízta, és kíséretként visszaidézte az előző vers kezdetéhez tartozó zenei anyagot (*A nap lement. Eljött a csend*). Ezzel nemcsak keretbe zárta a tételt, hanem a történetet elbeszélő és kommentáló költőt a valóság egy másik dimenziójába emelte át.

III. Júlia

A III. tétel a szerelem témáját járja körül, amelyhez Hubay helyenként trisztáni kromatikájú zenét komponált. A kórus az *Sz. J. kisasszony emlékkönyvébe* című vers megzenésítésével indít, és önálló, szépségesen sűrű harmóniákban zsongó motettaként éneklő meg a titkos vágyak nyomán napkeletre vándorló felhőket (hallhattuk itt is: Hubay elsőrangú kóruskomponista). A tenorista nagyjelenetével ér fel a *Minek nevezzetek* című versre épülő szakasz, ami után Júlia mutatkozik be a *Kérdezd: szeretlek-e?* költemény két versszakával, végül pedig dialógus jön létre a *Szeretlek, kedvesem* című vers strófaiban. Először felváltva énekel a két szereplő, majd együtt, egyszerre zengik a szerelem himnuszát.

Amint említettük, László Boldizsár Petőfije minden szempontból megfelelt annak, ahogy a lánglelkű költőt a versek nyomán magunk elé képzelhettük. Ádám Zsuzsanna viszont – szerencsére – egészen más alkat, mint amilyenek korábban Szendrey Júliát gondolhattuk (*Szeretem azt a kis Könnyű termetedet, ... Azt a lágy kis kezdet...*). Amíg Petőfinél a kedves csupán az imádat elvont tárgya volt, Hubay művében kézzelfogható, hús vér „ragyogó valóság”-gá válik, akinek éneke madárcsicsergés helyett eget és földet mozgat meg. A főhősök idealizált találkozásából immár „héja nász az avaron” lett, nemcsak „ábrándos”, hanem „őrült szerelem” drámai összecsapása, amely a közösen kitarított magas h-hangban kulminál. A pompásan felépített csúcspont után a zeneszerző ismét a tétel kezdőszakaszának rövid felidézésével oldotta fel a feszültséget.

IV. Szabadságharc. Búcsú. Halál. Megdicsőülés

Amint az alcímek jelzik, a zárótétel négy jelenetből áll. Ismét fontos szerepet kap a zenekar (*Lento tragico*), amely – amint Hubay egy interjúban elmondta – „*Magyarország tragikus helyzetét*” ábrázolja az I. tétel elején megismert sors-motívum sokszori felidézésével.⁸ Játékát többször szakítja meg a *Nemzeti dal* első sorait éneklő, kettéosztott férfikar, amelynek a különféle hangnemek között vándorló, quasi térhatású felelgetése olyan benyomást kelt, mintha a „*Talpra magyar...*” felhívást az ország különféle pontjairól hallanánk.

A főszereplő a *Búcsú* című verssel köszön el hitvesétől, mivel a hazának rá is szüksége van (*Alig virradt, már újra alkonyul, Alig jövék, s megint elmegyek, el...*). A megkapó jelenet után rohan a csatába, amelynek valódi hangulatát ismét a zenekar ábrázolja. A *Csatadal* (*Trombita harsog, dob pereg...*) ezután teljes egészében elhangzik a férfikar és a tenor szólista felelgetésével (*Tempo di marcia*). A dallamok azonban nem illenek a helyzethez és a műfajhoz: mintha egy könnyed daljátékból vagy operettből csöppentek volna ide. Szándékosan hazugok és álságosak, ahogyan mindig hazug és álságos a harcba induló ifjak vidám éneke. Petőfi utolsó megszólalását (*Véres a föld lábam alatt, Lelőtték a pajtásomat, Előre! Én se leszek rosszabb nála, Berohanok a halálba, Előre!*) László Boldizsár és a zenekar olyan drámai erővel interpretálta, hogy az ismétlődő zenei anyag ellentétes, tragikus színezetet öltött. A csata forgatagát és a hős halálát (*Lento doloroso*) már a zenekar egymaga beszélte el.

A szimfóniában megszólaló utolsó költemény a *Jövendölés*, amelynek válogatott versszakait a komponista saját szándékainak megfelelő sorrendben zenésítette meg. Elsőként maga a Halál szólal meg (*Ott fekszik ő halálos ágyon...*).

Szerepe bár rövid, mégis általa nyer értelmet a főhős egész tevékenysége. A hangversenyen Kovács István (basszus) hangja igazi megdöbbenést okozott a mély rézfúvós akkordok kíséretével, talán még az idő is megállt egy pillanatra. Majd – ismét mint egy operajelenetben – a költő lelke a mennybe szállt fel a fáfúvósok éteri játékában. Ekkor lépett be a gyermekkar angyal kórusa a *Jövendölés* további versszakaival (*Lantot ragadt az ifjú karja... Dicső neve költő-fiadnak, Anyám, soká, örökkön él.*), és egy mesterien felépített, óriási fokozás kezdődött el a teljes együttes részvételével, az előző tételek témáit felidézve és átlényegítve. A különlegesen komplex zene hihetetlen erővel ábrázolja Petőfi apoteózisát, amint a szólamok kánonban haladva vagy egymást átszöve egységesen hullámszerűen a végkifejlet felé, mindig magasabb és magasabb érzelmi hőfokon. Közepes komponista illet nem tud írni, még a kiválóan szerkesztett operafinálékban is kevés párja akad a hatások ilyen egymásra épülő, tökéletes kiaknázásának.

A zenei stílus

Hubay zenéje a legtöbb bírálatot mindig is korszerűtlennek nevezett, eklektikus stílusa miatt kapta. Ne feledjük azonban, hogy az 1880-as években Liszt és Wagner, illetve egy bő évtizeddel később Debussy és Richard Strauss még az újdonság erejével hatott, így a századfordulón Hubay hasonló eszközökkel élő művei nem feltétlenül számítottak ódivatúnak. Ebben a környezetben születtek Dohnányi, Bartók és Kodály (külföldön Ravel, Sztravinszkij, majd Honegger, Poulenc és Hindemith) első darabjai is, de amíg az ifjabb generáció tagjai hamarosan saját, „korszerű” stílust alakítottak ki, addig a 40-es éveiben járó Hubay már megmaradt a századforduló világában.

Ő valóban nem tartozott a zenei nyelv megújítói közé, és műveit hallgatva állandóan felkapjuk a fejünket, hogy ezt vagy azt a fordulatot, hangszerelési megoldást ismerjük már valahonnan. De mindez talán túlzott (olykor már beteges) beidegzettségünkől fakad, miszerint az újat mindenáron hasonlítani szeretnénk valamihez. Minél hiányosabbak az ismereteink, annál nagyobb a tévedés veszélye (aki eddig csak Bachtól ismert orgonaműveket, azt ad absurdum egy ideig minden orgonazene egy kicsit Bachra emlékezteti). Aki viszont jobban megismer egy korszakot vagy stílust, az rádöbbenhet, hogy nem kell minden félszűkített akkordnál *Trisztánt*, egy kis pentaton zsongás vagy egészhangú skála esetén *La Mert* kiáltani. Az eddig ismeretlen műveket újra és újra hallgatva az első pillanatban eklektikusnak tűnő zenében is felfedezhetjük a szerző egyéniségét és a kompozíció egységét. Erre adott lehetőséget a 2023. augusztusi hangverseny, amely újabb mérőföldkő volt a magyar romantikus zene megismerésében, és hozzásegített a Hubay-életmű elfogulatlan értékeléséhez. ■

⁸ *Pesti Napló* 1923. febr. 17.

KONCERTEKRŐL

Malina János

Alba Regia Szimfonikus Zenekar

2023. szeptember 21.

Székesfehérvár- Szent István Művelődési Ház

Szeptember 21-én, az őszi évad második hangversenyeként egy „Haydn Eszterházán” című programot adott elő a székesfehérvári *Alba Regia Szimfonikus Zenekar* a Szent István Művelődési Házban, vezető karmestere, *Dobszay Péter* vezényletével. A 20 vonós-játékossal (és változó számú fúvóssal) felálló együttes számára ideális akusztikai és hangulati környezetet teremtetett a Szent István terem intimitása. (Ez a létszám, amely kiegyensúlyozott hangzást tett lehetővé, érthető választás volt gyakorlati szempontból; tudnunk kell azonban, hogy Eszterházán nagyjából fele ennyi volt a vonósok létszáma.)

A programot egy lendületes, fényes hangzású *D-dúr Sinfonia* (Hob. Ia:7) indította (a tételt Haydn valószínűleg egy marionett-opera nyitányaként és szimfóniátételként is felhasználta). A néhány perces darabban mind a zenekar, mind a karmester jó benyomást keltett: tetszett a világos és lendületes formálás, a vonósok gömbölyű hangzása és az ízek-színek gazdagsága, differenciáltsága.

A műsor gerincét egy korai és egy kései Eszterházán született szimfónia alkotta: a nevezetes, 1772-es keltezésű *45., fisz-moll („Búcsú”) szimfónia*, illetve az 1787-re datálható *88., G-dúr* darab. (Az első szimfónia előtt Dobszay tömören ismertette a programot.) A „Búcsú” szimfónia nem csupán, sőt nem is elsősorban az őt – már saját korában is – híressé tevő „show”, a zenekarnak a pódiumról való fokozatos levonulása miatt emblematikus alkotás: korunk zenetudománya kimutatta, hogy a negyvenéves Haydnnak ez a kiemelkedő és hallatlanul ambiciózus alkotása példatárszerűen sűríti magába szerzőjének kompozíciós módszerét, a zene szinte felülmúlhatatlan komplexitását, szervességét és ökomómiáját, amiből pusztán meghallgatás útján jószerével csak az ihlet, az invenció elsőprő erejét és szuggesztivitását érzékeljük. Nos, ez a haydni lendület, ez a – Kocsis Zoltán szavával – „őserő” határozottan jelen volt Dobszayék előadásában: a hallgatót már az indítás pillanatában magával ragadta a zene szenvedélyes száguldása a hatalmas teret kifesztő, széles zenei mozdulatokkal, ostorcsapásszerű akcentusokkal.

A szenvedély azonban korántsem vezetett kontrollálatlansághoz, a vonós szólások olyan homogén módon

szóltak meg, amelyet korábban nem is hallottam a zenekartól. Különösen a vonós basszus tömör, tartalmas megszólalásai érdemeltek figyelmet itt és a hangverseny folyamán nem is egyszer. A szordínós lassú tételben felfigyelhettünk a gondosan kidolgozott és differenciált artikulációra és általában a részletekre, a sötét színek szépségére és Dobszay finom, de sokatmondó agogikai megoldásaira. A kifejezetten scherzóként értelmezett, quasi allegro játszott Menuetto tételben Dobszay a kürtök megszólalásait használta fő karakterképző elemként, s a két kürtös remek partner is volt ehhez. A zárótétel briliáns jellegét, izgalmas villódzását felemelő módon megszólaltatott tetőpont koronázta meg; a „leépülő”, záró Adagióban – amelynek ünnepélyes szomorúsága csak lepel, amely a burleszjkijelenet által kiváltott nevetési ingert palástolja – a fokozatosan szólístává váló zenészek is kamarazeneszerű korrektséggel játszottak.

A 88-as szimfónia Haydnja már a végsőikig kiforrott, de még mindig kimeríthetetlenül kreatív és gondolatgazdag zeneszerző egyik remeke, némileg méltatlanul háttérbe szoruló „kisöccse” a hamarosan megszülető másik G-dúr szimfóniának, az „Oxfordinak”. Mind a négy tétele különleges zenei élmény, és egyszerre kihívás és értékes jutalom az előadó számára. A nyitótétel kifejezetten fiatalos, „fickós” lendülete maradéktalanul érvényesült a zenekarnak a játék nyilvánvaló örömeivel áthatott előadásában. Feltűntek a feszült és izgalmas pianissimók, Dobszay nagyszerűen érvényesítette a „rossz” helyre eső hangsúlyok frissítő erejét, és – ami talán legjellegzetesebb erenye – mindig érezhető volt a tétel, az egész előadás kiegyensúlyozott és szigorú, mégis magától értetődően, spontánul ható rendje.

A lassú tételben bónuszként hatott a súlyos disszonanciákat követő, súlytalan feloldások barokk emlékeket idéző, mégis mindig jóleső és magától értetődő megformálása. A tétel tempóját szinte életveszélyesen lassúra vette Dobszay, ez azonban bőven megtérült a végső kitarulkozás himnikus erejében. Ebben az előadásban ugyanis a pusztán eljátszáson túl mindig világosan megfogható célok, pillanatok irányították a zenei folyamatot.

Talán a G-dúr szimfónia utolsó tételében vált ez leginkább nyilvánvalóvá. Mint annyiszor, Haydn ezt a játékosan tovalibbenő tételt is valami váratlan, az addigiakat új távlatba helyező kódával zárja le; Dobszay pedig pontosan értette az üzenetet, s úgy „emelte meg” az operafináléra emlékeztető kódát, hogy azt valószínűleg katarzisként, valamiféle drámai konfliktusok

feloldásaként élhettük át. Ez az emlékezetes pillanat is azt a várankozást keltette bennünk, hogy a zenekar még sok örömet fog szerezni nekünk Dobszay Péter irányítása alatt.

Fittler Katalin

Nemzeti Filharmonikus Zenekar – 2023. szeptember 25.

Művészetek Palotája –

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Aki értékek és élmények mentén tájékozódik, aligha panaszkodhat az idei évadkezdesre. Különösen olyanok tudják értékelné a kialakult kínálatot, akik nem egyetlen zenekarunk fellépéseit követik nyomon, hanem részeseivé válnak egy olyan „képzeletbeli” párbeszédnek, amelyben együtteseink a műsorválasztással vesznek részt.

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar immár hagyományosan Bartók halálának előestéjén tartja évadnyitó koncertjét – hol szerzői estet rendezve, hol pedig többszerzős műfajba ágyazva a 20. századi klasszikus egyik-másik remekét. Idén – miközben az Európai hidak rendezvénysorozata Itália felé terelte a figyelmet (konkrétan Rómára), egy másik meghatározó jelentőségű programhoz csatlakozott a nyitókoncert programja. A hónap folyamán három alkalommal láthattuk-hallhattuk a Műpa nemritkán színpaddá átlénygülő pódiumán Debussy operáját, a Pellás és Mélisande-ot – a francia ízlés vonzásába került hallgató örömmel fogadta, hogy ezúttal Bartók Concertója előtt két népszerű francia szerző egy-egy műve kerül előadásra, Debussytól A tenger, Raveltől pedig a G-dúr zongoraverseny.

„A kapcsolat jegyében” – ezt a címet adta a Műpa-magazin beharangozó cikke ennek a rendezvénynek, ahol a kapcsolat egyaránt utalt a stílárís-műfaji kapcsolatokra, valamint arra, hogy generációk adtak kezét egymásnak a pódiumon, ezúttal a fiatal szólista Berecz Mihály és az életének 8. évtizedében járó Kovács János karmester személyében. Ez utóbbi nem ritka jelenség, hiszen a rendre feltűnő tehetségek egyre fiatalabbak – ám mindenképp említésre méltó az a közös vonás, amely a műsorszámok megszólaltatása iránt érzett felölösségben nyilvánul meg.

Éppen ez tette az est legnagyobb élményévé Ravel Zongoraversenyét. Az ifjú szólisták technikai felkészültségét már-már magától értetődőnek vesszük, azonban nem ritka az a jelenség, hogy a szólista kizárólag a saját játszanivalójára koncentrál. Amennyiben a dirigens biztosítja számára a „megfelelő” környezetet, vagyis a mindenkor alkalmazkodó kíséretet, néha fel sem tűnik – az viszont mindig örömteli meglepetés, amikor érződik a dinamikus kapcsolat a

karmesterrel intenzíven együttműködő szólista és a számára hangzó környezetet biztosító zenekar között. Vagyis, amikor a szólistát nem foglalja le szólamának megoly perfekt előadása sem, hanem jut figyelme arra, hogy a hangzás egészébe ágyazza játszanivalóját. Erre kizárólag perfekt szólamtudás birtokában lehet képes (bármely életkorú és pódium-rutinnal rendelkező) szólista – és ez mindig élmény-többletet eredményez: az az öröm, amelyet a hangzás-egész jelent számára, kisugárzik a nézőtér egészére, és eltölti a hallgatókat is. Másként közelítve: amikor a mű előadása nem csupán további fellépés-lehetőséget jelent a szólistának, hanem olyan zenei élményt, amelyre kizárólag a zenekari közeg nyújt lehetőséget. Berecz Mihály érezhetően élvezte ezt a lehetőséget – és intenzív jelenléte inspirálóan hatott a zenekarra is, mondhatni, örömmel tanúi lehettünk.

Külön öröm, hogy a megérdemelt viharos tetszésnyilvánítást Bartók-mű ráadással köszönte meg a szólista, mintegy jelezve a műsor folytatásának irányát.

A tenger: különleges csodája a zeneirodalomnak, már csak azért is, mert ki-kí óhatatlanul is igénybe veheti vizuális fantáziáját, tehát, a hangzás látványt hívhat életre, emlékképet, avagy művészeti élményeket aktualizálhat. De bármiféle „belső” kiegészítés nélkül, önmagában is gyönyörködtető a hangzás, amikor egyszerre tudunk tájékozódni az egyes tételek formájában, valamint önként feladjuk a tájékozódási igényünket, mintegy elmerülve a hangszínek kavalkádjában. Talán nem túlzás azt állítani, hogy Debussy hangszíneit „kikeverni” a hang-palettán: varázslás, amihez tudáson kívül invenció is szükséges, mindenkor figyelem, amelynek elengedhetetlen alkotórésze a spontaneitás, vagyis a pillanatnyi hangzásokhoz való alkalmazkodás. Éppen ez jelenti az irányítás problematikáját: ehhez a képlékenységhöz valamennyi hangszeres „rugalmassága” elengedhetetlen. Tehát, a karmester gondoskodhat a „rendről”, ám a nüanszok alakítása nem csupán rajta múlik. Kovács János, aki országsszerte valamennyi zenekarunk szeretetének örvend, igényesen „kért” – és voltaképp „kapott” is megannyi árnyalatot. Mégis, a pillanatok kidolgozásából nem mindig alakult ki olyan hangzaskép, amelyről azt érezhette a hallgató, hogy jó felbontásban kapta, és ideális távolságból szemléli. Nem tudom, mekkora repertoár-ismeret és milyen gyakori műsorra tűzés lenne optimális – az évad kezdetén ez a rendkívüli igényű mű nem adta a teljesség élményét. A részletező kidolgozás értékelhető, de a perspektíva csak részletek erejéig biztosította a gyönyörködtetés elengedhetetlen feltételét. A hangzaskép „ecsetvonásai” néha épp a túlzott igyekezettől túlságosan rikítóak lettek, és a dinamikai skála tágítása több „háborgást” jelentett meg a képzeletbeli tenger-képen, mint amennyi elegendő lett volna a figyelem lekötéséhez. Delacroix ecsetvonásaira ismerhettünk az impresszionista környezetben. (Hadd tegyem hozzá, még mindig értékelhetőbb az ilyen

megközelítés, mint amikor a pasztell-árnyalatok az unalom érzetét keltik...) Az viszont hamar feltűnt, hogy a zenekar jelenlegi gordonkaszólamai megkülönböztetett fogékonysággal reagál a dirigens mozdulataira.

Érzékenységekben felzárkózott hozzájuk Bartók Concertójában a brácsaszólam, érvényt szerezve a szólam zenei súlyának-jelentőségének. Bartók-interpretáció tekintetében a Nemzeti Filharmonikus Zenekar kivételezett helyzetben van – még akkor is, ha a mindenkori előadógárdának már csupán egy részét teszik ki azok a játékosok, akik Kocsis Zoltán irányításával részt vehettek a „Bartók Új Sorozat” felvételein. A szólamtudáson kívül az értő kottaolvasás többletét is érzékelhettük – de az est végére némiképp csökkent a „kontroll”: a zárótételben sajnálatos módon alkalmazkodtak az immár trendinek számító felfokozott tempóválasztáshoz – és itt már nem a nagyobb területekre kiterjedő áttekintőkészséget értékelhettük, hanem azt regisztrálhattuk, hogy mintegy gyorsolvasás módjára száguldanak végig a játszanivalón. Tény: nem elvárás az évről-évre ismétlődően felidézett keresztrefeszítés minden fájdalomának, tragikumának átélése, azonban a személytelenné elidegenítés külsőségessé válhat. A határságnak persze megvan a maga jól kiszámítható következménye: viharos tetszésnyilvánítás, ami némiképp félrevezető visszajelzés a művészeknek. Viszont az így módon kiváltott hatás élménye jótékonyan hozzájárul ahhoz, hogy a hallgatóság mind szélesebb rétege közelebb kerüljön a 20. századi klasszikusnak a zenéjéhez. Reményeink szerint: mind több kompozíciójához.

Malina János

Miskolci Szimfonikus Zenekar – 2023. szeptember 25.

Művészetek Háza

A Miskolci Szimfonikus Zenekar új bérleti szezonja szeptember 25-én vette kezdetét. A karmesteri pulpituson ezúttal a svájci Thomas Herzog állt, aki nem először vezényelte az együttest, de most először tette ezt első karmesteri minőségben. A balett, az opera és a spanyol zene specialistájaként ismert, magyar gyökerekkel is rendelkező Herzog számos alkalommal vendégszerepelt már hazánkban, többek között a budapesti Operaházban, de a miskolci zenekar az első, amelyhez formális kapcsolat is fűzi.

A koncert programján két csaknem egy időben keletkezett, de sok tekintetben más nyelvet beszélő darab szerepelt: Bartók 1938-as Hegedűversenye – az ún. „II. hegedűverseny” –, illetve Rachmaninov két évvel később befejezett Szimfonikus Táncai. Mindkettő nagy együttest foglalkoztató, a zenekarral szemben igen magas követelményeket támasztó kompozíció.

A hegedűverseny szólistája a nemzetközileg is egyre inkább a nemzedéke legjobbjai közé számító Pusker Júlia volt. Az előadás egyike volt a legemlékezetesebbeknek azok közül, amiket az utóbbi években a zenekartól hallhattam. A kitűnő összhatáshoz hozzájárulhatott a karmester és a szólista zenei egyéniségének harmonikus összhangja is. Mindketten messze elkerülik a külsőségességet: Herzog vezényletéről és Pusker hegedüléséről az első benyomásunk a tökéletes kontroll, megbízhatóság és precizitás. Csak az idő múlásával bontakozik ki zenei megnyilatkozásaik széles skálája, a tételek rendjének, felépítésének plaszticitása, a tudatosság és a kifejezés úgyszólván klasszikus egyensúlya. Hozzá kell tennem: ehhez a szerencsés partnerséghez a zenekar is messzemenően hozzájárult. Nem csupán kitűnően szóltak és kifogástalanul felkészültek voltak, de motiváltak és lelkesek is – egy szóval: tudásuk legjavát adták.

Nem volt persze újdonság, de ezúttal is megragadta a hallgatót Pusker hegedülésének hasító tisztasága, akár a hang karcsúsága és salaktalansága, akár intonációja tekintetében. Sajátos egyéniségének egyik kulcsa az az akár kissé introvertáltnak mondható, szemérmes alapállás, amely csúcsponti pillanatokban, így a nyitótétel nagy cadenzájában azután mintegy varázsütésre szerfefoszlik, és csak annál jobban kiemeli a lírai pillanatok jelentőségét.

Emlékezetes pillanata volt a lassú tétel kezdete, a variációs téma bemutatása is, az álomszerű puhasággal megszólaló vonósokkal és pianissimo timpani ütésekkel, majd a Pusker által végtelen gyengédséggel megszólaltatott témával – amelynek tökéletes ellenpontja volt a harmadik variáció – „Ruvido” – nyersesége.

A közönség lelkes ünneplésben részesítette a művészeket, különösen Pusker Juliát, akit érezhetően a szívébe fogadott.

Rachmaninov nem elsősorban szimfonikus művei révén népszerű zeneszerző, de a közmegegyezés egyre inkább értékeli szimfóniáit is. A Három szimfonikus tánc a maga egészében persze nem szimfónia, de idézéstechnikája és hangszerelésének hangsúlyozott igényessége és fűszeressége révén hosszú szakaszai egy szimfóniába is beleillenenének. Szokás szerint fontos szakrális utalások jelennek meg a műben, amely azonban végső soron mégis világi, színekben és képekben gazdag szvitre emlékeztet. Mintha attól a keleties-érzéki-meseszerű színvilágtól venne itt érzékeny búcsút Rachmaninov, amely valahol Rimszkij-Korszakovnál kezdődött, Ravelnél végződött, és a Ballets Russes nagy produkcióiban érte el tetőpontját. Ez a zene vibráló, kísérletező, sőt frissen, üdén hat, s ez az üdeség jellemezte magát az előadást is. Így a madárhangok felidézése a fúvós

hangszereken nem csupán Az évszakok egy-két emlékeztető pillanatát idézte fel, de Bartók 3. zongoraversenyének középső tételét is eszünkbe juttatta. A legszebb zenekari megmozdulások közé tartozott ezenkívül a rövid, de igen szépen megformált hegedűszóló, a cselők sóhajmotívumai vagy a szokatlan, gondosan kikevert hárfa-zongora megszólalások. Az előadásból nem hiányzott a szellemesség sem – különösen a középső, valcer-karakterű tételben. Talán a harmadik tétel hatott valamelyest hosszadalmasnak, de úgy éreztem, ennek inkább a kissé túlsúlyolt kompozíció lehetett az oka.

Mindent összevéve: Thomas Herzog első karmesteri bemutatkozása nem csupán sikeres volt, hanem további izgalmas tartalmú és felvillanyozó hangversenyek ígértét is magában hordozta.

Fittler Katalin

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara – 2023. október 1.

Művészetek Palotája –

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Több nemzedék számára tűnik természetesnek, hogy október 1-je a Zene Világnapja. Yehudi Menuhin javaslatára vált zenészek és zenekedvelők pirosbetűs ünnepévé ez a nap, amelyet 1975 óta ünnepelünk. Kitüntetett jelentőségéből azóta sem vesztett, hogy lassanként az év minden napjára jut valami „megünnepelni való”. A koncertszervezők feladata egyszerre „könnyű” és „nehéz”, amennyiben emlékeztetést kívánják tenni a nap eseményét. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara a Lehel-bérlet első estjét időzítette ekkorra, különleges-séggént elsősorban a szólista, Yunchan Lim személyével.

Jóllehet a hangversenyt élő adásban közvetítette a rádió, teltházat vonzott a program. Brahms Akadémiai ünnepi nyitányát követően Schumann a-moll zongoraversenye csendült fel, majd a szünet után Csajkovszkij 6., „Patetikus” szimfóniája került előadásra. Az est dirigense Riccardo Frizza volt, aki második évadát kezdte az együttes vezető karmestereként. Kölcsönösen ismerhette tehát egymást zenekar és dirigens – aligha kellett meglepetéstől tartani. A felcsendülő zene mind a pódiumon, mind a nézőtérén megannyi hangzó emlékképpé társaságába került, ami – az újrhallgatás, a felidézés élménye által – tovább erősíthette a műsorszámok kedveltségét.

Az ismételt eljátszás a produkció és a reprodukció hátrávidékére csábít előadót és hallgatót egyaránt, s nem kétséges, a jólsikerült „reprodukció” is lehet gyönyörködtető. Esetünkben, ismerve a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának teljesítőképességét – elég, ha valaki csak egyetlenegyszer hallotta az együttest a Wagner Napok szinte bármely előadásán -, a technikai és zenei

felkészültség eleve adottnak tekinthető. Ami többletet adhat, az a zenekari játékosok pillanatnyi jelenlétének intenzitása, mondhatni, érdekeltsége a produkcióban. És ehhez járul a karmester sajátos „helyzetéből” adódó koordináló, a koncepció egészét biztos kézzel irányító szándéka. Mert a hangszeresek a saját helyükről más-ként hallják a születő hangzást, mint a dirigens, akinek módja van esetenként (akár pillanatról-pillanatra) finomítani a hangszínarányokat. Ilyesmire alkalmi társulásoknál alig van mód, az „ismertség” – ha nem is éri el az összeszokottság szintjét – különleges pillanatokkal kecsegtet.

Riccardo Frizza – jogosan – bízik az együttesben, időnként sajnos talán túlságosan is. Néha mintha feleslegesnek érezné magát, izléses koreográfiával halad a hangzás mentén. Tehát, nem irányítóló előre, hanem egyetértőleg, mondhatni, együtt a játékosokkal. Amikor végre „megszólaltatja” karmesteri pálcáját, fokozásoknál dinamizálva a történeteket, nagyszerű. Ez az egyik erőssége, a másik pedig a hirtelen karakterváltások életre hívása. Abba viszont nemigen „szól bele”, ha egy-egy zenekari szólam alkalmanként kevésnek bizonyul, vagy épp a lendület hevében kéri a környezetből. A nézőtér bizonyos pontján szívesen hallottunk volna magvasabb gondolkaszkodást, amelyért nem kárpótolt a bögösök látványként túltengő intenzitása (néha az effektusoknál többre becsültük volna a hangmagasságok konkrét értékelhetőségét). Brahms nyitányában helyet kaptak apró esetlegességek – alig több, mint amennyit a hangzás folyamatában jótékonyan korrigál a fül. Bőségesen kárpótolt ezekért a rézfúvósok „kórusa”, a tételzárás emelkedettségében. Csajkovszkij Patetikus szimfóniájában a gyakorló koncertlátogató örök szorongása, hogy a művet kevésbé ismerők (és/vagy a harmadik tétel lendületébe belefeledkezők) vajon „beletapsolnak-e”, az Adagio zárótételt megelőzően. Az előadói koncepciót és a hallgatóságot egyaránt dicséri, hogy ezúttal egyetlen tenyérpár sem ütődött össze, sőt, a dirigens lecsengést követő koreográfiájának figyelembevételével kivártak a kitörő tetszésnyilvánítással. Akkor is értékelendő ez, ha némiképp kimódoltnak hatott a csend időtartama – úgy tűnik, a zárótétel megrendítő hatását kikezdte az idő: „tudjuk”, várjuk a zenei anyagot, és a szertartásoknak kijáró közvetettséghez képest ritkán érzünk kataraktikus többletet.

Yunchan Lim játékát hallgatva megszűnik mindenfajta ellenérzés a (nemzetközi) versenyeket illetően. Mert bár a művészet (a művészi teljesítmény) aligha értékelhető objektív mértékegységgel, egy-egy kiugró tehetség ilyen „megmérettetések” alkalmával kap lehetőséget megérdemelt érvényesüléshez. A Van Cliburn Nemzetközi Zongoraverseny történetének legfiatalabb győztese, a 18 éves Yunchan Lim ugyanott több díjjal gazdagodott tavaly. És a verseny nélkül aligha lenne tudomása

a világnak a Koreai Nemzeti Művészeti Egyetem kiválóságáról. Elképesztő nem is elsősorban technikai felkészültsége, hanem az az empátia, mondhatni, lelki bölcsesség, amellyel közvetíti évszázadok zenéjét. Maximális értéke a szerzői szándékoknak, és ezek tolmácsolása igényes-differenciált hangzásvilággal. Taníthatatlan és tanulhatatlan a billentésnek az a gazdag változatossága, amelyet eszközként a kifejezés szolgálatába állít. Különleges az a pódiumbiztonság is, amely abban a magától-értetődésben nyilvánul meg, ahogyan műegésként tekinti a zongoraversenyt. Természetesen figyeli a szólamának környezetet biztosító zenekari hangzást, érzékenyen reagál a dialógus-lehetőségekben a szólista-partnerévé avanzsált hangszeres/hangszeresek játékára, sőt - talán a komplex hangzás iránti elképzelésének köszönhetően - alkalmanként úgy alakítja szólamát, hogy az általa ideálisnak elképzelt összhátás jöjjön létre (néhány erős oktáv a balkéz szólamában szinte billentyűs continuóként erősítette a zenekari basszust). Ritka élmény volt – vélhetőleg muzsikus-partnereinek is, akik aligha vonhatták ki magukat az erős egyéniség vonzásából. Két ráadásszáma arról győzt meg, hogy nagy szókinccsel beszél a zene világnyelvét, és önálló mondani-valója is van, amelyet szívesen oszt meg – mindenkiel.

Malina János

Szolnoki Szimfonikus Zenekar – 2023. október 2.

Aba-Novák Agóra Kulturális Központ

Október 2-án a solnoki Aba-Novák Agóra Kulturális Központban adott hangversenyt a Solnoki Szimfonikus Zenekar Izaki Maszahiro főzeneigazgató vezényletével, „A pompás orientalizmus – a Kelet varázsa” címmel. A koncert műsorán a 19. század három nagy orosz zeneszerzőjének, Borogyinnak, Csajkovszkijnak és Rimszkij-Korszakovnak egy-egy, a keleties koloritot kisebb vagy nagyobb mértékben felidéző darabja szerepelt, amelyek egy évtized leforgása alatt, 1878 és 1888 között születtek. A műsorszámok előtt Eckhardt Gábor szolgált szakszerű bevezetéssel.

Az első szám Borogyin nálunk Közép-Ázsia pusztáin címen közismert – bár valójában Közép-Ázsiában (Б средней Азии) címmel komponált – rövid szimfonikus költeménye volt. Ez mintegy fele-fele arányban épül az orosz zenei hagyományokra és az orientális karakterű zenei anyagra, hiszen, mint maga a szerző megfogalmazta, a zene dramaturgiai és eszmei tartalma éppen egy orosz és egy keleties zenei gondolat találkozása és harmonikus összefonódása. A darab nem tartozik Borogyin legjelentősebb kompozíciói közé, s előadói számára sem jelent különleges kihívást. Ezt leszögezve elmondható, hogy a zenekar jó benyomást tett a hallgatóságra, hangzása ebben a szokásos vármegyeházi

koncerthelyszínnél szárazabb, objektívebb akusztikai környezetben is rendezetten, kidolgozottan szólalt meg, a keleties, érzéki dallamokat szépen kidomborító fúvós szólókkal. Maszahiro karmesternek ebben a számban elsősorban a nyugalma és precíz irányítása tűnt föl.

Csajkovszkij D-dúr hegedűversenyét Giovanni Guzzo közreműködésével játszotta el a zenekar. A sokoldalú és jó nevű művész némi csalódást keltett bennem. Hadd soroljam előbb a pozitívumokat: mindvégig kristálytiszt intonációval és magabiztos technikával játszott, s érzékenyen reagáló, megbízható partnere volt a zenekarnak és a karmesternek egyaránt, a lassú tétel párbeszédszerű részleteiben is. Viszont hangilag valamelyest kevésnek bizonyult, olykor nem tudott egyensúlyt tartani a zenekarral; a mély regiszterben kissé mattnak hatott, a magas hangok pedig nem igazán voltak fényesek, szárnyalóak. Nyilván ezzel is összefüggött, hogy az volt a benyomásom: játékaiból hiányzik az igazi szenvedély, az az extroverzió, amit Csajkovszkij zenéje nagyon is megkíván. Érdekes módon az introverzió éppen az első tétel nagy kadenciájában oldódott fel nagy mértékben, és Guzzo itt sokkal több elhithető erőről tett tanúságot, mint a darab más részeiben. Mindenesetre azt, hogy itt-ott kötelességszerűnek éreztük az előadást és már-már unatkoztunk, azt semmiképpen sem rónám fel egyedül vagy egyértelműen a szólistának; a nyitószámmal összhangban itt is úgy éreztem, hogy Maszahironak nem a személyiség kisugárzása, hanem a rendszeret és a precizitást a legfontosabb erénye. (Ez a benyomásom később előnyére módosult.) A zenekar viszont továbbra is egységesen és szépen szólt, nem is egy kitűnően formált szólista-pillanattal.

Miután az orientális elemek a Csajkovszkij-koncertben, ha fellelhetők, sem játszanak hangsúlyos szerepet, a szünet után játszott mű kifejezetten rájuk épült. Tudniillik Rimszkij-Korszakov Seherezáde szimfonikus szvitje csendült fel, egyértelműen az egész program koronájaként. Itt két dolog is feltűnt mindjárt az első egy-két percben. Az egyik a Behán László – a Solnoki és Szegedi Szimfonikus zenekar koncertmestere – erőteljesen expresszív és érzéki hegedűszólója (Seherezáde sokszor visszatérő motívum), a másik pedig az, hogy Maszahiro kifejezetten magára talált és felszabadultnak hatott ebben az igényes, a zenekar számára sokszínű feladatokat és jelentős kibontakozási lehetőséget kínáló műben. Ebben a legnehezebb darabban is csiszoltan és legömbölyített hangzással szólaltak meg, s a vonósok külön is emlékezetesen szép pillanatokat szerzett, például egy-egy mély fekvésű, bársonyos unisonóval a teljes hegedűkaron. Példamutató volt az előadás kidolgozottsága – az egész műben legfeljebb egy vagy két olyan pillanatra emlékszem, amikor a tökéletes szinkron megbomlott. Imponáló volt az is, hogy a teljes együttes forte megszólalásaiban sem vészett el a zenekari

hangzás torzításmentes, sőt áttetsző jellege, üdesége; ez az üdeség volt az, ami miatt ezúttal egy percig sem unatkoztunk.

Fontos és értékes tényezőjét jelentették a sikernek az egyéni teljesítmények. A mű utolsó szakaszában kiderült, hogy a hegedűszóoló előadója nemcsak szívhez szóló, hanem a virtuóz játékban is meggyőző. A szóló állandó kísérő hangszere, a hárfa pedig ugyanolyan gyengéd és simogató, érzékeny akkordfelbontásokkal kedveskedett a fülnek, amilyen átszellemült pianissimókat – és sok más szép hangot – hallhattunk az első klarinétostól. A rövidebb cselló-, oboa- és harsonaszólok is a helyükön voltak – de szinte a teljes fúvóskart felsorolhatnánk itt.

Nem ismervén a játszó személyeket név szerint, nem tudhatom, hogy a kifogástalan összhangzás és a sok kiváló egyéni teljesítmény mennyiben és milyen arányban tulajdonítható maguktól a zenekari tagoktól, és mennyiben a körülményekből következően, kényszerűen alkalmazott külsős művészekről. Az azonban, hogy őket – az eredményt tekintve – ilyen eredményesen tudták integrálni az együttesbe, ugyancsak a zenekar és főzeneigazgatója eredményes munkáját dicséri.

Malina János

Budafoki Dohnányi Zenekar – 2023. október 6.

Klauzál Ház

Október 6-án Budatétényben, a Klauzál Házban adta évadnyitó budafoki hangverseny estjét a *Budafoki Dohnányi Zenekar*. A dirigens, a jónevű és sokoldalú horvát karmester, *Mladen Tarbuk* a valaha volt Monarchia utolsó évtizedeinek zenei terméséből állította össze a programot, amelynek zárószáma valódi kuriózzummal szolgált: Pejácsevich Dóra, alias Dora Pejačević horvát (illetve félig magyar) zeneszerzőnő legnagyobb szabású művével, a *fisz-moll szimfóniával* (op. 41).

A kiindulópont azonban Bécs volt: nyitószámként ifj. Johann Strauss *Császárkeringőjét* (op. 437) hallhattuk, amely még a 19. század végén (1889-ben) keletkezett. A darab rendkívül precíz előadásban szólalt meg, vajpuhán megszólaló fúvósokkal, a jól összezsírozott brácsák hajlékony melódiájával. Mindazonáltal itt-ott – elsősorban a visszatérő főrésszen – talán nagyon is sok volt a pontosság, hiányoltuk azokat az igazi, bécsies fűszereket, a Willi Boskovskys ritmikai szabadságokat. Igaz, az epizód-anyagokban több volt a lendület és a rugalmas agogika.

Következő számként Bartók *Két portré* (op. 5) című, Budapesthez kötődő korai – de már 20. századi, 1911-ben befejezett – darabja szólalt meg, az első tételben

Harsányi Elinának, a zenekar művészenek szólójával. Tarbuk mester igen finom, rajzos zenekari játékot varázsolt elő az együttesből, az áttetsző zenekari szövet étellel és szenvedéllyel volt telítve, s szemünk előtt alakult, tágult, lélegzett. Harsányi Elina játéka, hangjának teltsége, kantilénájának kecsessége pedig mintegy a bartóki ideál, Geyer Stefi finom és nemes alakját jelenítette meg. Mindezt gondosan kidolgozott és kiegyensúlyozott zenekari színek tették még plasztikusabbá.

A második, eléggé rövid, „torz” karakterű tétel minden bizonnyal szerzőileg is kiforratlanabb még az elsőnél; erről elég annyit mondanunk, hogy Harsányi Elina ebben a fürge ujjakat kívánó zenei anyagban is az első tételhez hasonló, meggyőző szólista-teljesítményt nyújtott.

Dora Pejačević műve jelenleg éppen újrafelfedezés alatt áll: mint a műsorközlőtől megtudtuk, a darab a budatétényi hangversennyel egy időben Angliában is megszólalt. Ez az újrafelfedezés indokoltnak is látszik: részint azért, mert a szerzőnő igen ambiciózus vállalkozása a legnagyobb rosszindulattal sem nevezhető kudarcosnak vagy éppen a képességeit meghaladónak; részint meg azért, mert ezen a későromantikus, világosan Richard Strauss stílusjegyeit magán viselő nyelven alig-alig születtek szimfóniák; a kor par excellence szimfóniaszerzője, Jean Sibelius sokkal inkább a klasszika vonásait konzerválta. Tudnunk kell, hogy a magas rangú arisztokrata családból származó Pejačević, jóllehet nem kenyérkeresetet jelentett számára a komponálás, korántsem tekinthető dilettánsnak: formális zeneszerzési tanulmányokat folytatott, és egész – bár meglehetősen rövidre szabott – életében sokat komponált. Vokális művei – főleg zenekari dalai – is jelentékenyek.

A zeneszerzőnő fisz-moll szimfóniája az I. világháború idején, 1916 és 1918 között keletkezett. Egyes részeit Bécsben, majd a teljes művet Drezdában mutatták be; később valóban elfelejtődött, amihez bizonyára a szerző 1923 elején bekövetkezett halála is hozzájárult. A négytételű darab két fő erénye a zenei gondolatok bősége és sokfélesége, illetve mind a formálás, mind a hangszerelés fölényes biztonsága. Ugyanakkor ez a hangszerelés mindent összevéve valamivel harsányabb, „vastagabb” az ideálisnál. Részleteiben minden a helyén van, eredeti és hatásos, de az egész mégis valahogyan levegőtlen, a hallgató számára kissé fárasztó. Akár a „rezek szimfóniájának” is nevezhetnénk a darabot a szinte szakadatlanul munkálkodó rézfúvósok (meg az ugyancsak sokat foglalkoztatott pikkoló) miatt. Pedig sok szuggesztív pillanata van a műnek, az első tétel infernalis hatású bevezetőjétől a második, lassú tétel expresszív angolkürt-szólóján és vészjósló timpani-ütésein

át a zárótétel apoteózisáig. És az is bizonyos, hogy a tételek felépítése tudatos és magabiztos, a harmóniamenetek mindig gördülékenyek: Pejačević folyékonyan beszél a választott stílust és technikát. Csak éppen mintha túlságosan is bizonyítani akarna: mindig valamivel több ötletet, eredeti gondolatot próbálna egy-egy tételbe befektetni, mint amennyit az az anyag igényei szerint, természetes módon be tud fogadni. Ez azután a hallgatót is túlterheli kissé, és végső soron az értékes részletek is kevésbé őrződnek meg emlékezetében.

Mindebből a szorosan vett előadói teljesítmény szempontjából az releváns igazán, hogy a karmesternek igen komplex anyagon kell úrrá lennie, a zenekari művészeknek pedig igényes, nehéz, de magas mesterségbeli tudással megírt szólamokat kell megszólaltatniuk. Mladen Tarbuk a mű imént jellemzett töredezettségét a maga részéről igen tudatosan és eredményesen igyekezett ellensúlyozni, és – amint már a Bartók-műben is tapasztalhattuk – jó hallással és gondosan szólaltatta meg a zenekari színeket, differenciáltan a karaktereket. Az előadás fő erényét tehát a világló részletek jelentették, s összefoglalóan elmondható, hogy ebben a zenekar minden tekintetben állta a sarat, egyenrangú partnere volt a karmesternek, és nem is egy kitűnő egyéni teljesítménnyel kedveskedett a budafoki közönségnek.

Malina János

Szent István Filharmonikusok – 2023. október 15.

Zeneakadémia

A Szent István Filharmonikusok Kesselyák Gergely vezényletével tartotta meg „Gaudeamus” címmel meghirdetett bérletsorozatának első hangversenyét október 15-én a Zeneakadémián. A műsoron 19. századi zenekari művek szerepeltek: Franz Suppé Könnyűlovasság című operettjének briliáns nyitánya, azután egy ritkán hallható, nagyjában-egészében még a zenei klasszika világába tartozó darab, Weber F-dúr fagottversenye, a koncert súlyponti produkciójaként pedig Liszt Dante-szimfóniája. Eltérő hosszúságú, fajsúlyú, vérmérsékletű darabok; ezzel együtt is jól illeszkedett a műsor Kesselyák színházi elkötelezettségéhez, drámai tehetségéhez.

Imponáló erővel és jó hangzással szólalt meg a zenekar a Suppé nyitányban, amelynek harcias karaktere nagyon is szofisztikált zenekari művészettel társul, s amelyben teljes vértetben és igen meggyőzően mutatkozott be a zenekar rézfúvós részlege, élén a nagyszépen összecsiszolt kürtszólammal.

A vérpezsdítő kezdés után a fiatal Bettermann Jákob szólójával előadott, karcsúbb zenélési ideált képviselő versenyműben sem okoztak csalódást. Fegyelmezetten, összecsiszoltan kísérték a szólistát, aki makulátlan

technikával és imponáló könnyedséggel játszotta végig a klarinétos kompozíciók későbbi Weberének műveinél még kevésbé kiforrott, gyöngyöző skálákban és virtuóz figurációkban tobzódó művet. Azért persze a lassú tételben arra is nyílt alkalma Bettermann Jákobnak, hogy az éneklő játékban, mívés dallamformálásban való otthonosságát is megmutassa. Emellett feltűnő volt a hang kiegyenlítettsége és a kifogástalan intonáció is minden regiszterben. Ami mégis bizonyos hiányérzetet okozott, az ennek a kontrollált és kiegyenlített hangnak valamiféle visszafogottsága, a tágabb dinamikai kontrasztoknak, a hang kitárulkozásának, érzéki szépségének ki nem élése.

Ami viszont a hangverseny műsorából semmiféle hiányérzetet nem okozott, az a legnagyobb szabású és legnehezebb műsorszám, a Liszt-szimfónia volt. Kesselyák mindvégig magával tudta ragadni az előadókat, akikhez ebben a műben A Szent István Király Oratóriumkórus Női Kara (karigazgató: Záborszky Kálmán) is csatlakozott. Érdekesség, hogy a zenét egy 127 képből álló illusztrációsorozat vetítése kísérte.

A szimfónia in medias res, a pokol szinte naturalisztikus képeivel kezdődik, és a mellbevágó indítás jól illusztrálta Kesselyák imént említett drámai tehetségét. S a feszültség a továbbiakban sem lankadt, a kíméletlen disszonanciák, merész gesztusok, kemény akcentusok kavargása egy valósággal avantgárd Liszt Ferenc képét idézte fel. Az erőteljes, mégis telt hangzású fortékat a tétel középrészében érzékeny, finom színárnyalatok, kitárulkozó dallamok kísérték, többek között a szép hárfakíséretes angolkürt-szóló, egy puha klarinét-kantiléna és a bársonyos hangzású csellószólam jóvoltából.

A második tételben, a Purgatóriumban csillapul a zene vad indulata, bár a monumentalitás ebből sem hiányzik. Az alapréteg azonban a vívódó, szenvedő lélek zenei portréja, s Kesselyák Gergely itt sem maradt adósunk az átélt, intenzív kifejezéssel. Ezúttal a brácsaszólam bizonyította, hogy milyen érzékenyen lehet ábrázolni egy bonyolult lelkiállapotot egyetlen, összeforrottan eljátszott dallamban is. Megragadták a hallgatót a gondosan felépített dinamikai kontrasztok is: egy hosszú cselló-melódia végén a disszonancia leheletfinom, pianississimo feloldása után nem sokkal a rezek ragyogó és kristálytisza koráljának monumentalitása felemelő hatást keltett.

A zárótétel, a Magnificat meglehetősen inhomogénnek hat az addigiak után, a maga egyértelműen egyházzenei nyelvezetével – ugyanakkor mégis szerencsés zeneszerzői megoldás, mert a szöveg rövidsége révén elkerüli a hosszadalmasságot, és katartikus kicsengést ad a darabnak. Ebben a részben a kórus valóságos bónuszt jelentett a hallgató számára az egyébként is szuggesztív

előadásban: nyugodt léptű zenei anyagát a női kar nem csupán pontosan, tisztán, megnyerő egyszerűséggel énekelte, de a hangzása is ritkán hallhatóan szép és lekerekített, mintegy gyöngyházfényű volt. Nem lehetett sem erőltetett, sötétített hangokat, sem túlzott vibrátót észrevenni, mégis telt, érett, semmiképpen sem „leánykáros” kórushangzást hallottunk. Megszólalásuk méltó záróaktusa volt egy remek hangversenynek.

Kovács Ilona

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara – 2023. október 19.

Zeneakadémia

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara – Kovács János vezényletével – két olyan művet tűzött műsorára Dohnányi-bérletük 2. hangversenyén, mely a sikert hozta el alkotójuk életében. A koncert első felében elhangzó Hacsaturján-hegedűverseny (d-moll, 1940) szerzője a concerto megírása és bemutatása után nem sokkal megkapta az akkori szovjet idők egyik legmagasabb elismerését, a Sztálin-díjat. Rachmanyinov pedig önbecsülését kapta vissza 2., (e-moll, op. 27, 1906–1907) szimfóniájának kedvező fogadtatásával, mivel korábban, az 1. szimfónia sikertelensége miatt annyira elveszítette önbizalmát, sőt, életkedvét is, hogy a bukás után huzamosabb ideig nem komponált. Közös a két műben az is, hogy viszonylag ritkán hallható koncertpódiumon. A komponistákat időben talán nem is olyan sok, csupán egy emberöltő választja el egymástól. Aram Hacsaturján (1903–1978) éppen harminc évvel követte Szergej Rachmanyinovot (1873–1943), zenei világuk azonban nem is különbözhetne jobban: egyikük a Kelet, másikuk a Nyugat kultúráját reprezentálja.

Nem kétséges, hogy Hacsaturján életének egyik boldog korszakában komponálta ezt a versenyművet. Saját maga úgy emlékezett erre az időszakra, hogy „a zenei ötletek olyan bőségesen áradtak felém, hogy alig tudtam rendet teremteni köztük”. A rendteremtés azért mégiscsak sikerült és egy remek koncertóval ajándékozta meg a szerző a hegedűsöket. A művet hallgatva végig az az érzésünk, hogy a zeneszerzőt megihlette a folklór, bár nincs a műben konkrétan kimutatható népzenei anyag. (Őszintén szólva elég nehéz feladat lenne megmondani, melyik nép zenéjének nyomait keressük a műben, hiszen Hacsaturján ugyan örmény családból származott, azonban a grúz népzene is nagy hatást tett rá, hiszen Tbiliszipben született (akkor Tiflisz volt a város neve). Annyi bizonyos, hogy nemcsak itt, hanem az egész életművében gyakran fordult a népzenehez, melyből ihletet, megújulást és inspirációt nyert.

A Hegedűverseny szólóját Baráti Kristóf játszotta, akinek fellépései mindig ünnepet jelentenek a közönség számára – bárhol szerepeljen is a világban. Több

év tapasztalata mondatja velem, hogy nem túlzás őt korunk egyik legnagyobb hegedűművészeinek nevezni. Produkciói az első hangtól az utolsóig szinte mindig lemeztökéletességűek, most is az volt. Ugyanakkor jellemző játékára a könnyedség, amivel azt sugallja a közönségnek, semmiség az egész, nem is olyan nehéz az adott művet eljátszani. Baráti Kristóf különlegesen gazdag dinamikai skálával és színérzékenységgel hegedült, fölényesen kezelte a technikai nehézségeket, markáns volt a ritmika és remekül mutatta meg Hacsaturján keleti koloritját. Nála mindig számíthatunk a legmagasabb szintű hangszeres kidolgozottságra, mely most is teljesült: a dallamok megformálásában mindvégig érezhető volt a mű újáteremtésének igénye. A zenekar pedig nem egyszerűen kísért, hanem egyenrangú társként tapintatosan háttérben maradt, olykor pedig a zenekar kisebb csoportjai a szólókkal ragadták magukhoz a beszélgetés fonalát. Remekül működött a szólista-zenekar-karmester közti kommunikáció is. Baráti Kristóftól vastaps ünnepelte, ő pedig a ráadással maradt a Hegedűverseny tonálisában: J. S. Bach d-moll partitájának Sarabande tételével mondott köszönetet a közönségnek.

A szünet után, a koncert második felét kitöltő Rachmanyinov-szimfónia nem csupán terjedelmével, de annak technikai megvalósításával is nagy kihívás elé állította a zenekari muzsikusokat. A Drezdai szimfóniaként is emlegetett műben a szerző a hangszerelés magasiskoláját mutatja meg, melynek során számtalan szólót írt elő, ezeket pedig kivétel nélkül gyönyörűen formálták meg a Rádiózenekar művészei. Rachmanyinov nemcsak a gyakran szólót játszó hangszereket állítja ezúttal is előtérbe, hanem például az 1. tétel sötét hangszínének megteremtésében szintén szólójellelleggel, de legalábbis tartósan a középpontba helyezi a tubát, a Rádiózenekar tubása pedig dicséretre méltóan teljesítette feladatát. Ugyanebben a tételben a hosszú bevezető után az angolkürt szólója vezet a szonátaforma elindulásához, az expozícióhoz. Ez is emlékezetesre sikerült. Aztán csírájában – a harsonákon – megjelenik a Rachmanyinov által annyira kedvelt Dies irae dallam, amit a zeneszerző szinte minden művébe beleszőtt. A gregorián dallam később hosszabban is felhangzott, rögtön a 2. tétel elején a kürtökön, ám ebben a formájában, meglehetősen átritvizálva, Allegro molto tempóban, inkább csak a kottát olvasónak észrevehető. A lassú harmadik tétel akár filmzenének is beillene, közeli rokona a szerző c-moll zongoraversenye lassú tételének. Itt egy gyönyörű, szinte álomba ringató klarinétszólónak örülhettünk, majd pedig a koncertmester által elindított melódiát vették át a fafúvósok, amivel egyszersmind a zenészek kamarazenei kvalitásai is megcsillantak. A zárótétel aztán megkoronázta az egész estét: a színgazdag hangszerelés és a hangszercsoportok változatos kombinációi révén a zenekar színpalettája a legváltozatosabb

formában jelent meg. Újra és újra rácsodálkozom a Rádiózenekar kiváló vonóhangszereseinek teljesítményére is, az egységes tónusra, a hibátlan intonációra és a pontos belépésekre. Kovács János a tőle megszokott, magas színvonalon fogta össze az együttest. Jól láthatam az arcát vezénylés közben. Tekintete, mozdulatai, egész habitusa nemcsak a megszólaltatott művek iránti mély alázatot mutatta meg, hanem a kollégái iránt érzett tiszteletet is. Talán nem tévedek, ha azt gondolom, ez az érzés kölcsönös, és ezért (is) szólt annyira jól a Hacsaturján- és a Rachmanyinov-mű is ezen az estén.

Malina János

Concerto Budapest – 2023. október 27.

Művészetek Palotája –

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Kiemelkedő hangversenyélményben volt részük azoknak, akik jelen voltak a Concerto Budapest október 27-i hangversenyén a Műpában. A romantikus műsor első felében a 19. század közepén – vége felé keletkezett rövidebb kompozíciók csendültek fel, míg a második részben Mahler 4. szimfóniáját adta elő az együttes Takács-Nagy Gábor vezényletével.

A nyitószer Schumann 1847-ben írt Genoveva-nyitánya volt, s már ez magával ragadta a hallgatót finom artikulációjával, a lassú rész érzéki sűrűségével és a zárószakasz pátoszesztés hős karakterével. No meg a zenekar játéka az összecsiszolt, precíz, precizitásával.

A nyitányt két szorosan összetartozó darab követte: azonos szerző művei, amelyekben közös a spanyolos kolorit, és mindkettő szólóhegedűt foglalkoztat. Saint-Saëns Havanaise és Bevezetés és rondo capriccioso (a műsorfüzetben hibásan csak „Rondo capriccioso”) című művéről van szó, melyeknek szólistája egyaránt Teo Gertler volt.

Ritkán emlegetem zenekritikában a fellépő művészek zsenje vagy éppen magas életkorát, mert úgy vélem: ha valaki úgy dönt, hogy egy nyilvános hangversenyen a közönség elé lép, akkor vállalja az összehasonlítást bármilyen életkorú kollégájával; nem azt várja, hogy „ahhoz képest” ítéljük meg a teljesítményét. Hiszen bántó dolog azt sugallni, hogy valaki „milyen koros, de még mindig jól játszik/énekel”, és leereszkedő arra utalni, hogy valaki „milyen fiatal, de már úgy zenél, mint egy »nagy«”. A pozsonyi születésű Teo Gertler esetében azonban nagyon nehéz nem megemlíteni, hogy egy 15 és fél éves fiúról van szó, aki ugyan minden igényt kielégítő „csodagyerek”-pályafutást tudhat maga mögött, játékában és viselkedésében azonban semmi, de semmi nem utalt ennek a fogalomnak a negatív mellékzöngéire. (Az angol „prodigy” szó kevésbé visszás, de hát

magyarul nem úgy mondjuk.)

Teo Gertler – ennek demonstrálására a két darab (de különösen a Bevezetés és rondo capriccioso) bőségesen kínált lehetőséget – ragyogó virtuóz, ám hiányzik belőle minden magamutogatás; másfelől viszont játéka tökéletes érettséget mutat mind szorosan vett zenei tekintetben, mind pedig a kifejezés mélysége szempontjából. Emellett hangja egyszerre telt és szárnyaló minden regiszterben, intonációja kettősfogásokban is makulátlan, és egyáltalán, jelentékeny egyéniségének kisugárzásával megszokás nélkül magához vonzza a hallgató figyelmét. Ha az ismertetőszöveg szerzőjének zsurnalisztikus fordulatát, hogy tudniillik Gertler „már most olyan jó, ha nem jobb hegedűs”, mint a darab eredeti címzettje, Sarasate (kiemelés tőlem – M. J.), nehéz is komolyan venni, az valóban nyilvánvaló, hogy kimagasló tehetségű előadóművészről van szó. S egy valamit még mindenképpen meg kell említeni a két darab előadásával kapcsolatban, tudniillik a szólista és a karmester, illetve a zenekar teljes időbeli és zenei szinkronját, és azt a gyengédséget és tiszteletet, amelyet Takács-Nagy Gábor minden gesztusa kifejezett Teo Gertler iránt – ne feledjük, hogy ő is hegedűsként kezdte pályafutását.

A Mahler-szimfóniák közül köztudottan a 4. apparátusa a legszerényebb, és más okokból is ez áll a legközelebb a kamarazenei gondolkodáshoz. Kézenfekvő a gondolat, hogy ez különösen vonzóvá tette Takács-Nagy Gábor számára, s hogy ennek az affinitásnak is szerepe volt a műsorválasztásban. Nos, a hallottak ezt teljes mértékben igazolták. Az I. tétel egyaránt elbűvölte a hallgatót varázslatos atmoszférájával, a dallamív és az agogika megformálásának érzékenységgel, különösen pedig a visszatérés pillanatának földöntúli finomságával. A scherzo groteszk diszsonanciái, harsány és nyers világa nagyszerű kontrasztot képviselt a szomszédos tételekkel szemben. A lassú tétel az 5. szimfónia Adagiettojának hangját előlegezte meg ebben az előadásban; az előadás olvadákonysága, simogató hajlékonysága, páratlan szenzitivitása pedig ismét aláhúzza a karmester és a zenekar között fennálló tökéletes összhangot és megértést. A fagottok hosszú, eksztatikus tercmenete és a csellószólam szépséges megszólalásai csak kiragadott példái a ragyogó egyéni teljesítményeknek. A zárótételben pedig Pasztircsák Polina megjelenése teljessé tette a mennyei emelkedettség zenei képét. Szinte súlytalanul karcsú, mégis tartalmas éneklése, egész lényé tökéletesen fejezte ki a szerző által előírt gyermeki naivitást, miközben éneke ritkán tapasztalható természetességgel, mintegy zenekari szólamként épült bele a teljes hangzásba és a zenei folyamatba. A közönség lelkes ünneplése méltó módon koronázta meg az estét. Utóhang. Bizonyára mindenkinek ismerős a következő kis abszurd gyöngyszem Ionesco A kopasz énekesnő című darabjából: „MRS. SMITH: ...

kapitány úr, helyezze kényelembe magát, vegye le a sisakját, és üljön le. A TÚZOLTÓ: ... Szívesen leveszem a sisakomat, de leülni nincs időm. (Leül, de nem veszi le a sisakját)”. Nos, valami ilyesmin derülhettünk a mostani hangversenyen is, amelyet versmondással tettek változatosabbá. A műsorfüzet szerint a közönség – Für Anikó színművésznő előadásában – két Babits-vers és a Mahler-szimfóniában feldolgozott német népköltés „elhangzására” számíthatott; ugyanakkor a csak angolul értők egy betétlapon csupán az egyik vers és a népköltés angol fordítását kapták kézhez; viszont a művésznő valójában csak a két Babits-verset adta elő (tehát pontosan az a szöveg nem volt hallható magyarul, amely szerkesztésben kapcsolódott volna a hangverseny műsorához). Természetesen a – német nyelvű – énekes megszólaltatás is „elhangzás”, de akkor mire vonatkozhatott a műsorfüzet „Halász Péter nyersfordítása alapján” kitétele? És vajon miért jutott hozzá a népköltés fordításához az angolul értő hallgató, a magyarul értő meg miért nem?

Malina János

Szegedi Szimfonikus Zenekar – 2023. október 31.

Szegedi Nemzeti Színház

Igazgatója, Gyüdi Sándor vezényletével adott hattal naponta hangversenyt október 31-én a Szegedi Szimfonikus Zenekar a helyi Nemzeti Színházban. A program középpontjában Mozart és Süßmayr Requiemje állt; az ezt megelőző rövidebb félidőben Schubert 4., c-moll („Tragikus”) szimfóniája csendült fel.

A Schubert-szimfónia leginkább – autentikus, de nem igazán jellemző – mellékneve, valamint moll hangneme miatt kerülhetett a Requiem mellé a műsorba, jóllehet a két darab zeneileg nem igazán rimel egymásra. Ez persze nem jelentett valódi problémát, miután szünet is elválasztotta őket. Maga az előadás viszont némi csalódást keltett: míg egyfelől meggyőző tempók, kellő fegyelm és szinkronitás jellemezték, a vonósok hangzása nem volt igazán összecsiszolt és nemes, a karmester pedig minden korrektsége mellett sem egészen tudott teljesen letérni a szabályosság és személytelenség kitaposott útjáról. A „rossz” ütemrészekre eső súlyok hallhatók voltak, de nem jelentettek különösebb izgalmat; a lassú tételben a nyugtalan moll ellenanyag kissé túlságosan józan volt, és a tétel vége felé a dallam hangsúlyos mixolíd fordulata sem volt igazán expresszív. A scherzóban megint csak feltűnt a kissé fénytelen vonóshangzás, és elkelt volna egy kicsit több tagolás, agogikai beavatkozás is a 3/4-es lüktetés monotóniájának megtörésére. A trió valamelyest szélesebb tempója viszont jóleső kontrasztot jelentett. A zárótételben a klarinét valamilyen okból kissé háttérbe szorult, kissé elfedték a vonósok – ebben a

Nemzeti Színház gyenge akusztikája is ludas lehetett, de a probléma azt is megmutatta, hogy a zenei szövet nem volt ideálisan áttetsző. A kidolgozási részt megelőző generálpauzán pedig kissé átsiettek az előadók. A lendületes tétel mindenesetre kevésbé szenvedte meg a monotónia kísértését, mint a többi, bár a schuberti átszellemültség, az igazi pianissimók itt sem voltak igazán jellemzőek. Ezzel szemben az első fuvlista és a fagottpár igazán kitett magáért, s a két natúrtrombita karcsú hangjai is ragyogást vittek az összhangzásba.

Annál nagyobb örömet jelentett, hogy a Mozart Requiem előadása a szimfóniáénál jóval élettelibb volt: Gyüdi Sándor ebben egészen otthon érezhette magát, mert határozottan magára talált. Segítségére volt ebben a szintén általa vezetett Vaszy Viktor Kórus, amely az előadás egyik erős pontja volt. Ha az egyedül maradó férfi szólamok nem szóltak is ugyanolyan tömören, mint a szoprán és az alt, a teljes kórus hangzása igazán meggyőző volt, a szoprán szólam pedig magában is magvasnak bizonyult. És nem volt probléma sem az intonációval, sem a pontossággal, sem a fegyelmezett dinamikával.

Ha jól hallottam, a basszektürtöket klarinétokkal helyettesítették, ami elvett valamit a darab hasonlíthatatlan, bársonyos hangzásából; a mű legjellegzetesebb hangszerszólója viszont, amelyet a „Tuba mirum” tételben játszik a harsonás, nagyon expresszíven szólalt meg.

A szólókvartett tagjai közül minden tekintetben kiemelkedett – az ugyancsak szegedi születésű – Megyesi Zoltán mives és magával ragadó éneklése, de ez nem jelentette azt, hogy a kvartettben is kiegyenlített hatást keltő szólisták közül a többiek ne álltak volna kiválóan helyt. A szopránénekesnő, Somogyvári Tímea Zita csodaszép hang tulajdonosa, aki a „Domine Jesu Christe” és különösen a „Benedictus” tételben átszellemült és magával ragadó is volt. Az alt szólamot éneklő Laczák Boglárka hangszíne valamelyest világosabb az ideálisnál (mármint ennek a szólamnak a szempontjából), de ő is kifejezően, jól deklamálva énekelt. A kvartettből Altorjay Tamás tűnt némileg kevésbé meggyőzőnek mind hangilag, mind pedig a néha elnagyoltnak ható zenei formálás szempontjából.

Oratórium-karmesterként már nem okozott semmilyen hiányérzetet Gyüdi Sándor. A zenei események és folyamatok súlyát jól érzékelhettük, a „Dies irae” trombitákkal színezett ragyogása lenyűgöző hatást keltett, a tömörszerű kórusok händelien szóltak, nem sikkadtak el a „Rex caelestis” festői kontrasztjai, finom pianissimókat hallottunk, és a karmesternek sikerült felidéznie az „Agnus Dei” misztikumát, megrendültségét is.

Fittler Katalin

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara – 2023. november 1.

Művészetek Palotája –

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Objektív és szubjektív mércével mérve egyaránt pirosbetűs ünnepnek könyvelhetjük el koncertéletünkben ezt a napot: Mindenszentek ünnepén két Requiem-kompozícióval várta az érdeklődőket a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem. (Gyógyír ráadásul azoknak, akik megélték a „kontraszelektív” műsorpolitikát, amikor például a passió-előadások – élőben és felvételről egyaránt – leginkább a karácsonyi ünnepkörben kaptak helyet...)

Bátor és merész vállalkozás a monumentális műsor – habár aligha értelmezte volna bárki is „erőpróbaként”. Egyrészt Orbán Györgynek (aki „az évad zeneszerzője” a Műpában) az éppen két évtizede komponált műve, másrészt a koncerttermekben már-már repertoárdarabnak számító Mozart-kompozíció – értékes hallgatnivaló mindkettő, melyek közül az „újrahallgatás” lehetősége csupán az egyiknek jutott. Jogos tehát, hogy először a kortárs-mű csendüljön fel, amikor vélhetőleg koncentráltabb a figyelem, s utána a méltán ismertnek tekinthető mozarti remek. Ugyanakkor azt is érdemes rögtön hozzátenni: a sorrendválasztással nem kellett „bebiztosítani”, hogy mindvégig kitartson a hallgatóság, hiszen Orbán György azok közé a kortárs szerzők közé tartozik, akik maximálisan élvezik széles közönségre tegnek az érdeklődő bizalmát.

A „jeles nap” különleges koncertélménye felemelő hatású volt, az alkotó- és előadóművészet egyaránt gondoskodott arról, hogy ne az elmúlás szomorúsága uralkodjon el, hanem az esztétikum-okoza (katartikus) gyönyörködés. A belefeledkezés és a művek intellektuális követése az érzelemnek és az értelemnek egyaránt adott „feldolgoznivalót”.

A magyar nyelvű szöveg-felirat ezúttal sem bizonyult feleslegesnek; ki-ki szembesülhetett azzal, hogy korábban a latin nyelvű tételek némelyikének a tartalma szinte ismeretlen volt a számára (akkor is, ha költői műfordítást olvashattunk), de szabadon választható lehetőség volt a kizárólag a tételek érzelmi-indulati vonulatainak a követése is.

Az Orbán-művet nagyobb, a Mozart-művet kisebb apparátussal szolgáltatta meg a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara (Mozartnál még így is néha túl intenzív hatású volt négy nagybőgős játéka). Az est főszereplőjének méltán tekinthetjük a Magyar Rádió Énekkarát. A professzionális felkészültséghez, zenei igényességhez ezúttal olyan lelkesedés társult, amelyet leginkább

elkötelezett amatőr együtteseknél (esetleg templomi kórusoknál) érezhetünk. Szívből jövő felelősségérzet hatotta át az Orbán-mű gazdag érzelmi-indulati skáláját (s részben ennek köszönhetően lehetett mellőzni a szöveg-olvasást), egyszersmind nyilvánvalóvá téve, hogy „jó énekelni” Orbánnak ezt a művét is. Kamatozott tehát ezúttal is (a rutinos ismétlés legkisebb jele nélkül) a kórus-szerző gazdag gyakorlata, az a biztonság, amellyel rendre összhangba hozza a kifejeznivalót a kifejezés-móddal. Művében négy szólistát alkalmaz. Miként a műsorfüzetben olvasható interjúból kiderül, a basszuszólamot (amely gyakorlatilag bariton énekest igényel) egykor Ionel Pantea énekelte – szívesen hallottuk volna hasonló formátumú művész tolmácsolásában. Alekszej Kulagin (aki a tavalyi Marton Éva Énekversenyén megkapta a Műpa különdíját is) hangjának intenzitásával néha kevésnek bizonyult (mentségére szolgáljon, hogy a zenekari faktúra (hasonló regiszterben) aligha könnyítette meg a dolgát. A három női szólista (Kristóf Réka – szoprán, Láng Dorottya – mezzoszoprán, Szilágyi Szilvia – alt) hálásabb feladatot kapott szólistikus, duettező számok mellett egy exkluzív tettel. Közülük kiváltképp Láng Dorottya és Szilágyi Szilvia hangjának tónusa harmonizált – duettjük emlékezetes percek eredményezett.

Az Orbán-mű grandiózus zárótétele (Lux Aeterna – Libera me) olyan érzést keltett, hogy önmagában is megálló, kompakt egész – ilyen meggondolásból „könynyebb” lenne gyakran műsorra tűzni...

A kompozíciót viharos tetszésnyilvánítás fogadta, egyértelműen pozitív visszajelzést adva a szerzőnek és az előadóknak.

Kovács János a tőle megszokott, részletező- körülmintő irányítással gondoskodott az egész műsor egyenletes színvonalú megszólaltatásáról.

A második részben Mozart Requiemje bensőségebb hangvételűnek hatott (a szólistákhoz a tenor Rab Gyula csatlakozott). A közönség közösség-érzete aligha csökkent, viszont – nem függetlenül a zenei anyag korábbi ismertségétől – felerősödött a „sötét” tónus, legalábbis a hallgató érzésvilágában. Ezen az sem segített sokat, hogy több tételben „menősebb” tempó választásával erősítette a kontrasztokban gazdag ciklus folyamatát az előadás. Talán az előadók is mindinkább az alkalom érzésvilágának hatása alá kerültek...

Az élményekben gazdag, tartalmas műsor sikerességét mi sem jelzi nyilvánvalóbban, mint a hosszú taps – amelybe fokozatosan bekapcsolódtak azok is, akik az utolsó hang kicsengése után a maguk részéről nem szívesen törték volna meg a csendet. Erősödött, majd elhalt – visszaadva a csendet a művészi élmény felidézéséhez,

és mindazokéhoz, akik a személyes veszteséglistán szerepelnek. A szakmabeli veszteségeket számbavéve, a zenekari játékosok közül sokan gondolhattak Láng Istvánra (1933. 03. 01. – 2023. 10. 23.), akinek valamennyi jelentős szimfonikus művét ez az együttes mutatta be...

Malina János

Pannon Filharmonikusok – 2023. november 3.

Kodály Központ,
Hangversenyterem

A „Romantikus közjáték” címet viselte a Pannon Filharmonikusok november 3-i hangversenye, amely egyszerűs mind annak a Bruckner-szimfóniaprojektnek is a soron következő állomása volt, amelyet Bogányi Tibor, az est karmestere és az együttes művészeti vezetője indított el. Tekinthejtük ezt a koncertsorozatot az immár legendás koncertterem afféle „megtapasztalásának” is, amelynek célja az akusztika részletes „letapogatása” különböző romantikus nagyzenekari kompozíciók segítségével. Akárhogyan is, a műsor egésze széles látószögű képet kínált a teljes német romantikus zenekari irodalomról: Brahms Akadémiai ünnepi nyitányával kezdődött, Mendelssohn e-moll hegedűversenyével folytatódott; a Bruckner-szimfónia a koncert második felét alkotta.

Bogányi Tibor a rá jellemző robbanékonysággal vezényelte el az egyik legfelhőtlenebb Brahms-kompozíciót, jól érzékeltetve a darab természetes és erőteljes hullámzását, kiemelve a fiatalos és izmos daktilusokat, felfedve, hogy a zenekar ragyogó rézfúvós részlege és a terem akusztikája hogyan hangsúlyozza egymás kiválóságát, és már-már az eksztázisig fokozva a befejezést.

A finom és lírai Mendelssohn-koncert persze egészen máshonnan indul, de az átállás nem okozott sok nehézséget, mert a szólista, Baráti Kristóf már a mű első ütemében áthangolta a közönséget a Brahms-nyitány ünnepi-közösségi hangjáról Mendelssohn egyszerre bensőséges és szárnyaló líraiságára. Baráti játékának aligha fokozható elmélyültsége, művészi tisztasága, leszűrtsége révén úgy érezzük: a művész eggyé vált a kompozícióval, és minden titkát maradéktalanul fel tudja tárni előttünk. Az élményt Baráti egész lényének nyugalma, játékának „mendelssohni”, klasszikus kiegyensúlyozottsága teszi teljessé.

Mindez persze csupán az egyik forrása a kivételesség érzetének; a másikat az jelenti, hogy a szólista egyenrangú partnerre talál a zenekarban és karmesterében. Ezúttal ugyanis pontosan ez történt: Baráti egy nagyszerűen képzett, lelkes és ambiciózus zenekarral és egy értő és egyben rendkívül szuggesztív karmesterrel találkozott, aki azonban nemcsak irányít, hanem egyeztet is, maximálisan odafigyelve az összes játszó személyre. Akik közül a maga

szerepében a zenekar számos tagja is a nagy formátumú szólistához hasonlítható művészi teljesítményt nyújtott: a szólistát csajkovszijos csacsogással kísérő fuvalapár a zárótétel elején, a bársonyos hangzású csellószólam egy-egy éneklő frázisa, egy gyönyörű, olvadékony oboadallam vagy a szólistával folytatott intim párbeszéd jóvoltából. S a karmesterre visszatérve: a lassú tételt, amelynek mélységei ritkán tárulnak fel olyan nyilvánvalóan, mint ezen az eseten, ilyen tökélytel csak a szólista és a zenekar teljes harmóniájában lehet megszólaltatni.

Baráti Kristóf, mint legtöbbször, Bachot játszott ráadásként: a C-dúr szólószonáta Largo tétele megint csak katartikus erejű volt a maga egyszerűségében és bensőséges közvetlenségében.

A zenekar számára a Bruckner-szimfónia jelentette a legnagyobb erőpróbát és egyszerűs mind a jutalomjátékot – egy ilyen felkészültségű zenekar esetében persze elsősorban a jutalomjáték-jelleg domborodott ki. Öncélú magamutogatásról természetesen szó sem volt: Bogányi itt is a darabot magát kívánta felmutatni a lehető legelőnyösebb megvilágításban. Ez pedig nagyszerűen sikerült: a szimfóniát egy pillanattig sem éreztük hosszadalmasnak, a zenei karakterek rendkívül széles skálán helyezkedtek el a finom, akvarellszerű természeti képektől a monumentális, himnikus, eksztatikus pillanatokig, érezhetően hangsúlyozva az utóbbiak meghatározó fontosságát. Bogányi értelmezésében a szimfónia – minden drámai pillanata ellenére – érezhetően nem tragikus, hanem – a zárótétel kétségtelenül infernális pillanata ellenére, illetve azokkal együtt – nagyon is harmonikus kicsengésű. A vitatott tartalmú Andante sem volt gyászzeneként felfogható – sokkal inkább valamifajta himnusznak hatott. S a scherzo hatalmas vadász- és harci tablóját, a kürtök és trombiták felelgetését is inkább nagyszabású szabadtéri parádénak, mintsem élet-halál harcnak ábrázolta a karmester.

A kontrasztok ebben a darabban is rendkívül erősek és hangsúlyozottak voltak, és az idilli, kvázi-kamarazenei pillanatok, a kitárulkozó, lírai dallamok ugyanolyan figyelemben részesültek, mint az érzelmi és dinamikai tetőpontok. Előbbiek fontosságát már a szimfóniát nyitó – és a finaléban vissza is térő –, finoman zizegő zenekari effektus is aláhúzza, amely az emblematisz kürtszóló háttérül szolgál. Utóbbit Borbíró Máté, az év zenekari művésze szólaltatta meg, élményszerűen, a néhai Friedrich Ádáméra emlékeztető, érzéki és hajlékony hangon. Ami a továbbiakat illeti, lassan már csak ismételni tudom magam: a mély fekvésben játszó fuvalapár izgalmas hangszíne, a mindig hasítóan tiszta rézfúvósok, Laduver Mihály első klarinétos több rövid, de emlékezetes megszólalása, az egész parádés fúvós részleg, s a teljes, ragyogó formában játszó zenekar emlékezetesen szép estét szerzett a Kodály Központ közönségének.

Fittler Katalin

**MÁV Szimfonikus Zenekar –
2023. november 3.**

Zeneakadémia

November első hetében parádés Requiem-kínálattal várták a közönséget Budapest hangversenytermei: 1-jén a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara Orbán György és Mozart Requiemjét tűzte műsorra, 6-án ugyancsak a Müpában Verdi Requiemjét szólaltatta meg a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar. E két nagyszabású program közé magyarországi bemutatóként tervezte a MÁV Szimfonikus Zenekar Juraj Filas azonos című kompozícióját. Ennek előadása anyagi okok miatt meghiúsult, így a Zeneakadémiára Puccini egyik legnépszerűbb operájának, a Bohéméletnek a keresztmetszete került. Hangversenyszerű előadásban – ígérte az ismertető, ezen azonban szerencsére nem oratorikus felállást kellett érteni. A zenekar mögött parányi színpadot létesítve, az emelvényen némi mozgással mindig az aktuális szereplők jelentek meg, ily módon (is) megkönnyítve az ismert történet értő követését. Az énekesek öltözéke némiképp igyekezett hozzájárulni a hangulatfestéshez (a több epizód szerepben remeklő Szüle Tamás adta e tekintetben a legtöbbet). A szokásos „keresztmetszet”-gyakorlathoz képest (amely leginkább a sikerszámok sorolásáról szól) összehasonlíthatatlanul többet kaptunk e „hangoskönyvvel”, amely némi húzásokkal egy összefüggő történetet mesélt el. A közönség pedig pillanatról pillanatra szabadon dönthetett, hogy a magyar nyelvű feliratot olvassa, vagy megelégszik a látvánnyal. Ezúttal azonban nem aktuális a jóindulatú megjegyzés, miszerint „minden megoldás jó”. Az avittas szöveg valóban csak „tájékoztatásra” szolgált, viszont a látvány sem adott az érzelmi azonosulást elmélyítő többletet. Az operához, mint műfajhoz szervesen hozzátartozik a látvány – azonban látványpótlóként nem lebecsülendő a fantázia szerepe sem, éppen ezért tudnak nagy hatásúak lenni az operák audio-felvételei. A tényleges látvány viszont nem engedi szabadon szárnyalni a fantáziát – a realitás talajába gyökerezik, elterelve a figyelmet műről és művészi megvalósításról.

Nem vitás, színpadon könnyebben megvalósítható az „átlányegülés”, amikor a néző túl tudja tenni magát a reális adottságokon (persze, ott is leginkább a színvonal függvényében). Az ilyesfajta tolerancia kialakításában nagy szerepe van napjainkban a médiának – elég, ha a Müpa-beli MET-közvetítésekre utalok, ahol a parádés díszlet-jelmez környezetében a nagy és szép hangok akkor sem tévesztik el hatásukat, ha a tényleges látvány időnként az abszurd határát súrolja.

Nem túlzás: „borítékolni lehetett” a sikert – a közönség gyönyörködni vágyott, és ebben a szándékában segítette a komolyzenei slágerré vált részleteken túl Puccini hangszerelő művészte, amely jól érvényre jutott ezen az előadáson. Puccini ugyanis nemcsak a hangszerek „nyelvét oldotta meg”, hanem remekül ismerte az emberi lelket is, tehát a mindenkori

hallgatóság érzelmeit is mesteri technikával tudta kezelni. Az a rafinéria, ahogyan az „emlékező-emlékeztető” dallamfordulatokkal bánik, egyszerre szívet melengető és könnyfacsaró. És hogy ezeket a fordulatokat időnként hangszerekre bízta, sokdimenzióssá terjeszti a lélek-tájakat. Az pedig külön trouvaille, hogy kihasználja az instrumentumok hangterjedelmének szélső határait is, a virtuális (akusztikai) tér alakítására. Mindez ismert-tudott, ám ezúttal – részben épp a pódium-körülményekből adódóan – nemcsak hangzó valósággá vált, hanem ráirányította a figyelmet a zenekar nem kis szerepére a komplex hatás létrejöttében.

A MÁV Szimfonikus Zenekar tevékenységében mindig jelentős része volt az operáknak, elsősorban az áriaesteknek (a fiatal olvasók kedvéért: ez az egyetlen magyar együttes, amely nemzetközi turnén vett részt a híres Három tenor partnereként). Azonban – mint minden együttesnél – változik a tagság, s a fiatal muzsikusoknak bele kell tanulniuk a kíséret mesterségébe-művészetébe. Amikor szinte generációváltás jellegű a fiatalítás, fokozottan fontos, hogy az új zenekari művészek is lehetőséget kapjanak ilyesfajta feladatokra – s ezek a lehetőségek kizárólag „élesben”, szereplések során realizálódnak.

A rutinos operakarmester, Kesselyák Gergely, aki megbecsülésnek és szeretetnek örvend az együttesnél, intenzív munkára sarkallta együttesét. Atmoszféra-teremtő volt a zenekar játéka, és különleges élményt jelentett a pódiumon ideálisan elhelyezett hárfa valamennyi megszólalása. Gazdag hangszínpalettán indulatokat és érzéseket tolmácsolt Puccini zenéje. A szép (és operaszínpadhoz szokott, többségükben nagy) hangok leginkább önmagukban tudtak érvényesülni. Alkalmi együtt-muzsikálásról lévén szó, a zenekarral való kontaktus-teremtésre viszonylag kevés energia jutott. Mimi (Cserna Ildikó) és Rodolfo (Fekete Attila) hirtelen fellángoló szerelmének csupán melodikus kidolgozás jutott, Molnár Ágnes Musettája kiragyogott ebből a környezetből, az egyetlen vendég-énekes, a cseh Filip Bandžak pedig mindvégig kívül maradt a közös játékból: színvonalas produkciójával bizonyítani akart (és tudott). A jogos magabiztosság nála a szereplés lehetőségének őszinte örömeivel társult, s ennek köszönhetően könnyen megnyerte a hallgatóság szimpátiáját. Colline (Bakonyi Marcell) kabát-áriája most sem tévesztette hatását, és élvezetes színfoltot jelentettek a bohémek ensemble-jelenetei (Schaunard: Káldi Kiss András).

Érdekes volt ez a Bohémélet annyiban, hogy a történet egészének folyamatáról gondoskodó zenekari hangzás legalább akkora élményt jelentett, mint a hatásukat soha nem tévesztő sikerszámok. Abban talán az időpont (november) is közrejátszott, hogy rendkívül hatásosra az opera zárójelenete sikerült – tiszteletre méltó művészi jelenléttel biztosították, hogy a hallgató ne csak a korábban végigélt folyamat (elkerülhetetlen) záróaktusaként regisztrálja, hanem átélje a halált. Ha úgy tetszik, ez az opera most nem más volt, mint Requiem Mimiért...

HIVATÁSOS SZIMFONIKUS ZENEKAROK

Alba Regia Szimfonikus Zenekar

Cím: 8000 Székesfehérvár Szabadságarcos út 59.
www.arso.hu
Email: ruff.tamas@arso.hu
(+36) 30 217 3411
Titkárság telefonszáma: +36 70 522 46 92

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhasznú Nonprofit Kft.

Cím: 1225 Budapest, Nagytétényi út 280.
Levelezési cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488
Fax: 413-6365
E-mail: nfo@bdz.hu
www.bdz.hu

Concerto Akadémia Nonprofit Kft.

Székhely: 1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Levelezési cím: 1450 Budapest, Pf. 75
Központi telefonszám: (+36-1) 215-5770 • Fax: (+36-1) 215-5462
E-mail: info@concertobudapest.hu
www.concertobudapest.hu

Duna Szimfonikus Zenekar Magyar Élőzene Nonprofit Kft.

Levelezési cím: 1033 Budapest, Vörösvári út 101.
Próbaterem: 1105 Budapest, Halom u. 42.
Tel.: (+36) 70 652 55 91
E-mail: dunaszimfonikusok@gmail.com
www.dunaszimfonikusok.hu

Kodály Filharmónia Debrecen

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@kodalyfilharmonia.hu
www.kodalyfilharmonia.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Nonprofit Kft.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699
E-mail: info@filharmonikusok.hu
foigazgato@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Rádió Művészeti Együttese Szimfonikusok – Énekkar – Gyermekkórus

Székhely: 1037 Budapest, Kunigunda útja 64.
Levelezési cím: 1088 Budapest, Bródy Sándor u. 5-7.
E-mail: info@radiomusic.hu
www.radiomusic.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

Székhely: 1093 Bp., Péceli utca 2.
Levelezési cím: 1143 Bp, Stefánia út 61.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.

3525 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: info@mso.hu
www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar

1033 Budapest, Laktanya u. 35.
(I. em., 2-es kapucs.).
Tel.: (+36-1) 373-0228, (+36-1) 269-1178
E-mail: info@odz.hu
www.odz.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
Tel.: (72) 500-320
Fax: (72) 500-330
E-mail: info@pfz.hu
www.pfz.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu
www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu
www.symph-szeged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér 1
Tel.: +36 20 926 0424
E-mail: szolnokiszimfonikusok@gmail.com
www.szolnokiszimfonikusok.hu

Szent István Filharmonikusok Non-profit Kft.

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel.: (36 1) 467-0786
E-mail: rendezveny@zugloifilharmonia.hu

REGIONÁLIS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE

1141 Budapest Szugló utca 125/D
C. épület 3/34.
Elnök: Szabó Sipos Máté
szabosiposmate@gmail.com
Főtitkár: Horváth Gábor
horvath.gabor975@gmail.com
www.regionaliszimfonikusok.hu

Békés Megyei Szimfonikus Zenekar

Levelezési cím: Békés Megyei Szimfonikus Zenekar Közhasznú Kulturális Egyesület
Békéscsaba 5600 Andrassy út 3.
Telefon: 20/4322-948
E-mail: uhrinviktor@freemail.hu
Honlap: www.bekesszimf.hu

Dunakeszi Szimfonikus Zenekar Egyesület Magyarország

(korábbi Váci Szimfonikus Zenekar)
2120 Dunakeszi, Állomás sétány 17.
Honlap: www.dszz.hu
E-mail: dkszimfonikus@gmail.com

Egri Szimfonikus Zenekar

Levelezési cím: Egri Szimfonikus Zenekar Kulturális Egyesület
Eger 3300 Knézház K. u. 8.
Telefon: 20/964-1518
Honlap: www.egriszimfonikusok.hu
Művészeti vezető: Szabó Sipos Máté

Gödöllői Szimfonikus Zenekar

Levelezési cím: Gödöllő 2100 Ady Endre sétány 1.
E-mail: titkarsag@gso.hu
Honlap: www.gso.hu
Művészeti vezető: Rácz Márton

Kecskeméti Szimfonikus Zenekar, Hírös Agóra Kulturális és Ifjúsági Központ

6000 Kecskemét, Deák tér 1.
Telefon: 06-20/3230-001
E-mail: kszztitkar@gmail.com
jacintfoldi@gmail.com
Honlap: www.hirosagora.hu

Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar

Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft.
9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.
www.prokultura.hu

Szabolcsi Szimfonikus Zenekar Közhasznú Egyesülete

Székhely: 4400 Nyíregyháza, Szent István u. 12.
mobil: 30 9656 453
E-mail: szabolcsiszimf@gmail.com

Tatabánya Város Szimfonikus Zenekara

Levelezési cím: TatabányaArt Művészeti Egyesület Tatabánya Fő tér 34.
Telefon: 30/6926489
E-mail: gezaroman@t-online.hu

EGYESÜLETKÉNT MŰKÖDŐ ZENEKAR

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrassy út 22. Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478 http://www.bpo.hu

KAMARAZENEKAR

Liszt Ferenc Kamarazenekar

1036 Budapest, Kiskorona utca 7. Tel./Fax: +36 1 250 4938 lfzk@lfkz.hu http://www.lfkz.hu

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZÉK ÉS TÁNCMŰVÉSZÉK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, A NEMZETI KULTURÁLIS ÁLLAPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

A szerkesztőség levelezési címe:

ZENEKAR MŰVÉSZETI BT.

1222 Budapest, Fenyőtoboz utca 6.
e-mail: info@zenekarujsg.hu
www.zene-kar.hu

Felétős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER
Nyomda: EPC nyomda
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban és a kritikákban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Egy valódi hangszerbolt

Kiemelkedően széles
választékkal várjuk
vásárlóinkat 2024-ben is!

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14.

Telefon: +36 1 210-2790, +36 30 488-6622

Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9⁰⁰ - 17³⁰

Adams Alexander Alphasax A&S **Bach** Bags Berg Larsen BG Blackburn **Buffet** **Crampon** B&S
Cannonball Cherub Conn-Selmer Courtois **D'Addario** Denis Wick Dotzauer E. Schmid Edwards
Francois Louis Gard Gator Getzen Hammig Hohner Holton Hoyer Jody Jazz Jupiter Keilwerth
King König & Meyer **Kromat** Leblanc Lorée Ludwig Majestic **Manhasset** Marca Marigaux
Melton **Muramatsu** Musser Neotech P. Mauriat **Paiste** Pearl Powell Rigotti **Sankyo** Schagerl
Schneider Schreiber Seiko **Selmer** **Silverstein** Steuer Straubinger Studio 49 Theo Wanne
Trevor J. James **Vandoren** **Wilde + Spieth** Wittner **Yamaha** Yanagisawa Zoom